

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GÖRSEL SANATLAR
DERSİNDE YAPTIKLARI RESİMLERİN YARATICILIKLA
İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

ZEYNEP NİSA KÜÇÜK

AMASYA
Mayıs – 2023

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GÖRSEL SANATLAR
DERSİNDE YAPTIKLARI RESİMLERİN YARATICILIKLA
İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

Hazırlayan
Zeynep Nisa KÜÇÜK

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Hasan BALTACI

AMASYA – 2023

TEZ ONAY SAYFASI

Zeynep Nisa KÜÇÜK tarafından hazırlanan “İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE YAPTIKLARI RESİMLERİN YARATICILIKLA İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ” başlıklı çalışma aşağıdaki jüri tarafından 24/04/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri

İmza

Danışman : Doç. Dr. Hasan BALTACI

.....

Üye : Prof. Dr. Murat KURT

.....

Üye : Doç. Dr. Şener ŞENTÜRK

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. .../.../.....

.....

Doç. Dr. Hasan YERKAZAN

Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN SAYFASI

Tezimin içerdiki yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin ortaya çıkması durumunda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

24/04/2023

Zeynep Nisa KÜÇÜK

İmza

ÖZET

İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN GÖRSEL SANATLAR DERSİNDE YAPTIKLARI RESİMLERİN YARATICILIKLA İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Zeynep NİSA KÜÇÜK

Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Nisan/2023

Doç. Dr. Hasan BALTACI

Bir toplumun veya milletin gelecekte de var olabilmesi çocukların sağlıklı, bilgili ve yaratıcı bireyler olarak yetiştirilmesine bağlıdır. Dolayısıyla çocuk eğitimi üzerine önem veren ve bu bağlamda çaba harcayan toplumlar varlıklarını günümüze kadar devam ettirmişlerdir. Çocuğun genel eğitimi ve öğretiminde iki önemli etken vardır. Bunlardan birincisi çocuğun ailesi, ikinci etken ise okuludur. Bir bireyin hayatında, bilgilerin sistemli bir şekilde verildiği ilkokulun da ayrı bir önemi vardır. Özellikle dijital çağ olarak adlandırılan ve hızla modernleşen günümüz dünyasının olumsuz etkilerinin yanı sıra eğitim programlarının insan yetiştirmedeki etkisizliği de günümüzde tartışılan bir konudur. Günün şartlarını göz önüne alan ve neredeyse tüm dünyada kabul gören güncel eğitim modellerinin öncelikli hedefleri arasında, çocukların yaratıcılıklarını geliştirebilmek ön planda gelmektedir. Günümüzde kentleşme, sanayileşme olguları, toplumsal yapıyı etkilemekte, değişime ve dönüşüme zorlamaktadır. Dolayısıyla çocukların eskiye oranla yaşam alanlarının büyük oranda değişmesi ve teknolojik cihazların hayatlarında gittikçe artan oranda yer alması eğitim sistemine birtakım kolaylıklar getirdiği gibi bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Çocukların teknolojik cihazlara olan bağımlılığını azaltabilmek için farklı eğitim-öğretim modellerine ihtiyaç vardır. Görsel Sanatlar Dersi ilkokul çocuğunun en çok sevdiği ve keyif aldığı derslerin başında gelmektedir. Bu ders, çocuğa özgür bir ortam sağlayarak, çocuğun duygularının rahat bir şekilde dışa aktarılmasına imkân vermektedir. Görsel sanat etkinlikleri sırasında çocuk yeteneklerinin farkına varır. Bununla birlikte içerisinde bulunduğu çevreyi yorumlayarak ve hayal dünyasını yansıtarak çocuğun bilişsel gelişimine de önemli katkı sağlar. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Ağrı il merkezinde bulunan kamuya ait bir ilkokuldaki 4.sınıf öğrencileri çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışmaya gönüllülük esasına dayalı olarak 15 kız ve 5 erkek öğrenci olmak üzere toplam 20 öğrenci katılmıştır. Çalışmada “İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin görsel sanatlar

dersinde yaptıkları resimlerin yaratıcılıkla ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Resimlerin analizinde Betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonucunda 1 öğrencinin karalama evresi, 11 öğrencinin şema öncesi dönemde, 4 öğrencinin şematik dönemde ve 4 öğrencinin gerçeklik döneminde olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenciler resimlerde en çok ayrıntılara yer verme, kâğıdın tümünü kullanma, resim renklendirme, resimde cinsiyet farklılığına yer verme ve iki ya da daha fazla kavram arasında ilişki kurmaya çok belirgin bir şekilde yer verdikleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: ilkokul, görsel sanatlar, çocuk resmi, yaratıcılık

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP OF PRIMARY SCHOOL 4TH GRADE STUDENTS IN THE VISUAL ARTS LESSON AND CREATIVITY

Zeynep Nisa KÜÇÜK

Amasya University, Institute of Social Sciences

Department of Elementary Education, M.A, April/2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Hasan BALTACI

The life of a society or nation to continue existing in the future depends on raising children as healthy, knowledgeable, and creative individuals. Therefore, societies that attach importance to child education and strive in this context have continued their existence until today. There are two important factors in the general education and training of the child. The first of them is family of the child, the second factor is the school. In an individual's life, the primary school also has a special importance in acquiring knowledge in a systematic way. In addition to the negative effects of today's rapidly modernizing world, which is especially called as the digital age, the ineffectiveness of education programs in raising people is a topic that is discussed today. To being able to develop children's creativity comes first among the primary objectives of current education models which consider today's conditions and are accepted by almost all over the World. Today, urbanization and industrialization phenomena affect the social structure and force change and transformation. Therefore, the change in the living spaces of children compared to the past and the increasing involvement of technological devices in their lives bring some conveniences to the education system as well as some negativities within. In order to reduce the dependence of children on technological devices, different education-training models are needed. Visual Arts Lesson is one of the primary school children's favorite and most enjoyable lessons. This course, by providing the child with a free environment, allows the child's feelings to be expressed in a comfortable way. During visual art activities, children become aware of their abilities. In addition, it also contributes to the cognitive development of the child by interpreting the environment s/he is in and reflecting his/her imagination. This study is a qualitative research, and the study group is consisted of 4th grade students in a public primary school located in the city center of Ağrı. A total of 20 students, 15 girls and 5 boys, participated in the study on a voluntary basis. In the study, "Examination of the relationship between creativity and the paintings made by 4th grade primary school students in the visual arts class" and its analyzation were aimed.

Descriptive analysis method was used in the analyzation of the pictures. In the result of the analysis, it was revealed that one of the students was in the scribbling stage, eleven students were in the pre-schema stage, four of the students were in the schematic stage, and the other four students were in the reality stage. Furthermore, it also has been revealed that the students most prominently gave place to the details in the pictures, the use of the whole paper, the encolouring, including of the gender difference and the establishment of the two or more concepts.

Keywords: primary school, visual arts, children's painting, creativity

ÖNSÖZ

Günümüzde sürekli yenilenen teknolojik gelişmeler, ülkelerin yaratıcı çocuklara olan ilgisini her zamankinden daha fazla önemli hale getirmiştir. Dolayısıyla geleceklerinin teminatı olan çocukların eğitiminde arzu edilen niteliklerde bir birey yetiştirilmesine yönelik yöntemler uygulanmaya konmaktadır. Çocuğun yaratıcılığında öğretmenin yaklaşımı, okulun ya da sınıfın fiziki koşulları ve uygulanan metotlar şüphesiz büyük öneme sahiptir. Çocuğun bu eğitim sürecinde Görsel Sanatlar Dersi de çocuğun yaratıcı özelliklerini keşfedebilme bağlamında, konumu gereği ayrı bir yer tutar. Resim, çocuğun kendisini ifade edebilme ve duygularını en yalın şekilde yansıtabilme konusunda bir iletişim aracı görevi görmektedir. Bu düşüncelerle belirlenen çalışmamızın konusu, çocukların yaratıcı özelliklerinin tespit edilmesi ve geliştirilmesi noktasında sağlayabileceği katkıları da ortaya koymayı amaçlamaktadır. Yüksek Lisans tezimi hazırlarken tüm çabalarımın rağmen çalışmamın eksikliklerden tamamıyla uzak olamayacağımın farkındayım. Bu noktada çalışmanın her aşamasında emeğini ve desteğini üzerimden esirgemeyen, beni yüreklendiren danışman hocam sayın Doç. Dr. Hasan BALTACI' ya, lisans eğitimi ve yüksek lisans eğitimimde emeği geçen tüm Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'ndeki hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum. Engin bilgilerinden faydalanmak adına sürekli kapısını çaldığım hocam Mustafa DEMİR' e teşekkürü borç bilirim. Eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, sevgi ve özverileriyle her zaman yanımda duran KÜÇÜK AİLESİ üyelerine minnettarım. Sizi seviyorum.

Yaptıkları resimlerle çalışmama katkıları olan minik ellere sevgilerle...

Zeynep Nisa KÜÇÜK

.../.../.....

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ	11
1.1. Araştırmanın Amacı	12
1.2. Araştırmanın Önemi	13
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	13
1.4. Araştırmanın Varsayımları	13
1.5. Tanımlar	13

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	14
2.1.Sanat	14
2.2. Sanat Eğitimi	16
2.4.Çocuk Resmi	20
2.5.Çocuk Resimlerinin Gelişim Aşamaları	21
2.5.1.Karalama Dönemi (2-4 yaş).....	22
2.5.2.Şema Öncesi Dönem (4-7 Yaş)	24
2.5.3.Şematik Dönem (7- 9 Yaş)	25
2.5.4.Gerçekçilik Dönemi (9-12 Yaş).....	26
2.5.5.Görünürde Doğalcılık Dönemi (12-14 yaş).....	26
2.6.Yaratıcılık	27
2.6.1.Okul ve Yaratıcılık.....	29
2.6.2.Eğitim Programlarında Yaratıcılığın Yeri	30
2.6.3.Öğretmen ve Yaratıcılık.....	32
2.6.4.Eğitim ve Yaratıcılık.....	34
2.7.Yaratıcılık Kuramları.....	36

2.7.1.Psikoanalitik Kuram	36
2.7.2.Gestalt Kuramı	37
2.7.3. İnsancıl (Hümanistik) Kuram	37
2.7.4.Bilişsel Kuram	38
2.7.5.Algısal Kuram.....	38

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	40
3.1. Araştırma Deseni	40
3.2. Çalışma Grubu.....	41
3.3. Verilerin Toplanması.....	43
3.4.Verilerin Analiz Edilmesi.....	43
3.5. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği.....	44
3.5.1. İnandırıcılık (İç Geçerlik)	44
3.5.2. Aktarılabilirlik (Dış Geçerlik).....	44
3.5.3.Tutarlılık	45
3.5.4.Doğrulanabilirlik.....	45

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR	46
4.1. Öğrenci Resimlerinin Çizgisel Gelişim Aşamaları	46
4.2. Öğrencilerin Çizdikleri Resimlerde Kullandıkları Temalar	72

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA VE SONUÇ	76
----------------------------	----

VI. BÖLÜM

6. ÖNERİLER.....	80
KAYNAKÇA.....	81
EKLER.....	88
Ek 1. Etik İzin Belgesi.....	89
Ek 2. Araştırma İzin Belgesi.....	90
Ek 3. Resim Çizme Aşamalarına İlişkin Özellikler.....	91
Ek 4. Yaratıcılık Anketi.....	93
ÖZ GEÇMİŞ	94

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.Katılımcıların Demografik Bilgileri	42
Tablo 2.Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	47
Tablo 3.Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	48
Tablo 4.Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	49
Tablo 5.Yaratıcılığa İlişkin Görüşler	50
Tablo 6: Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	52
Tablo 7.Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	53
Tablo 8. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	54
Tablo 9. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	55
Tablo 10. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	56
Tablo 11 . Yaratıcılığa İlişkin Görüşler	57
Tablo 12. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	59
Tablo 13. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler.....	60
Tablo 14. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	62
Tablo 15. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	64
Tablo 16. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler.....	65
Tablo 17. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	67
Tablo 18. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	68
Tablo 19. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	69
Tablo 20. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	70
Tablo 21.Yaratıcılığa İlişkin Öğeler	72
Tablo 22. Resimlerde Oluşan Temalar	72
Tablo 23. Öğrencilerin Bulunduğu Evreler	73
Tablo 24.Öğrencilerin Resimlerde En Çok Kullandıkları Yaratıcılık Öğeleri	75

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Kız ve 10 Yaşında.....	46
Şekil 2. Erkek ve 9 Yaşında.....	47
Şekil 3. Kız ve 9 Yaş.....	49
Şekil 4. Kız ve 11 Yaş.....	50
Şekil 5. Kız 11 Yaş	51
Şekil 6. Kız 10 Yaş	52
Şekil 7. Kız ve 9 Yaş.....	53
Şekil 8. Kız ve 9 Yaş.....	54
Şekil 9. Kız ve 11 Yaş.....	55
Şekil 10. Kız ve 11 Yaş.....	57
Şekil 11. Kız 10 Yaş	58
Şekil 12. Erkek ve 11 Yaş.....	59
Şekil 13. Kız ve 10 Yaş.....	61
Şekil 14. Kız ve 9 Yaş.....	62
Şekil 15. Erkek ve 10 Yaş.....	64
Şekil 16. Kız ve 10 Yaş.....	66
Şekil 17. Kız ve 10 Yaş.....	67
Şekil 18. Erkek ve 9 Yaş.....	69
Şekil 19. Kız ve 10 Yaş.....	70
Şekil 20. Erkek ve 10 Yaş.....	71
Şekil 21. Resimlerde Oluşan Temalar	73
Şekil 22. Öğrencilerin Çizim Dönemlerine İlişkin Frekanslar	74

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Günümüzde dijital teknolojiler çocukları etkisi altına almış ve dijital cihazlar adeta çocukların çevresini kuşatır bir konuma ulaşmıştır. Bu gerçek göz önüne alındığında, çocuğun eğitiminde önemli bir yeri olan ilkökul eğitimi daha belirgin hale gelmiştir. Tüm gelişmiş ülkelerin yeni eğitim modelleri üzerinde araştırmalar yaptıklarını görmekteyiz. T.C Millî Eğitim Bakanlığı da çocuk eğitimiyle ilgili çalışmalara ağırlık vererek günün şartlarına uygun yeni eğitim modellerini uygulamaktadır. Bu eğitim modellerinde, çocukların bedensel olarak sağlıklı, zihinsel yönden gelişmiş, duygusal olarak dengeli, kişilikli ve yaratıcı bireyler olarak yetiştirilmelerinin amaçlandığını görülmektedir. Belirlenen bu amaçlara uygun bireylerin yetiştirilmesi içinse, çocuğun duyularının gelişiminde, duygularının yansıtılmasında ve yaratıcı yeteneklerinin ortaya çıkarılmasında önemli yeri olan görsel sanatlar öğretimi önemli bir görev üstlenmektedir.

Yaratıcılık kavramı çocuk eğitiminde göz önünde bulundurulması gereken ve çocuğun sahip olması hedeflenen değerlerin başında gelmektedir. Ancak günümüz çocukları kendilerini teknolojik cihazların kuşattığı bir ortam içerisinde bulmaktadırlar. Halbuki yakın zaman önce çocukların ellerinde eğitsel oyuncaklar, kağıt ve kalem vardı. Şimdiki zaman dilimi içerisinde çocuklar çok küçük yaşlarda harfleri öğrenmeden önce, dokunmatik teknolojik cihazları kullanmaya başlamaktadırlar. Teknolojik aygıtlar çocuklara hazır bir kalıp sunduğu için yaratıcılıklarını engellemektedir. Çocukları teknolojik cihazların kuşatıcılığından bir nebze olsun uzaklaştırmak için görsel sanat uygulamalarına ihtiyaç vardır. İlkokulda uygulanan görsel sanatlar dersinde, çocuğun yapmış olduğu resimler hem duyularının gelişmesine katkı sağlayacak hem de bağımsız karar verebilen, yaratıcı düşünen bireyler yetişmesi sağlanacaktır.

Toplumun; insanların ihtiyaçlarına cevap vermesi, çağa ayak uydurması eğitim vasıtası ile sağlanmaktadır. Kişide var olan yaratıcılık potansiyelini ortaya çıkarmada ve geliştirmede isteklerini, fikirlerini açık ve net bir şekilde karşı tarafa iletmesinde eğitim çok büyük önem taşımaktadır. Uzun vadede en çok verim elde edilen yatırım eğitimidir. Bu sebeple eğitim yaratıcılık açısından zenginleştirilmeli, maksimum verim alınabilecek şekilde planlanmalı ve hangi amaca hizmet ettiği saptanmalıdır (Usal, 2012). Özellikle çocuklarda inisiyatif alma, özgür düşünebilme özelliklerini geliştirici, özgüveni yüksek bireyler olma yolunda gerekli eğitim süreçleri titizlikle düşünülmelidir.

Çocuklar, zamanı gelince nasıl konuşuyorlar ve yürüyorlarsa, buna benzer bir şekilde zamanı gelince çizgi çizerler ve resim yaparlar. Çocuklardaki bu davranışları, bireysel olarak değil de bir grup içinde benzerlik gösterdiğinde, büyüme çizgisi içinde “gelişim evreleri” olarak adlandırabiliriz. Genel olarak bakıldığında bu çizgilerin bir sistem oluşturacak kadar benzerlik gösterdiğini görebiliriz. Çocukların benzer ortamlarda ve aynı yaşlarda ya da birbirlerine yakın yaşlarda, benzer ussal malzemeye karşılaşmalarını da bunun nedeni olarak kabul edebiliriz. Çocuklar, sahip oldukları bu malzemeleri, belirledikleri bir amaca göre işleyerek ve birbirlerine benzeyen becerileri sayesinde resimlerine aktarabilirler. Bazı çocuklar, erken ya da geç olarak konuşma ve yürümeye başlarlar. Konuşma ve yürüme sürecinde olduğu gibi, resimlerde de her çocuk, karşılaştığı problemlere benzer çözümler geliştirebilmektedir. Bunun sonucu olarak, çocuk resimlerinin “ortak karakteristikler gösterdiği” yargısına varılır (Kırıçoğlu, 2005).

Çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişimlerinde görsel sanat eğitiminin önemine ilişkin saptamalara kaynaklık edebilecek yeterli kapasiteleri, aynı zamanda çocukların birbirlerinden farklı yetenek kapsamı ya da düzeyleri hakkında da verileri ortaya çıkarabilmektedir. Çocukların ileriki yaşamlarında özgüveni yüksek, bilgili ve yaratıcı yetenekleri gelişmiş güçlü bireyler olmaları amaçlanıyorsa, bu ancak onların kişisel yeteneklerinin geliştirilmesiyle mümkün olabilir. Çocukların duygu ve düşüncelerini rahat bir şekilde aktarabilecekleri ve kendilerini özgür hissedebilecekleri bir ortamın oluşturulması, özellikle ilkökul döneminde çok gereklidir. Böyle bir ortamın sunulacağı ders kuşkusuz görsel sanatlar dersidir. Dolayısıyla görsel sanat eğitimi, çocuklara özgür bir ortam sağlayarak ve onların dünyayı nasıl yorumladıklarına ilişkin saptamalara destek vererek yaratıcılıklarını geliştirebilir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı İlkokul 4. Sınıf öğrencilerinin Görsel Sanatlar dersinde “50 yıl sonra nasıl bir dünya hayal ediyorsunuz” konusu ile ilgili yaptıkları resimlerden hareketle yaratıcılıklarının değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma soruları oluşturulmuştur.

Araştırma soruları;

- 1-Öğrencilerin resimleri hangi çizgisel gelişim aşamasında olduklarını göstermektedir.
- 2-Çizdikleri resimlerde kullandıkları temalar nelerdir.
- 3-Öğrenciler çizdikleri resimlerde hangi yaratıcı unsurlara yer vermektedirler.

1.2.Araştırmanın Önemi

Yaratıcılık insan yaşamının neredeyse her alanında karşısına çıkan bir insan özelliğidir. Resim de çocuğun yaratıcı yeteneklerinin en sade ve özgür bir biçimde duygularını dışa aktarılması yoluyla kendisini ifade ettiği bir alandır. Günümüz dünyasında hızlı ve sürekli yenilenen teknolojik gelişmeler, yaratıcı insanlara olan ihtiyacı önemli hale getirmiştir. Bu bağlamda, küresel rekabetin arttığı günümüzde devletler kendi varlıklarının teminatı olarak yaratıcı çocuk yetiştirmeye önem göstermeye başlamışlardır. Verilen eğitimle gelecekte yaratıcı özellikleri olan çocuklar yetiştirilmek isteniyorsa, konumu gereği çocukların duygusal özelliklerinin ortaya çıkarılmasında ve yaratıcılıklarının geliştirilmesinde önemli bir yeri olan Görsel Sanatlar Dersi göz ardı edilmemelidir.

1.3.Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma çocukların çizmiş oldukları resimlerle sınırlıdır.
2. Araştırma 4.sınıfta öğrenim görmekte olan 20 öğrenci ile sınırlıdır.

1.4.Araştırmanın Varsayımları

1. Öğrenciler çizdikleri resimlere yaratıcılıklarını yansıttıkları varsayılmıştır.
2. Öğrenciler çizdikleri resimlere resim çizme aşamalarını yansıttıkları varsayılmıştır.
3. Öğrencilerin resimleri hakkındaki bilgileri doğruyu yansıttığı varsayılmıştır.

1.5.Tanımlar

Sanat Eğitimi: Sanat eğitimi bireyin sahip olduğu bilgi, beceri yaratıcılık, imgesel düşünme, kendini ifade etme becerisini estetik olma kaygısıyla kişinin gösterdiği gayrettir (Türkdoğan,1984).

Yaratıcılık: Yaratıcılık bilinen yolları değil bilinmeyen yolları deneme, yeni yaşanmışlıklara açık olma, aynı düşüncelerden uzaklaşarak başarılı bir şekilde ilerleme, fikirlerin tutarlı bir şekilde bir araya gelmesine imkân sunma veya üretilen yeni fikirler arasında bağlantı kurma olarak dile getirilmiştir (Torrance, 1997).

Resim çizme aşamaları: Çok genel bir ifadesiyle çocukların yaşları ilerledikçe çizmiş oldukları resimler daha detaylı, gerçekçi ve orantılı olur. Bunun beraberinde her evrede

olduğu gibi çocukların yaptığı resimlerde de gelişmişlik yönünden bazı belirgin ve sınıflayıcı özellikler görülür (Yavuzer, 1992).

II. BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın teorik ve kavramsal çerçevesi ve konu ile ilgili araştırmalar literatür bağlamında oluşturulmuştur.

2.1.Sanat

Sanat, Antik dönemden günümüze kadar tartışılan bir kavram olup, hâlâ sanat eğitimcileri, eşleştirmenler ve estetikçiler tarafından görüş birliğine varılmış kesin bir tanımla yapılmış değildir. Geçmişten günümüze, tarihi süreç içerisinde her kültür kendine özgü sanat eserleri ortaya koymuştur. Sanat kimi dönemler, insanlar arasında önemli bir iletişim aracı olarak görev üstlenmiş, bazen de toplumların yaşam biçimlerinin yansımaları olarak karşımıza çıkmıştır. Günümüze kadar çok farklı tanımları yapılmış olan sanat, bazen toplumları yönlendirecek kadar etkin bir konuma ulaşmıştır. İnsanların kültürel düzeyleri ve yaşama bakış açıları sanatın çok farklı tanımlarının yapılmasındaki etkenlerden bazılarıdır. Mağara döneminde insanların mağara duvarlarına çizdikleri resimlerden günümüze kadar sanat uzun bir süreç geçirmiştir. Her kültürün duygu ve düşüncelerini farklı araç-gereç ve tekniklerle yansıttığı sanat, günümüzde kendisine yüklenen farklı anlam ve görevlerle tartışmaların odağında gündemdeki yerini almaya devam etmektedir.

“Sanat; bilgilendirici, bilinçlendirici, eğitici, yüceltici, arındırıcı işlevleriyle eğitimin geniş kapsamlı konu alanları arasında yer alır” (Kırıçoğlu, 2015). Bu ifade de sanat kavramına geniş perspektiften bakılarak güzel bir yaklaşımda bulunulmuştur. Bilgilendirmek, bilinçlendirmek ve eğitmek sanat eğitiminin en önemli özellikleridir. Fakat sanat ve sanat eğitimi kavramlarına dair bir tanımlama yaparken içinde bulunduğumuz dönemin gerçeklerini de göz önüne alarak bir değerlendirme yapmak daha doğru olacaktır. "Toplumumuzda güzel sanatlardan söz edilince kimilerinin aklına sadece resim, heykel, seramik gibi yalnızca müzelerde yer alan ya da galerilerde sergilenen nesnelerin oluşturduğu bir kavram gelmektedir" (Özsoy, 2007). Özsoy (2007)'un bu düşüncesi günümüzde sanata ve görsel sanatlara bakış açısını net bir şekilde ifade etmektedir. Günümüz dünyasında teknolojideki büyük gelişmeler ve pandemi vb. sebeplerle ağırlıklı olarak dijital ortama taşınan eğitim ve sanat eğitimi, 'sanat' teriminin günümüz gerçeklerini de ihtiva edebilecek

bir tanımlamaya zorlamaktadır. Aslında sanat teriminin tam olarak ne zaman ortaya çıktığı bilinmemektedir. Bununla beraber tam manasıyla net bir tanımlı yapılamamaktadır. Biz insanlar için önemli bir yere sahip olan sanat kavramı, bilim insanları, sanatkarlar ve düşünürler tarafından çeşitli şekillerde açıklanmıştır. Geçmişten gelen ve zamanla değişime uğrayan kurumlarla beraber sanat kavramı da farklı şekillerde ifade edilmiştir. Kimi zaman sanat psikolojik ve içinde bulunulan duyguların dile getirilmesi olarak ifade edilirken kimi zaman da şekillerin, formların belli bir düzende oluşturduğu olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Özsoy ve Alakuş, 2017). Sanat terimini kullanıldığı yere göre değerlendirmek, bu terime yüklenecek anlamında daha iyi anlaşılmasına imkân verebilir. Örneğin ilkökul veya ortaokulda verilen görsel sanat eğitiminde yer alan “sanat” terimi ile güzel sanatlar fakültelerinde kullanılan “sanat” terimleri farklı süreçleri ihtiva etmektedir. İlkokulda verilen görsel sanat eğitimiyle, her çocuğun sanatı tanıması ve sanat yoluyla kendini ifade edebilmesi amaçlanırken, güzel sanatlar fakültelerinde amaç sanatçı yetiştirmektir.

Sanatın belirli bir tanımını yapmak zordur. Fakat ilk insanların var olduğu zamandan günümüze kadar sanatın ne anlatmak istediği, nasıl ortaya çıktığı merak konusu olmuş ve bu konuda çalışmalar yapılmıştır. En eski insanın nasıl ortaya çıktığı araştırma konusu olduğu gibi sanatın ne zaman ilk olarak ortaya çıktığı ve neyi ifade ettiği araştırılmıştır. O dönemde yaşamış bilginler ve filozoflar tarafından farklı görüşler dile getirilmiştir. Kimileri sanatla, yapılan sihirlerle, yaşanan dinle arasında bağlantı kurarken kimileri de sanatın temellerinin eğlence aracı ve taklit olduğu düşüncesindedir (Öner, 2018). Sanata hangi açıdan bakılırsa bakılsın, insanoğlunun günümüzden yaklaşık otuz bin, kırk bin yıl önce mağara duvarlarına gerçekçi ve mükemmel olarak çizdikleri resimler sanatın insan hayatındaki yeri ve önemini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Sanat duygu ve düşüncelerin açığa çıkarılmasıdır (San, 2009). Kişinin sahip olduğu bilgi birikiminin, davranışlarının, tecrübelerinin seçilin yöntem ve hedefle estetik olma düşüncesiyle ifade edilmesidir (Uçan, 1995). Buyurgan (2001)’in ifadesiyle sanat kendini ifade etme yollarından biridir. Figürlerin, şekillerin, anlam kazanmasıdır. Var olan duyguların canlanmasıdır.

Sanat, okulda verilen derslerde, öğretim programlarında mecburi olarak bilgi edinme ve uygulama yapabilme imkânı sağlayan bunun yanı sıra kültürel bir değer olarak her alanda karşımıza çıkmaktadır. Hayatımızda her zaman süregelen istenen sanatın bir ihtiyaca dönüşmesi eğitim ve öğretimle sağlanabilmektedir. Eğitim görmek çocukların haklarındandır. Sanat eğitimi de bunlardan birisidir. Bir topluluktaki her kişi kabiliyetli ya da sınırlı kabiliyetli ne olursa olsun bu haktan faydalanmalı, kendinden bir şeyler bulmalıdır. Çünkü sanat insanın ömrü boyunca doğal olarak eriştiği, saf beceriyle sınırlı değildir. Eğitim

kurumlarında verilen sanat eğitimi sistematik bir yapıdadır. Bu sayede bireyler faydalarına olacak birçok bilgi edinir, kendilerini geliştirir. Böylelikle sanat yavaş yavaş kişinin hayatında çok gerekli bir hal alır. Tabii ki sanat eğitimi sadece okullarda verilen eğitim ve öğretimle sınırlı değildir. İçinde bulunulan toplum, yaşanan çevre ve kültür bu eğitimin bir parçasını oluşturur. Fakat okulda edinilen bilgi ve becerilerin devam edebilmesi, uygulanabilmesi toplumun kültürel manada ilerde olmasıyla ilişkilidir (Kırıçoğlu, 2015).

2.2. Sanat Eğitimi

İnsanlığın olduğu yerde sanat ve eğitim hep var olmuştur. Sanat ve zanaat kavramları da geçmişten günümüze değin kullanılan terimler olarak yer almıştır. Tarihi süreç içerisinde insan mutlaka birileri tarafından eğitilmiştir. Önceleri özellikle mesleki alanlarda usta-çırak ilişkisine dayanan bir eğitim modeli mevcuttu. Okullaşmayla birlikte eğitim, sistemli bir şekilde devlet tarafından vermeye başlanmıştır. Sanat eğitimi de günümüzde planlı ve sistemli olarak okullarda verilmektedir.

Sanat eğitimi 19. yy karşımıza çıkmaktadır. 19. yy ortalarında başlayan sanayileşme ile birlikte etki alanını daha da genişleterek varlığını sürdürmüştür (Etike ve Kurtuluş, 2002). Eğitim insanlığın var olduğu günden beri gelişim gösteren bir kavramdır (Demirel,2015). Sanat eğitimi genel manada, bütün güzel sanat dallarını ve tarzlarını kapsayan hem okul içinde hem de okul dışında verilen yaratıcı eğitimi ifade etmektedir. Eğitimlerin öğrenim kademesine ve sınıflara göre planlanması kapsam genişliği daha dar bir alanı oluşturur; eğitim kurumlarındaki güzel sanatlara ait faaliyet, aktivite ve derslerin tamamı olarak bilinir (San,2019). Kişinin doğduğu andan itibaren sahip olduğu yetenek, yaratıcı olma becerisinin geliştirilmesinde, sahip olduğu duygu, düşünce ve hislerinin meydana çıkmasında eğitim oldukça önemlidir. Bu anlamda sanat eğitimi, açığa çıkan duygu, düşünce ve hislerin düzenlenmesi, yol göstermesi açısından önem arz etmektedir. Sanata, sanatçıya ve ortaya konan ürünlere yaşanan toplumun verdiği onay, ilgi ve değerle, eğitim programlarında sanatın edineceği yer paralelidir. Şöyle ki bir toplumun kendisi sanat eğitiminin kapsamını belirleyebilir (Özsoy,2007).

Sanat eğitimi dersinin okullarda verilen eğitimlerde, öğretim programlarında mecburi olarak öğretilmesi gerekmektedir. Fakat bunun yanı sıra hayata bu öğrenilen bilgi ve becerilerin aktarılması, uygulanması beklenen; kişinin kendini yetiştirmesinde yardımcı olan hususi kültürel bir alandır. İnsan sadece salt bilgiyi alıp işleyen, ortaya yeni bir şeyler çıkaran, üreten canlı olmayıp bununla beraber durumlara, varlıklara, olaylara verilen değerle

tepkide bulunur. Bu manada sanat eğitimi okullarda verilen eğitimlerde belirlenen hedeflerin kazandırılması için gereklidir. Okullar öğrencilere hayatı boyunca devam etmesi istenen sanat eğitimini, tecrübe ve zihinsel süreçleri belirli yer, zaman ve mekânda programlar doğrultusunda kazandırılmaya çalışıldığı yerdir (Kırıçoğlu, 2015).

Sanat eğitiminin verilebilecek en küçük yaşlarda vermeye başlanması çocuğun imgelem gücünün, yaratıcı düşüncelerinin ve fiziksel açıdan küçük kas gelişiminin ilerlemesine yardımcı olmaktadır. Çocuklar resim çizerken, çizdiklerine hislerini, mutluluklarını, üzüntülerini, kendi hayal dünyalarında özgürce hareket ederek kendi yorumlarıyla resme aktarırlar. Bunun yanı sıra çocuklar estetik olma hassasiyetiyle yetişmektedir. Sanat eğitimi de bu noktada çocukların yaşadığı kültürde, bulunduğu ortamlarda, kendi yaşamında estetik duyarlılıklarını arttırarak yeni planlamalar, düzenlemeler yapmasına yardımcı olmaktadır (San, 1977).

Platon ‘Sanat genel öğretimin temeli olmalıdır’ demiştir Sanat eğitimi bireyin doğduğu andan itibaren içinde var olan yaratıcılık gizil gücünü ortaya koyarak estetik olma endişesi ve fikri ile harmanlanarak gelişmesine yardımcı olmaktadır. Sanat eğitimi kişinin hayatında sanatı vazgeçilmez bir unsur olarak görmesini ve sanat hakkında bilgi sahibi olan, sanatın ilerlemesine yardımcı olan, doğru ya da yanlış yönlerini ortaya koyan kişiler olarak gelişmesini ve üretmesini amaç edinir (Artut,2010).

Yaşamımızın neredeyse her alanında baş göstermeye başlayan sanat, hayatımızın vazgeçilmezlerinden biri haline gelmiştir. Sanata ilgi duymak, o alanda çalışmalar yapmak ve bunların sonucunda ürünler ortaya koymak insanın bilme, öğrenme isteği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda sanat eğitimi insanın içindeki gizil gücü ortaya çıkarma, bilgi birikiminin dışa vurumu, estetik olma endişe ve düşüncesiyle ilerlemeyi temel almaktadır. Sanat eğitimi sanata dair bilgi sahibi olan, sanata karşı oluşmuş olumsuz düşüncelerin yerini olumlu düşüncelerle değişmesine yardımcı olacak, sanatın değişip gelişmesine katkı sağlayacak kişiler yetiştirmeyi amaç edinir. Bunun yanında verilen eğitimle sadece bir alanda değil sanatın farklı alanlarında da bireylerde bu hassasiyet ve bilincin gelişmesi istenmektedir. Bundan dolayı okul öncesi eğitimden üniversite eğitimine kadar öğrencilerde sanatın farklı tüm yanlarının öğretilmesi gaye edinilmektedir (Artut, 2010).

Yaratıcılığın farkına varılması, ortaya çıkarılması ve bu yolda ilerlemenin sağlanabilmesi verilen sanat eğitimi ile gerçekleşmektedir. Yaratıcılığa olanak sağlayan ortamlar oluşturulurken yaratıcılık becerisine sahip olan ya da sahip olmayan olarak sınıflama yapılmaz. Sanat eğitiminin farklı yetenek ve becerilere sahip bütün kişilere verilmesi şarttır (Dilmaç,2009). Vural (2009)’a göre sanat eğitiminde hedeflenen, kişiyi sanatçı gibi

ilerletmek ya da geliştirmek değil kişinin sanatla eğitimidir. Kişinin sahip olduğu yeteneklerini ve gizil glerini ortaya koymasına yardımcı olan, ortamı inşa eden ve insanın benliğini, karakterini kazanmasında önemli bir yere sahip olan faaliyetlerdir (Vural,2009).

Uysal'a (2005) göre öğrencilerin yaratıcı düşüncelerinin, yaratıcılık ürünlerinin ortaya çıkabilmesi için kendilerini rahat hissettikleri özgürce hareket edebilecekleri ortamların oluşturulması gerekmektedir. Böylelikle ocukların yaratıcılıklarının daha kolay ortaya çıkması sağlanacaktır (Uysal,2005). Çocukların olumlu yönde ilerlemeleri, değişikliklere uğramaları ve buna ayak uydurabilmeleri için eğitim programlarında bilişsel gelişim düzeyleri dikkate alınarak planlamalar yapılmaktadır. Sanat eğitimi de tasarlanan bu planlarla çocukların gelişim ve değişimlerine yardımcı olmaktadır. Bu sebeple sanat eğitimiyle birlikte çocuğun yaratıcı düşünmesi, sahip olduğu beceri ve kabiliyeti ortaya çıkarması pozitif yönde ilerleme gösterecektir (Akkurt ve Boratav, 2018).

Sanat eğitiminde algıda görselliği ön plana alan, duygu ve düşüncelerini estetik kaygıyla dile getiren içinde bulunduğu toplumu bilen, bildiklerinin ışığında değiştirme, geliştirme ilerletme gayretinde kültürel mirasa sahip çıkan, koruyan yaratıcı kişiler yetiştirilmesi amaçlanır. Sanat eğitiminin bu hedefleri kazandırabilmesi için sanat eğitiminin her kademesinde uygun ortamlarda, bilişsel seviyeye uygun, programlı olarak yer alması gerekmektedir. Teknolojinin günümüzde hızla, çağın koşullarına uygun olarak ilerlediği fakat beraberinde çözülmesi gereken sorunları da getirmektedir. Bu anlamda çocuğa kendini rahat, özgürce sanatsal bir şekilde ifade edebileceği ortamlar, durumlar oluşturmak yaratıcı bireyler yetiştirmeye katkı sağlayacaktır (Buyurgan ve Buyurgan, 2007) Sanat eğitiminin ve bu eğitimin gerekli olmasındaki amaç, insanın daha zgr hissetmesi, kendisi olması, psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması, hislerinin değişime uğraması, duyarlı, ağdaş bir toplum oluşturmaktır. Sanat eğitimi kişilere kendine özgü ifade olanağı tanır. Ayrıca kişinin edindiği tecrübe ve sosyal hayatının sanat eğitimindeki subjektif taraftır. Günümüzdeki ağdaş sanat eğitimi, kişiye yapabileceği seviyede duygusal, bilişsel, kişilerarası iletişimin gelişmesi yönünden yardımcı olarak, bireyin isteklerine yanıt verme amacı taşır (Artut, 2006).

Günümüzde sanat eğitimi kişinin çevreye olan bakış açısını değiştiren, olaylara farklı açıdan bakmasını sağlayan, sahip olduğu kabiliyet ve görsel belleğin güçlendirilmesine katkıda bulunur. Hayal Kurma yetisini pekiştiren, yaşanılan kültürde kendine yer bulabilme ve yaratıcı düşünme becerisini geliştirir. Toplumumuzun geleceğini inşa edecek olan öğrenciler yaratıcı, araştıran, düşünen sorgulayan ve farklı fikirlere açık olmalarına yardımcı olan eğitim hiyerarşisi içerisinde yer almalıdır (şen, 2010).

2.3.Görsel Sanatlar Eğitimi

Türk Eğitim Sistemi'ne bakıldığında Görsel Sanatlar dersi ilk başta 'Resim' adıyla karşımıza çıkmıştır. 1948, 1968 ve 1992 yıllarında revize edilen programlara bakıldığında 'Resim' adının 'Resim- İş' olarak değiştirildiği bilinmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2006'da yaptığı değişiklikle beraber 'Resim-İş' adını 'Görsel Sanatlar 'a bırakmıştır. Ders yine bu adla 2013, 2018, öğretim programlarında yer almaktadır (Erkuzu ve Çoban, 2019). Görsel Sanatlar kişide var olan potansiyeli geliştirdiği ve kişinin bu alanda ilerlemesine yardımcı olduğu için eğitim programlarında yer alması büyük önem arz etmektedir.

Görsel Sanatlar Eğitimi kişinin sahip olduğu kabiliyetini ve yaratıcı olma potansiyelini meydana çıkarır ve özgün düşünen, yaratıcı düşünce ile ürünler ortaya koyan kişiler olarak yetiştirmeyi hedefler. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde görsel sanatlar eğitimde yer alır. Görsel Sanatlar dersini alanlar bu ders içeriğinde görseller üzerinde faaliyet gösterirler, edindikleri bilgilerle sahip oldukları görsel kültürü harmanlarlar ve müzeler hakkında fikir sahibi olurlar (Danış, 2011). Görsel Sanatlar eğitime genel bir ifadeyle kişinin sanatla eğitimi de diyebiliriz (Özsoy, 2007).

Görsel Sanatlar eğitimiyle verilmek istenen eğitimsel amaçlar şunlardır;

1. Görsel Sanatlar dersiyle öğrenciler, farklı kültürlerin sahip olduğu sanat tarzlarını, ürünlerini inceleyerek, anlamlandırarak, yorumlayarak bilgi edinirler. Bu sayede öğrenciler duygu ve düşüncelerini dile getirirken, basmakalıp düşüncelerden uzaklaşarak, orijinal fikirlerini ve özgün düşüncelerini ortaya koymaktadırlar.

2. Görsel Sanatlar eğitimiyle öğrenciler sanat ürünlerini gözlemlerken akıl yürütme becerilerini geliştirir, analiz ve değerlendirme süreçlerini izlerler. Bunun yanında ülke ve dünya çapında sanat ile ilgili farklı kapsam ve manaları dile getirme hakkında bilgi sahibi olurlar.

3. Görsel Sanatlar eğitimiyle öğrencilere yaptıkları sanat uygulamalarıyla ilgili yeni düşünceler ışığında ürünler oluşturma becerisi kazandırmak amaç edinilmiştir (Gökay, 2019).

Okullarda verilen sanat eğitiminin yer aldığı programlara bakıldığında programlar çocukların estetik eğitimlerini dikkate alarak, sanatı davranışlarıyla ortaya koyacak şekilde tasarlanmıştır. Aynı zamanda farklı sanat disiplinleriyle bağlantı kurularak, sanat dallarına ait bilgi becerileri de kapsamaktadır. Sanat eğitiminin ilkökul ve ortaokulda Görsel Sanatlar dersiyle öğrencilere kazandırılmasının esas nedeni budur (Artut,2010).

Çocuklar genel olarak farklı malzemeler kullanmayı ve yeni çalışmalar yapmayı severler. Edindikleri becerilerle, dünyayı görüş ve algılayış biçimleri değişmektedir. Belleklerini kullanmayı, kendi kendilerine düşünmeyi yalnızca kendi yaptıkları keşiflerle öğrenebilmeleri mümkündür (Striker, 2005). Çocuğun özgür bir ortamda kendilerine müdahale yapılmadan yapmış olduğu bu görsel sanat çalışmaları, onların bağımsız karar verebilen bireyler olmasında önemli bir başlangıç olarak görülebilir.

Görsel sanatlar eğitiminin yaratıcılık anlamında çocuğa katkılar sağladığı bilinmekte ve kabul edilmektedir. Ancak ilkokulda verilecek görsel sanat eğitimi yalnızca bir yaratıcılık eğitimi olarak değerlendirmek de doğru bir yaklaşım değildir. Öğretmenler, çocuğun kendisini daha rahat ve özgür hissedebileceği ortamı sağladığı zaman, sanat duyguların en iyi biçimde dışa yansımaları sağlayan bir aktivite görevi üstlenmektedir. Ancak özellikle ilkokulda verilen eğitim içerisinde görsel sanatlar eğitimi için ayrılan haftalık zorunlu ders saati bu aktiviteyi yerine getirecek yeterlilikte değildir.

Görsel Sanatlar Dersi ‘Görsel İletişim ve Biçimlendirme’ ‘Kültürel Miras’ ve ‘Sanat Eleştirisi ve Estetik’ öğrenme alanlarını içermektedir (MEB, 2018). Hayal gücünden yararlanabilen, akıl yürütebilen, sorgulayan, eleştiren, olaylara farklı açılardan bakabilen çocuklar yetiştirmek için Görsel Sanatlar dersinin önemi oldukça büyüktür. Bu nedenle Görsel Sanatlar dersi küçük yaşlarda vermeye başlanmalıdır.

Bir bütün olarak değerlendirdiğimizde sanat, uzun yıllar boyunca eğitim sistemimiz içerisinde hak ettiği yeri alamayan bir ders olarak görülmüştür. Bir disiplin alanı olmaktan çok boş zamanların geçirildiği, çocukların rahatlayacağı bir etkinlikler toplamı olarak düşünüldüğü görülür. Maalesef sanata bu konumuyla okullarda her zaman ikinci derecede önemli bir ders gözüyle bakılmıştır. Eğitimciler, yöneticiler, anne-baba ve öğrenciler, kısaca toplum sanat eğitime bu gözle bakmışlardır (Kırıçoğlu, 2002). Kırıçoğlu'nun bu ifadeleri, sanatın ve sanat eğitiminin yeterli bir konumda olmadığını çok net bir şekilde ifade etmektedir. Çocukların ileride bağımsız karar verebilen, özgüveni yüksek ve yaratıcı bireyler olması hedefleniyorsa, sanat eğitiminin eğitim sistemi içerisinde hak ettiği konuma ulaştırılması gerekmektedir.

2.4.Çocuk Resmi

Başarı kişinin kendini bilmesi ve ortaya koyduğu ürünlerle de bunu en iyi şekilde aktarması olarak ifade edilebilir. Çocuklar genellikle en yakınlarından takdir almak ve onların dikkatlerini kendi üzerlerine çekmek için çabalarlar. Bunları yapabilmek için birçok aktivite

tasarlama gereği duyarlar. Bu noktada resim çocuklar için büyük bir kurtarıcı rolü üstlenir. Çocuklar Resim kağıdına içinde bulundukları duygu durumunu yaşayış biçimlerini Çocukları bu noktada yüreklendirmek, yanlarında olduğumuzu ifade etmek onlar için çok büyük önem arz etmektedir (Kaya,2015). Kendisinin önemsendiğini hisseden çocuk içinde var olan duyguları kâğıda aktarırken daha çok kendisi olabilir, çok şey başarmak için daha da çabalayabilir.

Çocuğun kendisinin duygularının, düşüncelerinin önemsendiğini bilmesi çocuk için önemlidir. Çocuk çevreye kendisini gösterirken gösteriştense uzak, saf bir anlatım aracı olan resmi seçer. Yaşı gereği, kişilik özellikleri ya da büyüdüğü çevre dolayısıyla bazı çocuklar kendilerini sözlü olarak ifade etmede çekinirler. Bu sebeple bu çocukları tanımada resim en iyi araçlardan biridir. Uzmanlar tarafından resmin çocuklar için ergenlik dönemi öncesine kadar bilişsel özelliklerini geçerli ve güvenilir bir şekilde ortaya çıkardığını kabul etmektedir (Yavuzer,2012).

Çocukların çizmiş olduğu resimlerdeki çizgiler, şekiller, kullanılan renkler çocuğun bilinçaltını yansıttığı önemi oldukça büyüktür. Etrafındaki olanlara, ailesine, çevresindeki kişilere dair bilgi vermesi açısından yol gösterici olmaktadır. Bunun yanında çocuğun anlatmak, söylemek istediği mesajlarda vermektedir (Bulut, 2007).

2.5.Çocuk Resimlerinin Gelişim Aşamaları

Çocuğun fiziksel ve bilişsel manada değişim ve gelişimi devam ederken yaptığı sanatsal faaliyetlerde bu değişim ve gelişim görülmektedir. Çocuğun kâğıda ilk olarak bir şeyler karalamaya başladığı andan itibaren çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olan ergenliğe kadar çizgisel gelişim devam etmektedir. Çizgisel gelişim hızı her dönemde aynı hızla ilerlemese de bir dönemde var olan gelişmeleri bir sonraki döneme aktararak birikimli şekilde ilerler. Çocukların çizmiş olduğu çizgiler zamanla ilerleme göstererek birbirine benzer şekilde resimlere yansımaktadır. Kırıçoğlu (2005)' e göre çocukların çizmiş olduğu çizgilerin birbirine eş özellikler göstermesinin sebebi, çocukların aynı yaşlarda, hemen hemen birbirine benzeyen ortamlarda, kendilerine benzer araç ve gereçlerin sunulmasıdır. Çocuklar bu araç gereci edinmiş oldukları amaç ve hedefler doğrultusunda kullanarak becerilerini resimlerine yansıtır. Farklı bir deyişle çocuklar hayatta karşılaştıkları problemleri, sorunları, meseleleri, plan yaparak, akıl yürüterek çözüme kavuştururlar. Çocuklar konuşma aracılığıyla ya da ortaya koyduğu resimlerde problemlere benzer çözümler bulurlar. Bu sebeple çocukların çizmiş olduğu resimler ortak paydada buluşurlar.

Yavuzer (1992) 'e göre sanatın gelişmesi belli aralıklarla durgunlaşır fakat daha sonra yerini gelecek olan evreye bırakır. Bu gelişimi ifade etmek ve açıklamak bir hayli güçtür. Sanatın her daim değişim ve gelişim gösteren bir süreç olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Her çocuğun geçiş dönemlerini kavramasının aynı zamana denk gelmesi mümkün değildir. Fakat çocukların hemen hemen tamamının (üstün ve geri zekalı çocuklar haricinde) diğer gelişimlerde de olduğu gibi çocukların çizdiği resimlerde de aynı zamanlara aynı evrelerden geçerek ilerlediğini belirtmiştir. Çocuğun sanatsal faaliyetleriyle birlikte zihinsel ve bedensel gelişimi de değişim göstermektedir. Çocuğun kâğıda çizmiş olduğu herhangi bir çizgi ya da koymuş olduğu bir ibare zamanla sanata dönüşerek belirli bir döneme gelinceye kadar devam eder. Çocuk resimleri sürekli değişim göstererek adım adım kümülatif bir şekilde ilerleme gösterir. İçinde bulunulan dönem bir sonraki dönemin alt yapısını oluşturur. Gelişim dönemlerini keskin çizgilerle birbirinden ayırmak imkansızdır. Kritik dönem kavramı belli başlı bazı davranışların ön plana çıkması ve bu davranışın kazanılması yönünden çok büyük önem arz etmektedir (Yeşilyaprak, 2002).

İlk olarak sanatsal gelişim evreleri 1905'te Kersheiner'in Almanya'da binlerce çocuğun yapmış olduğu resimlerin incelenmesi dikkate alınarak beş ana başlıkta sınıflandırılmıştır. Sonrasında 1947 yılında Viktor Lowenfuld tarafından yapılmış olan evre teorisine Sanatsal Gelişim Evreleri' adı verilmiştir (Arıcı,2010).

Gelişim evrelerinin yaşa göre sıralaması şu şekildedir (Arıcı,2010);

- Karalama Dönemi (2-4 yaş)
- Şema Öncesi Dönem (4-7 yaş).
- Şematik Dönem (7-9 yaş)
- Gerçeklik (Gruplaşma) Dönemi (9-12 yaş)
- Görünürde Doğalcılık Dönemi (12-14 yaş).

2.5.1.Karalama Dönemi (2-4 yaş)

Çocuk ilk zamanlarda kâğıt üstüne rastgele çizgiler çizer. Bu evre Karalama Evresi olarak tanımlanabilir. 1.5 yaş civarında çocuğun ilk karalama girişimleri göze çarpar. Esasen çocuğun gelişiminin görülmesi açısından bu ilk işaretler önemlidir (Yavuzer, 1992). Sanatsal gelişimin ilk evresi olarak görülen Karalama Dönemine, bireysel farklılıklar, yaşanılan çevre, zihinsel ve psikomotor gelişim dikkate alındığında çocukların döneme geçişi farklı dönemlere denk gelebilir, erken ya da geç olabilir (Can ve Aral,2009). Çocukların fiziksel ve bilişsel gelişimleriyle paralel olarak ilerleyen çocuk resimleri belirli evrelerden geçerek ilerlemesini

sürdürmektedir. Gelişimin en hızlı olduğu dönemlerden biri 0-2 yaş dönemidir. Bu dönemde çocuk kendi vücudu ve belleği üzerinde hakimiyet kurmaya çalışırken bulduğu her yere, her zemine manasız, kolay, sıradan çizecektir (Abacı, 2014).

Çocuğun karalama evresinde kalemi özgürce kullanabilmesi için kalemi tutmayı bilmesi gerekir. İlk zamanlarda omzundan gelen çapraz ve yuvarlak hareketler giderek yerini el ve dirsekten gelen hareketlere bırakır. Bu hareketlerden ilk olarak yukarıdan aşağıya çizilmiş karalamalar, eğri zikzaklar, yuvarlak çizgilerden oluşan kalın bir yumak ortaya çıkaran karalama örneklerini oluşturur. Çocuğa ilk olarak tebeşir, kalem gibi nesneler verilmesi çocuğun ilk çizgilerini çizmesine fırsat verir. Bunları bir çubuk, emzik gibi kullanır. Daha sonra tesadüf bir şekilde ya da aile büyüklerinden görerek kâğıda çizgiler oluşturur. Çocuk elindeki kalemi bastırıp hareket ettirdiğinde kâğıt üzerinde çizgiler bırakır. Tesadüf ya da rastlantısal şekilde çocuğun tebeşir, kalem gibi materyallerle ilk çizgilerini ortaya çıkarma başarısı çocuğa gücünün farkında olması gibi gelir. Çocuk zamanla kalemi istediği şekilde yönlendirebilme tecrübesini edinir. Birbiri üzerine gelen karışık yapıdaki dairesel, dik çizgiler giderek değişiklik gösterecektir (Yavuzer,1992).

Buyurgan ve Buyurgan (2012)' a göre çocukta ilk ifadelerin resme yansması tesadüfi değildir. Çevresinde gördüğü, bildiği varlıklar, insanlar çocuğun resimlerinin simgeleridir. Çocuk resminde ilk olarak çoğunlukla insan figürünü oluşturur. Çizilen inşa figüründe kocaman bir baş çizilir. Kollar ve bacaklar bu baştan çıkar. Bu çizimler 'iri başlar' olarak nitelendirilir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012).

Karalama döneminin sonuna gelindiğinde çocuk insan resmini tasvir etmek için 3 yaşındayken kafa oluşturur ve daha sonra ağız ve göz çizer. 4 yaşında ise çizimler daha farkında olarak oluşturulur. Bunun göstergesi olarak oluşturulan kafaya kolları ve bacakları uzantılar çizilir. Çocuk artık sadece el ve göz koordinasyonu ile bir şeyler karalamasının yanında çizdikleri hakkında yorum yapmaya başlar. Çocuğun varlıklara ve objelere olan dikkati kısa sürelidir. Bu sebeple çocukların göstermiş oldukları gayret ve yaptıkları faaliyetlerde izleyeceği yol gösterilmediğinde çokça farklılıklar görülür. Bu dönemde çocuk her şeyi tek başına yapmak ister. Çevreyi araştırma ve keşfetme merakı artarak devam eder. Yaşadığı dünyayı anlamak, bilmek isteyen çocuk çevresine uyum sağlamaya çalışır ve kaynaşmaya başlar. Çocuğun bulunduğu gerek ev gerekse okul ortamında çok fazla değişik uyaran olması, çocuğa yaptırılacak çizgi ve boyama çalışmalarında görsel hakimiyetin gelişmesinde yararı oldukça büyüktür. Bunun yanında çocuğu sıra dışı, özgün düşünmeye yönelten önemli bir faktör olarak görülmektedir (Artut, 2004).

2.5.2.Şema Öncesi Dönem (4-7 Yaş)

Karalama evresinden sonra Şema Öncesi Dönem gelmektedir. Karalama döneminde çocuğun kurduğu ilişkiler sadece ailesiyledir. Bu dönemde çocuk okul öncesi eğitimle birlikte okul hayatına başlamıştır. Bununla birlikte iletişim kurduğu insan sayısı artmış, arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle etkileşimi başlamıştır. Bu sebeple çevresiyle kurduğu ilişkileri artan çocuğun sanatsal manada ortaya koyacağı ürünlerde değişecektir. Bu dönem Piaget'in İşlem Öncesi Dönemine denk gelmektedir. Bu dönemde çocuk düşünmeye başlar, kendi bedeninin farkına varır. Çizimlerde basitte olsa sembol ve figürlere yer verir. Şema Öncesi Dönem Freud'a göre Fallik Dönem'e denk gelmektedir. Bu dönemde çocuk sosyal anlamda ve fiziksel yönden cinsel kimliğinin farkındadır. Artık çocuk bu dönemde kız ve erkek arasındaki ayırt edici özelliklerin farkına varıp, çizimlerine de bunu yansıtırlar. Kız resmi çizdiklerinde kafasına saç çizerler ve eteklidir. Erkek resminde ise saç kısadır ve pantolonludur (Çankırılı,2015).

Artut (2006)' a göre bu dönemde çocuk için önemli detay kafadır. 3 yaşlarında çocuk yalnızca kafa çizerken, 4 yaşlarında çizdiği kafaya ayrıntılı çizimler yaparak dudak, göz, burun ekleyecektir. Çizilen insan figürlerinin gerçekte alakası yoktur. İnsan resimlerini çizmenin yanında, çevresinde dikkatini çeken araba, ev, bulut, kuş gibi nesneleri ya da canlıları çizmeye çalışmaktadır. Dilci (2014) şema öncesi dönemde göze çarpan ilk detay olan insan figürünün artık çizgilere yansıdığını ifade etmektedir. Artık çocuğun çizdiği çizgiler anlam kazanmaktadır. 5 yaşlarından sonra artık çizilenler belli konulara göre çizilmeye başlar.

Bu süreçte çocuklar insan figürünü çizmekten keyif alırlar "Çöp adam" olarak nitelendirilen çizimlere resimlerde çokça yer verilir. Çöp adama yatay ve dikey çizgilerden oluşan kol, bacak ve dudak; üstüne kocaman yuvarlak kafa ve noktalardan oluşan göz çizilir. Daha fazla vücut hatları çizilmez. Çünkü çocuk bu dönemde detaylara dikkat etmez ve daha genel çizimler oluşturur (Yolcu,2014). Malchiodi (2005)' e göre çocuklar bu dönemde annesini babasını ve kendisini resmetmekten zevk alırlar.

Çocuklar Şema Öncesi Dönemde etrafta gördüklerini resimlerine aktarma amacındadırlar. Kâğıdı planlı şekilde kullanır, sembol ve şekilleri bir ilişki içerisinde resmederler. Bununla birlikte yer gök çizgisi kullanılmaya başlamıştır. Dağ, güneş, kuş

figürleri kâğıdın üst kısmına, ağaç, insan, ev figürleri kâğıdın en altına çizilir. Resimdeki varlıklar ya da objeler gerçekte olduğu gibi çizilmeye çalışılsa da boyutların orantısı yoktur. Buda çocuğun resminde yer verdiklerini tek tek düşündüğünü göstermektedir (Abacı,2006). Bu dönemde çocuklar yaptığı resimlerde çoğunlukla sevdiği renklere yer verirler. Çizdiği resimlerde eşyaları, canlıları kendine özgü renkleriyle çizmekten ziyade hoşuna giden renklerle resmeder. Fiziksel gelişimi gereği ince motor kaslarını çok kullanmayan çocuk boya ve fırçayı kullanırken birtakım zorluklar yaşayabilirler. Boyama çocuklar için çok büyük bir eğlencedir (Artut, 2002).

2.5.3.Şematik Dönem (7- 9 Yaş)

Şematik dönem Piaget'in Somut İşlemler Dönemi'ne denk gelir. 'İşlem' kavramı buradaki anlamıyla çocuğun karşısına çıkan olaylara, durumlara karşı kendinde var olan şemalarla uygun davranış sergilemesidir. Karşılaşılan duruma göre çocuk kendinde var olan şemayı genişletir ya da yeni bir şema da oluşturabilir. Çocuk ailesiyle, arkadaşlarıyla, öğretmeniyle kurduğu ilişkilerde zihnindeki var olan şemalar yerine yeni şemalar yaratır. Çocuğun çizdiği resimler bu dönemde alışkın olunan ve çocuk için anlam ifade eden figür ve kavramlardan meydana gelir. Çocuk resmini renklendirirken gerçeğe uygun resimlerle çalışır. Ancak küçük yaşlardayken resim çocuk için daha önemli iken yaşı büyüdüğünde bunun önemi azalmaktadır. Çünkü çocuk sadece resimle kendini ifade etmenin yanında artık dil aracılığıyla iletişim kurma becerisini edinmiştir (Kırıçoğlu, 2015).

Buyurgan ve Buyurgan (2012)' a göre çocuğun okula gitmesi çocukta farklı duygular ve heyecanlar oluşturur. Okula giden çocuğa artık belli başlı sorumluluk yüklenir. Yapması gereken ödevler, çalışması gereken dersler vardır. Kendini ifade etmek için kullandığı çizgilerin yanına okuma ve yazmada eklenmiştir. Buda çocukta büyük heyecan uyandırır. Okula giden çocuğun çizdiği resimlerde değişiklik başlar. Bu dönemde çizilen resimlerdeki şemalar çok farklı olmayıp bildiğimiz, tanıdığımız formlardır. Artık çocuk bu dönemde gerçeği çizdiklerine aktarmak ister.

Bu dönemde çocuk artık kendini yaşadığı topluma ait hisseder, bu farkındalık oluşmaya başlar. Bilişsel gelişim hızlıdır ve gerek okulda gerekse yaşadığı çevrede birçok farklı beceri kazanır. Çocuğun psikomotor becerilerinde, sosyal ilişkilerinde devamlılık görülür ve bu durum artarak devam eder. Çocuk çizdiği resimlerde şemalarında nesneleri sınıflar, sıralar ve karşılaştırma yapar. Varlıkları renk, şekil, nitelik yönünden kategorize etme becerisi gelişir (Artut,2004).

2.5.4.Gerçekçilik Dönemi (9-12 Yaş)

Piaget'in göre Somut İşlemler Dönemi bu dönemde devam etmektedir. Çocuk artık bu dönemde her şeyin merkezinde kendisinin olduğu, her şeyin kendi etrafında döndüğü düşüncesinden uzaklaşmasını sürdürmektedir. Artık başkalarının duygu ve düşüncelerinin olduğunu ve bunlara dikkat etmesi gerektiğini öğrenmeye başlamıştır. Çocuklar bu dönemde çevrelerinde olup bitenlerin daha çabuk farkına varırlar. Zihinlerinde kendilerini ifade etmesinde yardımcı olan şemalar artık çocuğun değişen ve gelişen düşünce yapısına cevap vermemeye başlar. İlk kez perspektif çizimlerinde deneme yanılmalar görülür. Çocuk artık sadece tekdüze resimler çizmek yerine resmine derinlik katmak için çaba gösterir. Çevresinde var olan nesnelerin, varlıkların renklerini gerçekçi bir biçimde aktarırlar. Çizilen insan figüründe cinsiyet farklılıkları daha detaylı bir biçimde ortaya konur (Malchiodi,2013).

Bu yaştaki çocuk oran orantıya dikkat ederek resimlerini çizer. Mesela; öğrencileri okuldan büyük çizmez. Şematik Dönem'e göre resimlerde daha çok ayrıntıya yer verilir. Çocuk artık serbest olarak resim çizmek yerine resimlerinde gerçeği yansıtmaya amacı taşır (Halmatov, 2016).

Yavuzer'e göre çocuk bu dönemde kendini yaşadığı topluma ait hisseder ve çizimlerinde de bu kültürün kurallarını yansıtır. Çocuk diğer geçmiş göre çizimlerinde daha çok detay verir ve bu sayede artık gerçekçi olarak yaklaşım sergilediği görülür. Bununla beraber çocuk yaptığı resimleri çevresiyle paylaşmaz ve çizdiklerini anlatmaz. Resimler artık gelişmiş güzel renklerle değil daha bilinçli olarak seçilmiş renklerle boyanır.

Çocuk bu dönemde çizdiği insan figürlerinde cinsiyet olarak ayrımın artık iyice farkındadır. Resim kağıdında yer çizgisini kullanan çocuk bunun yanına gök çizgisini de koyar. Kullanılan yer çizgisinde insan figürleri arkalı önlü yerleştirilirler. Çocuk konu seçerken cinsiyete göre seçim yapar. Çocuğun hayal dünyasını yansıtan çizimler çizimler yerini daha gerçekçi çizimlere bırakır. Resimler artık rastgele konulardan değil, her resmin bir açıklaması, öyküsü anlatılır (Çankırılı, 2015).

2.5.5.Görünürde Doğalcılık Dönemi (12-14 yaş)

Ergenlik döneminin başına denk gelen bu dönemde, çocuk çevresinde olup bitenlerin farkına varır, yaşadığı topluma kendini ait hisseder ve bunları çizdiklerine aktarır. Diğer dönemlere göre çocuk bu dönemde çizimlerinde ayrıntılara yer verir ve olaylara, durumlara daha gerçekçi yaklaşır (Yavuzer,1992).

Görünürde Doğalcılık (Mantık) Dönemi ergenlik dönemine denk geldiği için pek çok fiziksel, duygusal ve bilişsel değişim yaşanmaktadır. Bunun yanında ergenlik dönemiyle birlikte bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu dönemde birey her durumu kendine bağlar, olaylara sadece kendi bakış açısıyla bakar ve bireyin zor beğenmesi sebebiyle eleştirel yorumlarda bulunur. Somut düşünme döneminin bitmesiyle soyut düşünme süreci başlar. Bu dönem ergenlik sorunları, benmerkezci düşüncenin var oluşu çocuğun ailesine, arkadaşlarına çevresindekilere karşı eleştirel tutum sergilemesine neden olabilir. Bu davranışı resimlerine de yansıtır ve beğenmeme duygusu görülebilir (Gökay, 2019).

Birey bu dönemde hem kendi yaptıklarına hem de çevresindekilerinin yapmış olduğu çalışmalara eleştirel tutum sergiler. Genç resimlerinde oluşan pek çok problemi anlayarak, bilgi edinerek çözüme kavuşturmaya çalışır. Okul döneminde ve ilk ergenlik çağında kayba uğrayan resim bütünlüğü yeniden elde edilir. Kişi bilgi edinerek bütünü öğrenmeye çalışır. Bu kavrama süreci çok boyutludur (Kırıçoğlu, 2002).

2.6.Yaratıcılık

Türkçe Sözlük'te (1998) "Yaratıcı olma durumu, yaratma yeteneği, her bireyde var olduğu kabul edilen bir şeyi yaratmaya iten farazi yatkınlık" şeklinde tanımlanan yaratıcılık terimi son dönemlerde eğitimin amaçları içinde yer almış, çok farklı tanım ve açıklamaları yapılmıştır. Özellikle sanat eğitimi ile özdeşleşmiş bir anlam yüklenen yaratıcılık, günümüzde eğitimcilerin ve araştırmacıların üzerine önemle eğildiği bir alan haline dönüşmüştür. Yaratıcılığa ilk olarak Antik Çağ'daki insanlar merak duymaya başlamışlardır (Cropley, 2004; Fisher, 2004). Mesela Platon Ion adlı kitabında toplum için yaratıcı insanların gerekli olduğunu yazmıştır. Asırlardır resim, müzik, edebiyat gibi farklı sanat dallarıyla uğraşan sanatçılar da yaratıcılık konusunda görüş bildirmişlerdir. Yaratıcılığı, yaşanan dünyayı daha iyi bir hale getirmek için kullanılan bir araç, duygu ve düşünceleri ifade etme şekli ya da bilinmeyenlerin üstesinden gelme şeklinde tanımlamışlardır (Cropley, 2004).

Yaratıcılık teriminin günümüzde kullanılan anlamına gelmesi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa ve Amerika'da olmuştur. Devletlerarası büyük rekabet çağı gerisinde kalmamayı, sürekli kendini yenilemeyi, geliştirmeyi ve yaratıcı olmayı zorunlu hale getirmiştir. Bunun beraberinde eğitimin geleneksel öğrenme ve öğretme yöntemlerinden sıyrılmış, öğrencinin kendi kendine öğrenmesine fırsat veren bir yöntemle yapılmasını gerektirmiştir (Fisher, 2004). Yaratıcılık olağanın aksine ilginç, farklı ve bilinmeyen bir

ürün, duygu, düşünce ortaya koymak ya da bir probleme sınırsız çözüm bulmak olarak tanımlanmışlardır (Koçak ve İçmenoğlu, 2012; Amabile, 2013).

Yıllarca yaratıcılık üzerine birçok çalışma yapılmış fakat yaratıcılığın ne olduğu, nasıl ortaya çıkarıldığı, insanın yaratıcı düşünme becerisini nasıl kullanacağı hala tam olarak net bir şekilde ifade edilememiştir. Yaratıcı bir yapıt, ürün, eser gördüğümüz zaman yaratıcı olduğu ortaya çıkar ama zihinsel yönden bu durumun anlaşılması çok zordur. Başka bir ifadeyle zihnin yaratıcılık için önemini, yaptığı şeyleri birkaç sözcükle anlatılması neredeyse imkansızdır. Bu sebeple yaratıcılığın anlamını açıklamak, anlatmak kişiden kişiye değişebilir. Yaratıcılık üzerine çalışma yapan insanların ilk olarak yaratıcılık için net, kesin, herkes tarafından kabul görmüş bir tanımının olmadığı biliniyor (Prentice, 2000; Fisher, 2004).

Yaratıcılık üzerine ciddi araştırmalar yapılmış, zekâ ile yaratıcılık arasındaki ilişki birçok uzman tarafından irdelenmiştir. Yaratıcı olmak için çok yüksek zekaya sahip olmak koşulu bulunmadığı çoğu araştırmada dile getirilmiştir. Ancak yaratıcı olmak için belli bir düzeyde zekâyâ sahip olunması gerektiği düşüncesi genel olarak kabul görmektedir. Bununla birlikte zekânın tek başına yaratıcı olmak için yeterli bir ön koşul olmadığını savunanlarda bulunmaktadır (Baltacı, Eker, 2019). Bu alanda uzun süreli araştırmalar yapan Torrance, yaratıcılık testleri geliştirerek adını ön plana çıkarmıştır. Sungur (1997), Torrance'ın yaratıcılık terimini, "Sorunlara; bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma; güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da eksikliklere ilişkin denenceler geliştirme, bu denenceleri değiştirme ya da yeniden sınama, daha sonra da sonucu başkalarına iletme" şeklinde tanımladığını ifade etmektedir. Torrance'ın yapmış olduğu çalışmalara genel olarak bakıldığında, yaratıcılığı probleme dayalı olma süreci olarak irdelediğini, yaratıcı düşünceyi de bir sezgi süreci olarak kabul ettiğini söyleyebiliriz.

İnsanlar tarafından yaratıcılık kavramı erken bir tarihe kadar akranlarına nazaran farklı olarak üstün yeteneğe sahip kişilere özel bir durum olarak algılanıyordu. Şimdi ise herkeste var olan bir güç olduğunun bilincine varılmaktadır. Yaratıcılığın herkes tarafından onaylanan, kabul görmüş bir tarifi yoktur. Yaratıcılığın kompleks fikirlerden meydana geldiği tanımlamalar vardır. Yaratıcılık elde bulunan veriler arasında bağlantı kurarak farklı bilgiler ortaya koymaktadır (Özerbaş, 2010). Yaratıcılık alışlagelmişin dışına çıkmayı kastetmektedir. Günlük yaşamımızda bile karşımıza çıkan problemleri çözmek için farklı düşünmek, farklı teknikler denemek gerekebilir. Yaratıcılık özelliği fazla olarak düşünülen kişilerin başında bilim insanları, dahiler, sanatçılar ve üstün zekaya sahip bireyler

gelmektedir (Özerbaş,2011). Yaratıcılık üzerine yapılmış tanımlamaların çeşitli olmasının sebeplerinden bazıları bireylerin farklı kişili özelliklerine sahip olması, ilerleyen zaman içerisinde neyi nasıl yaptığımız ya da ortaya konulan ürünün ne olduğudur (Fisher,2004). Yaratıcılık üzerine çok farklı tanımlamalar yapılmış fakat yaratıcılık kavramının ilgi duyma, farklı olma, bilinmeyen ortaya çıkarma, düş gücünü kullanma, orijinal fikirler üretebilme ve öncelilerden farklı ürünler oluşturma gibi ortak noktalarda birleştiği görülmektedir (Prentice, 2000).

2.6.1.Okul ve Yaratıcılık

Yaratıcı okul öğrenciye öğrenilen bilgilerden yola çıkarak orijinal, yeni düşünceler ortaya koyma problemlere farklı çözümler üretme, kendini ifade etme, öğrenmeyi öğretme gayesi ile varlığını sürdürmelidir (Sungur, 1997). Okul ortamı çocuğun yaparak ve yaşayarak, aktif bir şekilde öğrenmesine imkân sağlamalıdır. Bu ortam sağlandığı zaman yaratıcı olma, yaratıcı düşünmenin gelişimi daha hızlı olabilir.

Bireylerin yaşamda geçirdikleri her anı nitelikli olarak devam ettirmesinde, görünenin ardındaki görünmeyeni anlamasında ve içinde yaşadığı toplumu her gün bir adım ileriye götürmesinde en büyük paya sahip şüphesiz yaratıcılıktır (Kontaş, 2017). Bu sebeptendir ki ebeveynler çocukların gelişim özelliklerinden haberdar olmalı ve çocuklarına yaratıcılıklarını geliştirebilmeleri ve kendini ifade edebilmeleri için gereken imkanları vermelidir (Öncü,2014). Ebeveynler bilinen bu gerçeğin ne kadar çok farkında olursa erken yaşta destekleme bu beceri çocuğun gelecekte yaratıcı bir birey olmasında büyük yarar sağlayacaktır (Doğan, 2015). Fakat her çocuğun doğduğu aile ortamı bu niteliği taşımamaktadır. Bu sebeple çocukların sahip olduğu gizil güçlerini, yaratıcılık becerilerini fark etmek, bu konuda bilinçli olmak için belirli bir hiyerarşi içerisinde, belirli bir plan dahilinde varlığını sürdüren modern eğitim öğretim yuvalarının olmasını zaruri hale getirmiştir (Demirel, 2011). Eğitim öğretim yuvaları olan okullar çocukları daha iyiye, doğruyu yapmaya, bir önceki gün öğrendiklerinin üzerine yeni bilgiler koyacak şekilde kümülatif bir yapıda olmalıdır. Şayet okulda görevli personel;

1. Bir çocuğun farklı öğrenme ortamlarında öğrenmesini sağlamak
2. Çocuğa üst düzey düşünme ve problemler karşısında çözüm odaklı olma becerisi kazandırma
3. Olumlu davranışları pekiştirmek, pekiştireç vermek

4. Çocuğun yaratıcı düşünmesini engelleyen duygusal, olgusal, kültürel etmenleri ortadan kaldırmak, fizibilite etmek gibi hedefleri onaylamaları çocuklarda yaratıcılık becerisinin gelişmesine çok büyük bir katkı sağlanmış olacaktır (Sungur, 2001).

Çocukların okulda yaratıcı olmalarını sağlamak için okulda görevli personelin yaratıcılık hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Yaratıcılık konusunda çocuklara iyi bir rol model olunmalı, yaratıcılığın gelişimine zarar verebilecek söz ve davranışlardan kaçınılmalıdır. Aksi takdirde çocuklarda yaratıcılık gelişimi körelebilir, olumsuz etkilenebilir.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda yaşanan gelişmeler bir kişide olması gereken davranışları, düşünceleri ve becerileri kaçınılmaz bir şekilde değiştirmektedir. Bu nedenle öncelikle eğitim kurumları olmak üzere birçok kurum ve yapıya önemli görevler düşmektedir. Eğitim kurumları bireyin kendisine atfedilen bu değişimlere ayak uydurabilmeleri için kendilerini yenileyebilmeli, bireyin değişen bilgi ve becerilerine cevap verebilmelidir. Bulunulan ortamları yeniden dizayn etmek, değişimlere göre öğretmen yetiştirmek, bilgili ve bilinçli veli profili oluşturmak eğitim kurumlarının yapacağı işlerden sadece birkaçıdır (Özmuş, 2012). Geçmişten günümüze kadar sürekli değişen ve artan insan ihtiyaçlarıyla birlikte eğitim kurumlarında da değişim ve gelişimi zorunlu hale getirmiştir. Eğitim kurumları öğrencilerin öğrenme ihtiyaçlarını giderecek, gelişim dönemlerinin özellikleri dikkate alınacak şekilde çok boyutlu tasarlanmalıdır.

2.6.2.Eğitim Programlarında Yaratıcılığın Yeri

Eğitimin yaratıcılık için önemi; eğitim gören her bireyin yaratıcı bir akla, mantığa sahip olabileceği yönündedir. Ülkelerin kalıcılığı yakalayabilmelerinin, gelişmelerinin; eğitime, bilimselliğe, yaratıcı olmaya verdikleri değerle paralel bir şekilde ilerlediği söylenebilir (Abbs, 1989). Bu gelişimle birlikte eğitim bilinenin dışında farklı, ilginç, dikkat çekici bir hale bürünmeli, derslere kaynaklık eden eğitim programları farklılaştırılmalıdır (Craft, 2003). Eğitim programları sürekli aynı şeyleri tekrar etmemeli, güncelleştirilmeli, çağın gereklerine uygun olarak düzenlenmesi yaratıcılık için oldukça önemlidir.

Eğitim artık direkt bilginin verilme ve ezberlenmesinden ziyade, aktif bir şekilde bilginin uygulanması; ortaya yeni, orijinal düşünceler koyma amacı taşımaktadır. En önemlisi bu sahip olunması gereken düşünce tarzını insanların, öğrencilerin hayatlarında, akıllarında bir yer edinmesinin sağlanmasıdır. Belirtilen hedeflere ulaşmak yaratıcılığın ne denli önemli olduğunu ortaya koymakta, aynı zamanda okullarda verilen eğitimde, eğitim programlarında yaratıcılığa, yaratıcı düşünmeye daha da önem verilmesine zemin hazırlamaktadır (Ayan,

2017). Çocuklara kendi bilgilerini, farklı düşüncelerini gösterebilecekleri fırsatlar verilmelidir. Çocuklara değerli oldukları, fikirlerinin önemli olduğu hissettirilmelidir. Çocuklara yanlışlarının olabileceği önemli olan şeyin yanlışın tekrar edilmemesi, düzeltilmesi, başarıya giden yolda hataların olabileceği fikrinin desteklendiği ve kabul edildiği ortamlar yaratılmalıdır.

Eğitimin basmakalıp düşüncelerden uzaklaşıp, çağdaş, modern düşünce yapısını benimsemesi gerekmektedir. Öğrencilerin sonuçlarını bilmediği, sürpriz sonlu, kendilerini düşünmeye, kafa yormaya iten deneyimler yaratıcı olmaları için çok çok önemlidir (Fisher, 2004). Fakat şu anda mevcut durumdaki gerek eğitim ortamları gerekse programlar yaratıcılığı, yaratıcı olmayı geliştirmek için yeterli değildir (Fisher, 2004). Okullarda verilen derslerde yaratıcılığa yer verilebilir. Ayrıca müfredatta yer alan konulara yaratıcılık konusu ya da dersi eklenebilir.

Eğitim programlarında yer alan kazanımlarda geri plana atılan en önemli şeyin yaratıcılığı geliştirmek olduğuna dikkat çekilmiştir. Ona göre eğitim bireyin kendi başına kararlar verebilen, araştırmacı, çözüm odaklı, kendi kendini öğrenebilmesinden ziyade kazandırılacak davranışları birebir öğretme, ezberletme, programı tamamlama amacıyla öğrenci yetiştirmektir (Sungur, 1997). Ait olduğu topluma, kültüre, yaratıcılığın anlatılması, yaratıcılık hakkında fikir sahibi olunması eğitim programlarının kalitesiyle yakından alakalıdır. Çocuğun bireysel olarak yaratıcı olması önemlidir. Lakin amacımız ülkemizin muasır medeniyetler seviyesine ulaşmasını sağlamak ise yaratıcılığın içinde yaşadığı kültüre kazandırılması eğitim programlarıyla olmaktadır. Bu nedenle öğrencilere kazandırılmak istenen yaratıcılık becerisinin eğitim programlarında eğitim hedefleri içinde yer alması temel eğitim felsefesi haline gelmesi gerekmektedir (Orhan, 2014). Bizlere gelecek vadeden çocuklar ne kadar önemliyse onlara verilen eğitimde bir o kadar önemlidir. Verilen eğitimlerin temelini oluşturan eğitim programları çocukların hayal dünyasını geliştirecek, her zamankinden farklı düşünmesine, bilgisini kendisinin oluşturmaya imkân verecek şekilde düzenlenmelidir.

Yaratıcı eğitim programları öğrenciyi merkeze alan öğrenme sürecinde öğrencinin aktif olduğu bir öğretim ortamıdır. Öğretim programlarındaki yeni olan model öğrencilere farklı bakış açıları kazandırarak öğrenciye seviyesine uygun bireyselleştirilmiş eğitim imkânı sunar. Öğretmen de öğrencilerle birebir ilgilenerek, sınıfta farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanarak öğretim yapmasına altyapı oluşturur (Sungur, 2001). Öğretmen dersini planlarken diğer çalışma arkadaşlarıyla iletişim halinde olmalı, öğrencilerin seviyelerini, kişilik özelliklerini göz önünde bulundurmalıdır. Öğrencileri yönlendirici olmalıdır.

Öğrencilerde geliştirilmek istenen yaratıcılık becerisinin öğretmen niteliklerinin haricinde öğretim programlarında yer alan öğretimin geleneksel metotlarla değil öğrenciyi merkeze alacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir (Orhan,2014). Öğrencide var olan yaratıcılık becerisini geliştirmek, öğrencinin yaparak yaşayarak öğrenmesine imkân sağlayacak her türlü fırsat okul iklimine, normlarına ve eğitim programlarına da aksettirilmelidir (Sungur, 2001).

2.6.3.Öğretmen ve Yaratıcılık

Öğretmenlerin yaratıcı özelliklere sahip öğrencileri tespit ederken öncelikle ‘yaratıcılığın ne olduğunu’ bilmeleri gerekmektedir. Fakat yaratıcılığa bakıldığında değişik, çok farklı tanımlamalar yapılmıştır. Yaratıcılığın belirli, tek bir tanımının yapılamamasının sebebi olarak yaratıcılığın herkeste farklı şekillerle, farklı ürünlerle, farklı düşüncelerle ortaya çıkmasındandır (Morgan ve Faster, 1999). Yaratıcılık sadece sanatçıların sahip olmadığı her insanda var olan, yaşamımızın her yerinde karşımıza çıkabilecek bir beceridir (Fisher, 2004). Yaratıcılık süreci, bu süreç sonunda ortaya çıkan ürünler her kişinin biricik, tek olması gibi kişiye özeldir. Bu sebeple yapılan tanımlarda kişiden kişiye farklılık gösterebilmektedir.

Yaratıcılığın gelişmesini engelleyen, yaratıcılığı körelten durumlar ve ortamlar olabilmektedir. Bu durumda en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Çocukların yaratıcı olabilmeleri, öğretmenlerin yaratıcı düşünceye sahip olmalarına bağlıdır. Ancak eğitimde yaratıcı olma yolunda birden fazla zorlaştırmacı etken vardır. Bunlardan bir tanesi de öğrencilerin hazır bilgiyi aldıkları, eğitsel açıdan çok katkısı olmayacak ödevlerin verildiği, sadece sonuç odaklı değerlendirmenin yapıldığı, sadece bilgi düzeyini ölçen sınavların yapıldığı eğitim ortamlarıdır. Bu ortamları sınıfta yöneten kişi öğretmendir. Yaratıcılık deneme yanılmanın olduğu, yaparak ve yaşayarak öğrenen, öğrencinin aktif, öğretmenin sadece rehber konumunda olduğu ortamlarda ortaya çıkmaktadır (Fisher, 2004). Öğrencilere eğitsel değer taşıyan ödevler, proje ve performans görevleri verilip, süreç ve sonucun birlikte ele alındığı değerlendirmeler yapılabilir.

Öğretmenler ve idari personel yaratıcı düşünceye sadece bilim ve sanatta ilerlemiş kişilerin sahip olabileceği, öğrenciler için zaman kaybı olarak görüldüğü, çocuklara çok fazla özgürlük ortamı sağlandığının ve bunun karmaşaya neden olduğu düşüncesi gibi farklı ve yanlış inanışları olabilmektedir. Öğretmenlerden bazıları yaratıcılığı geliştiren etkinlikleri ders sonrası ya da boş derslerde verilebilecek etkinlikler olarak düşünmektedir. Anne ve babalar da yaratıcılığı oynanan bir oyun ya da çocukları için vakit öldüren bir aktivite olarak

görmektedir. Yaratıcılık için gerçek olmayan inanışlara sahip olan kişiler için okulda, eğitim programlarında yaratıcılık gereksiz görülmekte ve yaratıcılığa yer verilmemesi gerektiği düşünülmektedir (Cramond ve Sieppi, 1999). Fakat bilinen gerçek şu ki yaratıcılık hayatımızda tüm alanlarda iş, ev, okul vs. her ortamda kendini belli edecek, ortaya çıkacak yapıdadır (Naccce Report, 1999). Gerek öğretmenler gerekse idari personel öncelikle yaratıcılığa önem vermeli, yaratıcılığın çocukların gerek okul derslerine gerekse sosyal hayatlarına çok büyük katkısı olacağını bilmelidirler. Okul ikliminde yaratıcılığa önem verildiği öğrencilere hissettirilmelidir.

Yaratıcılığın aslında hayatımızın merkezinde olması, insanlara hayatın monotonluğundan, olağan akışından bir nebze uzaklaştırması, karşılaşılan sorunlar karşısında yaratıcı, orijinal fikirlerin ortaya çıkması gibi sebepler ne derece önemli olduğu bir kez daha ortaya koymaktadır. Bu sebeple eğitim gibi mühim bir alanda yaratıcılık, yaratıcı düşünmenin, yaratıcı ürünler ortaya koymanın gelecek için önemli ve gerekli olduğu daha iyi anlaşılacaktır (Ayan, 2017). Gelişmiş, dünya ekonomisinde söz sahibi olan ülkelere bakıldığı zaman yaratıcılığa, yaratıcı düşünmeye ve bunların eğitime önem veren ülkeler olduğu görülmektedir.

Öğretmenler için yaratıcılık iki şekilde ele alınabilir: İlk olarak yapılması gereken öğretimin yaratıcı bir şekilde olmasını sağlamaktır. İkinci olarak da yaratıcılığın ne olduğunu, nasıl yaratıcı olunacağını öğrenmektir. Öğretmenler düşen birinci görev öğrenciye sunacağı bilgiyi öğrencinin yapılanmasına imkan veren, öğrenciye hayal dünyasını bilgiye katmasına izin veren ve bilgiyi oldukça farklı, enteresan ve dikkat çekici biçimde sunan öğretim yaklaşımlarını kullanmaktır. İkinci görev ise öğretmenin sınıfta kullandığı öğretim yöntemi teknik ve materyallerini öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini sağlama ve bu düşüncelerini geliştirme üzerine olmalıdır. Yetenek olarak yaratıcı yetişmemiş olan öğretmenlerin kendisine verilen imkanlar maalesef öğrencilerinin yaratıcı becerilerini geliştirecek nitelikte olmayabilir (Morris,2006). Öğretmenlere bu konuda çeşitli hizmet içi eğitimler, seminerler verilmeli, yaratıcılığa karşı olumlu tutum ve davranış sergilemeleri sağlanmalıdır.

Öğretmen öğrenme ve öğretme ortamında yani sınıfta donanımlı, samimi, güvenilir ve sevinç dolu olmalıdır. Öğrencilerin başardıkları ve başarabilecekleri alanları iyi bilmeli, uygun eğitim ortamı oluşturmali, onları çok iyi tanımalı, gösterdikleri başarılar karşısında onları ödüllendirerek öğrenmeye karşı istekli hale getirmelidir (Mangır ve Aral, 1992). Eğitim ortamları çocukların kendilerini rahatça ifade edebildikleri, doğru yanlış korkusu olmadan fikirlerini dile getirdikleri hatta ve hatta mantığa ters düşen absürd sayılabilecek düşüncelerini söylemekten çekinmemelidir. Öğretmenlerin düşüncelerine teres olsa bile

öğretmen sınıf içerisinde farklı fikirlerin ortaya çıkmasına izin vermelidir (Özden, 2003). Çünkü verilen eğitimle hedeflenen amaçlardan bir tanesi de öğrencilerin sorunlar karşısında çözümler üretebilen, eleştirebilen, araştırabilen bireyler yetiştirebilmektir (Adıgüzel, 2004). Eğitimde belirlenen hedeflere ulaşmak için yaratıcılığın yeri yadsınamayacak kadar büyüktür. Yaratıcı çocuklar yetiştirme de en büyük görev öğretmenlere düşmektedir. Öğretmen hem bireysel hem de grupta yapılabilecek etkinlikler tasarlamalı, öğrencilerin yaptıklarını destek olmalı, öğrenciler orijinal, özgün ürünler, fikirler ortaya çıkarabilmelidirler (Argun, 2004). Çocuk istekli, keşfedici ve problem çözmeye meyillidir. Çocuklara basmakalıp düşüncelerle, esnetilemez kurallarla handikap oluşturulmamalıdır. Bu sebeple öğretmenler öğrenciler için yaratıcı düşünme ortamı oluşturmalı, onları bu konuda teşvik etmelidirler (Çakmak, 2010). Öğretmenler bununla birlikte milli değerlerimize önem veren, bunları davranışlarında gösterebilen, üretici, yapıcı çocuklar yetiştirmek için emek sarf etmelidirler. Bütün insanlarda az ya da çok yaratıcılık niteliği ve emaresi vardır. Yaratıcılık belirli bir alanı, sınırı, süresi olmayan ve uygun ortamları sağlandığı zaman sürekli geliştirilebilen bir özelliktir. Yaratıcı düşünme öğrenilen bilgilerin unutulmaması, kişinin hayatında yer edinmesi için çok önemlidir. Çünkü yaratıcılığın geliştirmesine uygun koşullar, öğretmenler tarafından olumlu tutumlar sergilendiği zaman çocuğun öğrenmeye karşı istekli olmasına yardımcı olur. Ayrıca bu oluşturulan uygun ortam ve tutum çocuğu öğrenmeye karşı güdüler ve harekete geçmesi için cesaret verebilir (Usal, 2012). Yaratıcılığın gelişimine uygun ortam sağlandığı takdirde yaratıcılığın gelişimi daha hızlı ve olumlu yönde ilerleyecektir. Aksi takdirde uygun ortam ve tutum sergilenmediği takdirde yaratıcılık körelebilir, bastırılabilir.

2.6.4.Eğitim ve Yaratıcılık

Kişide kalıcı izli, sürekli, davranış değiştirme süreci eğitim olarak ifade edilir. Eğitim insan için sürekli devam eden, durağan olmayan bir süreçtir. Yaratılan varlıklar içerisinde en önemlisi hiç şüphesiz düşünme ve anlama yetisine sahip olan insandır. Bu denli önemli olan insan için verilen eğitimde bir o kadar önemlidir (Usal, 2012). Eğitim bir milletin yarınlara ulaşmasında, geleceğe taşınmasında yegâne araçtır.

Eğitim kişinin doğduğu andan itibaren içinde yaşadığı toplumda başlayan ve sürekli devam eden, her yerde her zaman karşımıza çıkabilecek bir olgudur. Eğitim sadece eğitim kurumlarında değil, arkadaşlarla, evde, sokakta yürürken bile olabilir (Temizkalp, 2010). Yani yaratıcılık için belli bir zaman ve yer yoktur. Her an her yerde karşımıza çıkabilir. Yaratıcılık bir kişi için sadece bilişsel, duyuşsal ya da psikomotor bir özellik olmaktan çok

kişinin yaşamının her yerinde ve her an gerçekleşebilecek bir olaydır. Yapılan araştırmalar çocukluk ve ergenlik dönemlerinde zengin yaşantılara ve şemalara sahip olan çocukların yaratıcı düşüncelerine katkıda bulunduğu söylenmektedir (Simonton, 2000). Çocuklar farklı alanlarda, farklı ürünlerle yaratıcılıklarını gösterebilirler. Bu nedenle eğitim ortamlarında çok boyutlu sınıf, kütüphaneler, laboratuvarlar yer alacak şekilde güncellenebilir.

Çocukların yaptıklarında yaratıcılığı fark etmek daha kolaydır çünkü çocukların yaşantıları, zihinlerindeki şemalar daha az olduğu için öğrenilmiş davranışları da az olur (Özerbaş, 2011). Yaratıcı olma, yaratıcı düşünme eğitimle sağlanabilir ve yaşantı kazanılabilir olması açısından eğitim alanında vazgeçilmez önemli bir unsurdur (Craft, 2003). Yaratıcılık eğitim için önemli ve üreten, araştıran, çok boyutlu düşünebilen bir neslin yetişmesi için gereklidir. Yaratıcılık için eğitimin her zaman elverişli koşulları ve ortamı yaratması uygun olmayabilir. Bilhassa son birkaç yılda çocukların bilişsel gelişimine önem verilmekte, yaratıcılık çocuklar için geri plana atılmaktadır. Yaratıcı çocuklar yetiştirmek istiyorsak verilen eğitimi, eğitim ortamlarını, eğitim programlarını bilim ve teknolojinin ilerlemesine uygun insanın bilme ve öğrenme gereksinimini karşılayacak şekilde düzenlemek gerekmektedir. Modern eğitimde öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrendiği, bilginin ezberlenmeyip öğrenci tarafından yapılandırıldığı, öğretmenin direkt bilgiyi sunmayıp öğrencilerin aktif olarak bilgiye ulaşmasına yardımcı olması temel amaçlardan bazılarıdır. Gelenekse eğitimde öğretmenlerin direkt olarak öğrenciye bilgiyi verdiği, öğretmenin aktif olduğu, öğretim ve programı ön plana çıkaran bireysel farklılıkların dikkate alınmadığı bir eğitim anlayışıdır. Bunun gibi sebeplerden ötürü bireyin yaratıcı olması, yaratıcı düşünmesi, yaratıcı ürünler ortaya koyması zorlaşabilmektedir (Ömeroğlu ve Turla, 2001). Yaratıcılığın gelişmesi için uygun ortam ve koşullar sağlanmalıdır. Bu sayede çocuklar kendilerinde var olan bilgilerle yeni bilgiler arasında bağlantı kurarak, bilgilerini yapılandırarak kendi yaratıcılıklarının gelişimine daha çok birikim sağlayacaklardır. Öğretmenlerin büyük bir kısmı ekonomiklik ilkesince öğretmenin aktif olarak anlatım yaptığı yöntemi daha çok uygun bulmaktadırlar. Ancak büyük bir kısımda eğitimde yaratıcılığın desteklenmesi ile birlikte eğitimde daha fazla verim ve ilerleme kaydettiklerini belirtmektedir. Eğitimde öğretmenin aktif olduğu durumlarda sadece bilme, anlama ve neden sonuç ilişkisi kurmanın öne çıktığı bilinmektedir. Geleneksel eğitim anlayışında bu beceriler genellikle klasik bilgiyi test eden sınavlarla ölçülür. Fakat yaratıcılığın ön planda olduğu eğitim ortamlarında analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey beceriler hakimdir. Özgür alanlarda özgün, orijinal ürün ortaya koyma, problem çözme, akıl yürütme gibi beceriler de aktif olarak kullanılan becerilerdir. Eğitim veren öğretmenlerin alışılmışın dışında, değişik olarak yapılanlara karşı hoşgörü,

esnek ve kıymet verici bir yaklaşım sergilemelidir. Eğitim programları öğrencilerin yaratıcılıklarını geliştirmesine yardımcı olacak şekilde uygulanmalıdır. Bu sayede kendi yaratıcılıklarının gelişimine destek verilen, öğrencilerin daha donanımlı, bilgili ve kendine güvenen bir yapıda ilerlemesine katkı sağlanacaktır (Torrance, 1997). Öğretmenler öğrencilerinin yol göstericileri, örnek aldığı kişidir. Bu nedenle öğretmenler yaratıcılığın gelişmesi uygun gerek ders araç gereçlerini gerekse yöntem ve tekniklerini uygun şekilde seçmeli, derslerini yaratıcılığın gelişimine katkı sağlayacak şekilde nitelikli hale getirmelidir.

Öğretmenlerin ve öğrencilerin klasik, sıradan, herkes tarafından sorulan sorular yerine; farklı, alışılmışın dışında düşünmeye zorlayan sorular sorduğu ortamlar yaratıcılık için elverişlidir. Verilen bilgilerin hemen kabul edilmeyip sorgulandığı, eleştirildiği, düşüncelerin değişik yollarla aktarıldığı, bilgiler arasında bağlantı ve ilişki kurulabildiği, problemlere yeni ve orijinal çözümler üretilen ortamlar yaratıcılığın gelişmesi ve desteklenmesi yönüyle uygun ortamlardır (Fisher, 2004). Bu ortamlar yaratıcı, özgün, orijinal, öncekilerden farklı düşüncelerin oluşması için elverişli ortamlardır. Bu sayede çocuklar daha mantıksal, olaylara farklı boyutlardan bakabilme ve problemlere daha pratik çözümler bulabilme yetisini daha çabuk kazanabilirler.

Yaratıcılığın geliştirilmesi açısından oyun çok gereklidir. Çocuklar oyun oynarken kendilerini daha rahat hisseder, duygu ve düşüncelerini daha net bir şekilde dile getirirler. Oyun ortamı çocuğun daha özgür hissetmesini sağlamaktadır. Bu sebeple çocuğun ilkökul yıllarında kadarki belli bir süre içinde olan erken çocukluk dönemi çok hassas bir dönemdir. Çocuklara kendi duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebildikleri, sorularını korkmadan sorabildikleri, yaratıcı oyunlar oynayabildikleri uygun imkanlar ve ortamlar oluşturulmalıdır (Rumco, 2013). Oyun çocuğun kendi alanıdır. Oyun ortamında çocuk daha özgür hisseder. Yaptığı ya da yapacağı şeyleri daha net bir şekilde ifade eder. Yaratıcılığın gelişimi için eğitsel oyunlara yer verilmeli, çocuğun kendini daha güvende hissedeceği oyun ortamları oluşturulabilir.

2.7.Yaratıcılık Kuramları

Yaratıcı düşünme ile ilgili ortaya atılan kuramlar incelendiğinde yaratıcılığı etkileyen faktörlere, yaratıcılığın ne anlama geldiğine, yaratıcılığın nasıl meydana geldiğine dair farklı düşünceler vardır. Kuramcılar kendilerine ait düşünce ve ilkeleri geliştirmişler ve her birinde farklı bir noktaya dikkat çekmişlerdir.

2.7.1.Psikoanalitik Kuram

Psikoanalitik kuram yaklaşımına Freud'un ifade ettiği zihinsel süreçler kaynaklık etmektedir. Bu zihinsel süreçler; bilinçaltı(id), ego(ben) ve süperegonun ilişkilerine dayanmaktadır. Bu kuramda dikkat çekilen en önemli nokta bilinç ve bilinç altı arasında bir denge kurma çabasıdır (Stenberg ve Lubart, 1999). Bu kuram yaratıcılık kavramı üzerinde durmaktadır. Kişinin cinsel dürtülerine karşı kendini savunması, karşılaştığı üzüntü ve endişelerinin seviyesini en aza indirmek için akıl ve düşünceden bağımsız ortaya çıkardığı bilinçaltı süreçleridir (Aydın, 2009). Sönmez (1993)'e göre yaratıcılık içsel dürtülerle dışa vurulan davranışların bütünüdür. Bu davranışlar kişinin yaşadığı ikilemlerin ve saldırgan tavırların yaşanılan kültür içerisinde benimsenmiş davranışlara dönüşme sürecidir. Bilinçaltının davranışların ortaya çıkmasında etkili olduğunu savunan bu kuram yaratıcılığın, yaratıcı düşüncenin bağımsız bir şekilde birdenbire meydana geldiğini savunmaktadır.

2.7.2.Gestalt Kuramı

Max Wertheimer, Kurt Koffka ve Wolfgang Köhler Gestalt kuramcılarıdır. Kuramcılar yaratıcılık kavramına karşılık 'yaratıcı düşünme' ve 'problem çözme' terimlerinden faydalanmışlardır. Kuramcılara göre problem durumu tek tek incelenmez, tamamı ele alınır ve sonuca ulaştırılır. Gestalt Kuramı'nda üç tür düşünceye yer verilir; yaratan, üreten ve çözüm odaklı düşünme, tesadüfi davranışları içine alan, hedefleri belirsiz düşünme ve yarı üretken düşünmedir (Busse ve Mansfield, 1980).

Tanju (2010)'a göre Gestaltçılar bir problemi çözüme kavuşturmaya çalışırken, çözüm unsurlarını bir araya getirmez, belirli bir hiyerarşiye göre düzenlemez, parça parça ilerleme görülmez. Bu kuramda yaratıcı düşünme ve problem çözme, çözüme kavuşturulması gereken meselelere ya da oluşan güçlüklerle karşı bir bütün olarak bakmayı ve görmeyi beraberinde getirir.

Gestalt Yaklaşımı'nda yaratıcılık, problemin çözümünde orijinal seçenekler oluşturup uygun olanının düzenlenmesi sürecidir. Problem çözmede benzer çözümlerin değil, özgün, sıra dışı çözümler bulup kullanılması tercih edilir (Batıbay, 2011).

2.7.3. İnsancıl (Hümanistik) Kuram

İnsancıl Kuram'a göre insana hayat boyu öğrendiği tecrübeler, içinde yaşanılan toplum, kişide var olan ilgi ve güdülerle bir bütün şekilde değerlendirilmelidir (Doğan, 2012). Abraham Maslow (1908-1970), Carl Rogers (1902-1987) ve Erich Fromm(1900-1980) bu kuramın öncüleridir. Bunun yanında İnsancıl Kuram'ın temelinde Adler'in bireyin

mükemmeli araması ve bunun için gayret göstermesi düşüncesi vardır. İnsancıl Kuram, insanda var olan güce önem veren ve bu doğrultuda bireyin kendi ilgi ve istekleri doğrultusunda hayatına yön verebileceğini savunan yaklaşımdır (Morris, 2002). Karkoçkiene (2005)'e göre İnsancıl Kuram'da yaratıcılık kişinin sağlığı için vazgeçilmezdir. Kişi yapısı gereği çevresinin ve davranışlarının bilincinde olan, duygu ve düşüncelerini kendine göre düzenleyen ve kendinde var olan potansiyeli ortaya çıkarma eğilimi gösterir. İnsancıl Kuram kişide var olan motivasyonun pozitif yönde olduğunu ve bunun çıkabilecek en üst seviyeye ilerlediğine dikkat çekmektedir. Bu görüşü savunanların kişinin geçmiş yaşantısında neler yaşadıklarından, düşündüklerinden, hissettiklerinden çok, şimdiki yaşamlarında neler ile uğraştıklarına, sahip oldukları gücü nasıl değerlendirdiklerine ve ilgilerine bakar (Claninger, 1993).

2.7.4.Bilişsel Kuram

Bilişsel Kuram yaratıcılığı yaratıcı düşünmeyi değişikliğe açık, dinamik, akıl yürütme becerisi ile karşılaşılan problemlerin çözüme kavuşturulması süreci olarak değerlendirmektedir. Geçen süreç içinde elde edilen bilgiler ortaya özgün, değişik bir ürün koyulması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Bilişsel Kuram 'da ortaya konulan ürün, deneme-yanılmalarla, yaparak yaşayarak öğrenmelerle ve bireyin yaşadığı çevrenin etkisi ile zihinsel etkinlikler aracılığıyla ortaya çıkar (Onur,2018).

Morris (2002)' ye göre Bilişsel Kuram sergilediğimiz hal ve hareketlerimiz, kişinin olaylar ya da durumlar hakkında bilgi sahibi olması, bununla birlikte geçmişteki tecrübeleri ve ilişki içinde olduğumuz çevremizle etkileşimimiz sonucunda ortaya çıkan ürünlerdir.

2.7.5.Algısal Kuram

Bu kurama göre yaratıcılık, yaşanılan çevrenin kişiyi motive etmesi ve bunun yanında kendisi dışında devam eden dış dünyayla irtibat halinde olmasıyla kendini göstermektedir. Algısal Kuram'da yaratıcılık bir nesneye ya da varlığa farklı açılardan, farklı bir gözle bakabilmeye imkân veren algısal bir boşlukta kendini göstermektedir. Bireyin yaşadığı çevre, ait olduğu kültür, ilgi ve arzuları, tercihleri, problem durumunda algıda seçicilik olarak nitelendirilmesinde belli başlı etmenler bulunmaktadır. Bu sebeple bireyin algı kapasitesini geliştirdiği ve geliştirilen kapasite ile ilgili olarak karşılaşılan problemlerin anlaşılmasına ve problemlere açıklık getirilmesine olanak sağlamaktadır (Tanju, 2010).

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi, modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, analiz edilmesi, analiz çeşidi, veri toplama araçları, araştırmanın inanılrlık, güvenilebilirlik teyit edilebilirliği ve aktarılabirlik konulara yer verilecektir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada ilkokul 4. Sınıf öğrencilerinin Görsel Sanatlar dersinde “50 yıl sonra nasıl bir dünya hayal ediyorsunuz “konusu ile ilgili yaptıkları resimlerden hareketle yaratıcılıklarının değerlendirilmesi amaçlandığından çalışmada Nitel araştırma desenlerinden Görsel durum çalışması kullanılmıştır. Nitel araştırma yorumlayıcı paradigmayı esas alan bir araştırma yaklaşımıdır. Nitel araştırma ile ilgili Strauss ve Corbin (1998) görsel, işitsel ve yazılı kaynaklardan elde edilen verileri sayısal olmayan yollarla analiz edilmesine dayalı yorumlayıcı bir yaklaşım olarak ifade etmişlerdir. Patton (2015)’e göre nitel araştırma kendi bağlamı içinde olay ve olgulara ilişkin insanların görüşlerini ve yaşadıkları deneyimleri inceleyen yorumlayıcı bir yaklaşım olarak ifade etmiştir. Clark ve diğerleri (2019) ise nitel araştırmayı, bir araştırma problemini şekillendiren paradigmalarını temel alarak karar veren araştırmayı yapan kişilerin öznelliğini kabul eden, verilerin nasıl toplandığı ve analiz edildiği noktasında hassas davranan ve bu süreci net bir şekilde ortaya koyan ve problemin çözümüne ilişkin farklı bakış açılarının göz önüne alan bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırmada öğrencilerin yaptıkları resimlerin yorumlanması esas alındığından nitel araştırma tercih edilmiştir. Çünkü öğrenciler gelecek tasavvuru kendi yaşantıları noktasında birçok değişken tarafında etkilenmekte ve hayal ettikleri gelecek kendi algıları ve yorumları sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda nitel araştırmanın amacı da bir durum ve olgu hakkında kişisel görüş ve deneyimlerin araştırması esası üzerinde kurulmuştur. Nitel araştırmalarda araştırma sorusuna bağlı olarak alan yazında farklı nitel araştırma desenleri söz konusudur. Bu araştırmada araştırma sorularının çözümüne yönelik olarak “Görsel Durum “çalışması tercih edilmiştir. Durum çalışması bir olay ya da duruma ilişkin kişilerin görüş ve düşüncelerinin ortaya koyan bir araştırma deseni olarak ifade edilmektedir (Soğancı, 2019:164). Alan yazın incelendiğinde Durum çalışmasına ilişkin tanımlarda çokça atıf lan Yin (2017:4) Durum çalışmasını bir durum ya da olgunun kendi bağlamı içindeki sınırların tam belirgin olmadığı durumlarda kendi bağlamı içindeki olgu ve olayların sorgulanması

olarak tanımlamıştır. Buradan hareketle bu araştırmada durum çalışmasını kullanılmasına karar verilmiştir. Durum çalışması kullanılan disipline ve veri toplama araçlarına göre farklı şekilde isimlendirilmektedir (Soğancı ,2019). Görsel sanatlar disiplini göz önüne alındığında veri toplama aracı olarak resimlerin seçildiği araştırmalarda durum çalışması Görsel Durum Çalışması olarak isimlendirilmektedir. Bu araştırmada baskın veri toplama aracı dokümanlar arasında yer alan resimler üzerinde toplandığından araştırmada desen olarak Görsel Durum Çalışmasının kullanılması seçilmiştir. Durumu çalışması veri toplama aracı olarak görüşme, gözlem ve belgelerin vb çoklu kaynakların kullanımına olanak vermektedir. Günümüzde teknolojinin gelişmesine paralel olarak durum çalışmaların da gelişmeler meydana gelmiştir. Bazı durumlarda olay ve olgular hakkında Resimler bilgi edinmek için ses ve yazılı verilerden daha önemli bilgiler vermektedir. Bu durumda durum çalışmaları araştırma probleminin çözümüne daha fazla katkı sağlayabilir (Erişti, 2019). Bu durum bu araştırma için belirlenen soruların çözümüne yönelik cevapların en iyi şekilde resimler yoluyla elde edilebileceğinden hareketle öğrencilere resimler çizdirilerek konu hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın yapılması için Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsünden etik izin belgesi alınmıştır. Etik izin belgesi Ek '1'de verilmiştir. Yine araştırmanın yapılacağı Ağrı İl Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırma izini alınmıştır. Araştırma izin belgesi Ek:2'de verilmiştir. Veriler Ağrı il merkezinde milli eğitim bakanlığına bağlı bir ilkokul 4. Sınıfta öğrenim görmekte olan öğrencilerden toplanmıştır. Nitel araştırmalarda sorulara en uygun cevap bulmak için amaçlı örneklem teknikleri kullanılmaktadır. Bunun için amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanarak çalışma grubu belirlenmiştir. Bunun için öncelikli olarak Ağrı il merkezinde öğrenim gören 4.sınıf öğretmenleri ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerdeki temel amaç özellikle ilkokullarda müzik, resim ve beden eğitimi gibi derslerde matematik gibi farklı derslerin işlendiği bunun için öğrencilerin görsel sanatlar derslerinde resim derslerinin yapılıp yapılmadığının tespit edilmesidir. Yine 4.sınıfları okutan öğretmenlerin aynı sınıfın dersine yıl boyunca girme şartı aranmıştır. Bu kriterler doğrultusunda bir A okulunda 8 yıllık deneyime sahip kadın bir ilkokul öğretmenine ulaşılmıştır. Öğretmenin sınıfında 36 öğrenci bulunmaktadır. Öğretmeninden uygun olduğu bir gün randevu alınmış ve yüz yüze 2 saat görüşülmüştür. Yapılacak olan araştırma anlatılmış ve gönüllü olup olmayacağı sorulmuştur. Öğretmen gönüllü olarak araştırmaya katılmıştır.

Öğretmene çizdirecekleri resim için gerekli olan bilgiler bütün ayrıntıları ile anlatılmış ve bilgi verilmiştir. Sınıfta bulunan öğrencilere ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1.Katılımcıların Demografik Bilgileri

Sıra	Mahlas	Yaş
1	Zeynep	10
2	Mustafa	9
3	Ayşe	9
4	Gülsüm	10
5	Zehra	11
6	Fatma	10
7	Kadriye	9
8	Ela	9
9	Lale	11
10	Elif	10
11	Pelin	10
12	Umut	11
13	Nisa	10
14	Hümeysra	9
15	Emre	10
16	Habibe	10
17	Şaziye	10
18	Muhammed	9
19	Derya	10
20	Ali	10

Araştırmada resim konusu olarak belirlenen 50 yıl sonra nasıl bir dünya hayal ediyorsunuz? konusunu resmetmeleri istenmiştir. Süre olarak bir ders saati verilmiştir. Çocuklara hiçbir kısıtlamanın olmadığı istedikleri şekilde kendilerini ifade edebilecekleri bilgisi verilmiştir. Çizim esnasında hiçbir şekilde çocuklara bir müdahalede bulunulmamıştır. Resim çizme esnasında sıralar çocukların birbirlerini göremeyecekleri şekilde yerleştirilmiştir. Çocuklar bir ders süresi boyunca resimlerini çizdikten sonra ikinci ders saatinde çocuklardan çizdikleri resimlerde neyi ifade ettiklerini resmin arkasına yazmaları istenmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Görsel durum çalışmalarında verilerin toplanmasında birçok veri toplama tekniği kullanılmaktadır. Bunlar, görüşme, dokümanlar, resimler vb. Bu araştırmada veri toplama aracı olarak dokümanlar içinde sınıflandırılan Resimlerden yararlanılmıştır. Öğrenciler çizdikleri resimlerde neyi ifade etmek istedikleri çizdikleri resimlerin arkasında yazmaları istenmiştir. Bu şekilde öğrencilerin çizdikleri resimlerde kullandıkları sembollerin neyi ifade ettiği daha duyarlı bir şekilde analizi edilmeye olanak sağlamıştır. Çocukların çizdikleri resimlerin kendi zihinsel dünyalarını yansıtmaları açısından önemli veri kaynakları olduğu bilinmektedir. Öğrenciler çizdikleri resimlerde olgu ve olaylara ilişkin kendi duygu ve düşüncelerini resimlere yansıtmaktadırlar (Yavuzer, 1992). Bu anlamda resimler çocuğun zihinsel düşünce yapısını anlamak için önemli veri kaynakları olarak görülmektedir (Savaş, 2015).

3.4. Verilerin Analiz Edilmesi

Çocukların çizdikleri resimler bedensel ve zihinsel gelişim aşamalarına bağlı olarak da gelişmekte ve değişmektedir. Resim çizme çocuklarda karalama ile başlayıp zihinsel gelişim aşamalarına bağlı olarak daha gerçekçi, ayrıntılı ve oranlı olma yönünde gelişmektedir (Yavuzer, 2019). Çocukların zihinsel gelişim aşamalarına bağlı olarak Çizdikleri resimler bize çocuğun zihinsel becerileri hakkında birçok bilgi verdiği söylenebilir. Özellikle yaratıcılık, algılama becerisi, duygusal yetkinlik ve zekâ alanları hakkında bilgi edinmek için çizilen resimler önemli ip uçları vermektedir (Tezelli, 2020). Bu araştırmada çocukların resim çizme aşamalarını belirlemek için Lowenfeld' in ileri sürdüğü 5 dönem ve bu döneme ait özellikler göz önüne alınarak analizler yapılmıştır (Tezelli, 2020). Bu özellikler Ek:3'te verilmiştir. Bu dönemler sırasıyla aşağıda verilmiştir.

1. Karalama Evresi (2-4 Yaş)
2. Şema Öncesi Dönem (4-7 Yaş)
3. Şematik Dönem (7-9 Yaş)
4. Gerçekçilik Dönemi (9-12 Yaş)
5. Görünürde Doğalcılık Dönemi (12-14 Yaş)

Resimlerin analizinde betimsel analizden yararlanılmıştır. Betimsel analiz daha önceden belirlenmiş ya da belirli olan tema ya da kategoriler göre verilerin işlenmesi,

bulguların yorumlanıp tartışılması olarak ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu araştırmamada araştırma soruları esas alınarak analizler bu sorulara göre yapılmıştır. Öğrencilerin resimlerindeki yaratıcı öğelerini belirlemek için ise araştırmacı tarafında geliştirilmiş bir anket formu kullanılmıştır (Ek:4). Anketin hazırlanması için resimlerdeki yaratıcı öğelerin neler olduğu ve nasıl belirleneceğine ilişkin alan yazın taraması yapılarak 20 maddelik ve 5. Likert şeklinde bir anket tasarlanmıştır. Hazırlanan bu anket Görsel sanatlarda yaratıcılık alanında çalışmakta olan 3 araştırmacıya gönderilmiştir. Araştırmacılardan gelen geri dönüşler doğrultusunda 8 madde elenmiştir. Bu maddeler yaratıcılığı tam olarak ölçemeyeceği için ankettan çıkarılmıştır. Eleme yapılmış olan anket tekrar aynı araştırmacılara gönderilmiş ve geri dönüş istenmiştir. Gelen geri dönüşlerde her üç araştırmacı da anketin uygun olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

3.5. Araştırmanın Geçerlilik ve Güvenilirliği

Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik farklı anlamlar içermesinden dolayı nitel araştırmalarda daha çok İnandırıcılık, Aktarılabilirlik, Tutarlılık ve Doğrulanabilirlik kavramları kullanılmaktadır Ravitch ve Carl (2019). Bu araştırma içinde bu kavramlar kullanılmıştır.

3.5.1. İnandırıcılık (İç Geçerlik)

Lincoln ve Guba (1985) inandırıcılık kavramını iç geçerlilik olarak el almaktadır. İnandırıcılık mevcut verilerin gerçeklikle ne derece uyumlu olduğu ve ne kadar örtüştüğünü ifade etmek için kullanılmaktadır. Yine Mariam (2009: 213) inandırıcılığın araştırmalarda güven duyabilirliği artırabilmenin en önemli yolu olduğunu ifade etmektedir. Lincoln ve Guba (1985) inandırıcılığı artırmak için önerdiği uzun süreli etkileşim ve Uzun süreli gözlem için bu araştırmada sınıf öğretmeni kendi sınıfındaki öğrencilere resim çizdirmiştir. Dolaylı olarak öğretmen 4 yıllık bir süre içinde bu sınıfta derse girmektedir. Verilerin çeşitlenmesi içinde yapılan resimlerin ne anlam ifade ettiğini belirtmek için resim ile ilgili görüşlerini kağıdın arkasına yazmışlardır.

3.5.2. Aktarılabilirlik (Dış Geçerlik)

Nitel araştırmalarda aktarılabilirlik araştırma sonuçlarının benzer bağlamalara aktarılabilirliğini ifade etmek için kullanılmaktadır (Merriam, 2009; Miles, Huberman ve Saldaña, 2014). Nitel araştırmalarda genelleme nicel araştırmalardaki gibi bir evrene genelleme değildir. Bir olayın benzer bağlamlardaki bir olaya ya da birkaç olayı açıklamak

için kullanılmasıdır. Nitel araştırmanın temel amacı zaten genelleme yapmaktan ziyade mevcut durumu anlamak ve yorumlamaktır (Braun ve Clarke, 2013: 282). Nitel araştırmalarda aktarılabilirliğini sağlamanın bir yönü mevcut tutumu çok iyi betimlemektir (Arslan, 2021:69-70). Bu araştırmada öğrencilerin demografik değişkenleri ve mevcut durum ayrıntıları ile betimlenmiştir.

3.5.3.Tutarlılık

Nitel araştırmalardaki güvenilirliğin karşısında nitel araştırmalarda tutarlılık kavramı önerilmektedir (Guba,1991). Mevcut araştırmalarda saha gözlemleri, anılan notları ve transkriptlerin ve analizlerin farklı gözlemciler tarafında yapıp karşılaştırılmasını ifade etmektedir. Bu araştırmada resimlerin analizi üç araştırmacı tarafından yapılmış ve farklı düşünülen noktalarda bir araya gelinmiş ve uzlaşa sağlanmıştır.

3.5.4.Doğrulanabilirlik

Doğrulanabilirlik kavramı Lincoln ve Guba (1985:324) tarafından geliştirilmiştir. Araştırmadaki verilerin araştırmacının ön yargılarından değil araştırmaya katılan insanlardan ortaya çıktığının bir ölçüsü olarak ifade edilmektedir. Bunun için araştırmada yapılan tüm işlemler ayrıntıları ile verilmiş ve resimlerin tekrar kontrol edilmesi istenmesi halinde saklanmıştır.

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR

Bu bölümde bulgular tablolar ve resimler halinde verilmiştir.

4.1. Öğrenci Resimlerinin Çizgisel Gelişim Aşamaları

Şekil 1. Kız ve 10 Yaşında

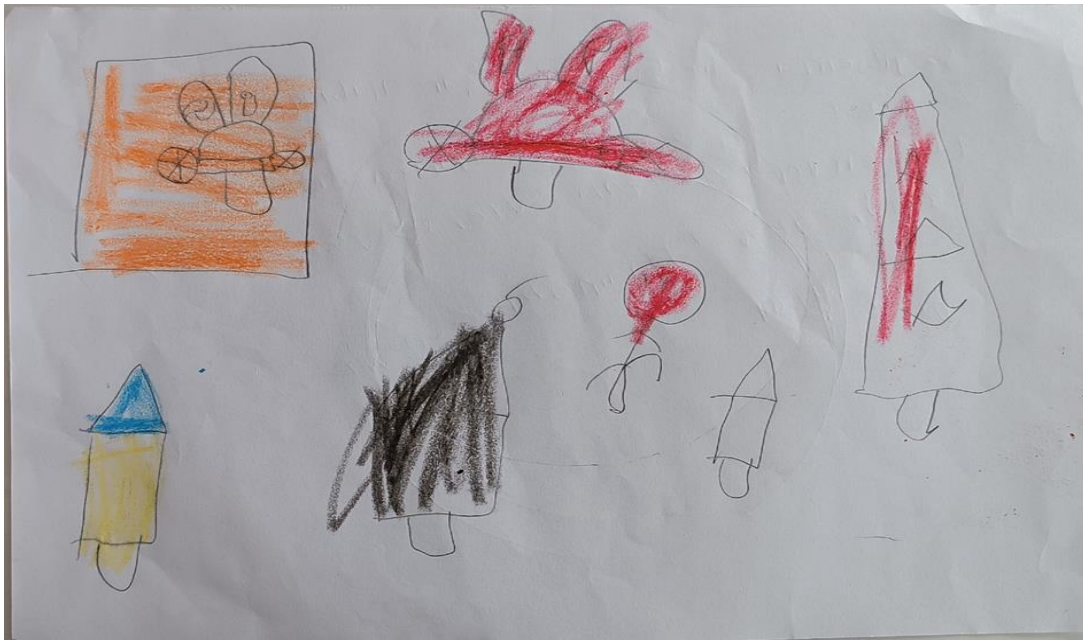
Şekil 1 incelendiğinde öğrencinin şematik dönemde olduğu söylenebilir. Yavuzer (1992) 'e göre şematik dönemde “zengin şemaları olan çocuğun çevresindeki her şeyin daha çok farkında olduğu ve çevresiyle faal bir etkileşim içinde olduğunu görmek mümkündür”. Yukarıdaki resimde görüldüğü gibi öğrenci çevresinde bulunan bulutlar, yağmur, gökkuşağı ve dünya arasındaki kavramsal ilişkiyi doğru kurmuş ve gelecek tasavvuru olan kirlenmiş olan dünyanın temiz bir dünya hayalini ifade etmiştir. Resim’e ilişkin “Geleceğe güzel bir dünya temiz ve neşe dolu olması dileğiyle herkes mutluluk içinde çöpsüz, pilsiz ve poşetsiz bir gelecek dilerim.” görüşünü ifade etmiştir. Şekil 1’in yaratıcılık kriterleri açısından değerlendirmesine ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

Tablo 2.Yaratıcılığa İlişkin Öğeler

Yaratıcılık	Çok Belirgin	Belirgin	Orta Düzey	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme		+			
Figürde yeterlilik		+			
Kompozisyonda yeterlilik		+			
Ayrıntılara yer verilmesi			+		
Fikirlerde eylem		+			
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme	+				
Kompozisyonda Zenginlik		+			
Fikirde yaratıcılık			+		

Şekil 1' e göre resimde yer alan yaratıcılık öğelerine bakıldığında resmi renklendirme (belirgin), Figürde yeterlilik (belirgin), ayrıntılara yer verilmesi (Normal), Fikirlerde eylem (belirgin), İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme (çok belirgin) ve kompozisyonda zenginlik (belirgin) olduğu görülmüştür. Öğrenci geleceğe dönük olarak ifadesi “Geleceğe güzel bir dünya temiz ve neşe dolu olması dileğiyle herkes mutluluk içinde çöpsüz, pilsiz ve poşetsiz bir gelecek dilerim.” Fikir olarak orta düzeyde yaratıcı olduğu söylenebilir.

Şekil 2.Erkek ve 9 Yaşında

Şekil 2 incelendiğinde şema öncesi döneme ait olduğu söylenebilir. Bu evredeki çocuklar çevresinde dikkatini çeken nesnelerin ve canlıları çizmesini bu dönemin karakteristik özelliği olduğunu ifade etmektedir (Artut, 2006). Yukarıdaki resim hakkında Ö1 “elli yıl sonra uçan arabalar olacak ve bu uçan arabalar ile uzağa yolculuk yapılacaktır. Yine Gökdelenler uçacak dünyanın öbür ucuna gideceklerdir. Resimde çöp adam, roket, uçan arabalar temsili olarak çizilmiş ancak çizilen canlı ve cansızlar orantılı olarak çizilmemiştir. Yine renk sayısı ve kullanımı nesne ve canlılara uygun olarak kullanılmamıştır. Öğrencinin gelecek hakkındaki tasavvuru teknolojik gelişmişlik olarak ifade etmiştir.

Tablo 3.Yaratıcılığa İlişkin Öğeler

Yaratıcılık	Çok Belirgin	Belirgin	Orta Düzey	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme					+
Figürde yeterlilik					+
Kompozisyonda yeterlilik					+
Ayrıntılara yer verilmesi					+
Fikirlerde eylem					+
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme					+
Kompozisyonda Zenginlik				+	
İnsanların fiziksel ayrıntılarını resme yansıtır.					+
İnsanların Ruhsal gelişimlerini resme yansıtır.					+
Resimlerinde cinsiyet farklılığına yer verir.					+
Yasadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtır.					+
Fikirde yaratıcılık			+		

Tablo 3 incelendiğinde resimdeki yaratıcılık ile ilgili kriterlerden Kompozisyonda Zenginlik az belirgin ve fikirde yaratıcılık orta düzeyde belirgin olduğu görülmüştür. Yaratıcılık ile ilgili diğer kriterler ise hiç belirgin değil şeklindedir.

Şekil 3.Kız ve 9 Yaş

Şekil 3 incelendiğinde gerçeklik dönemine ait olduğu söylenebilir. Özellikle bu dönemde çocuklar gelişim dönemine bağlı olarak toplumun bir üyesi olduğunun farkında varır ve çevresindeki nesne ve canlıları doğru bir şekilde ayrıntılara yer vererek sembolize eder (Yavuzer,1990:65). Şekil 3'ün yaratıcılık kriterleri açısından değerlendirilmesine ilişkin tablo 3 aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.Yaratıcılığa İlişkin Öğeler

Yaratıcılık	Çok Belirgin	Belirgin	Orta Düzey	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme	+				
Figürde yeterlilik	+				
Kompozisyonda yeterlilik		+			
Ayrıntılara yer verilmesi	+				
Fikirlerde eylem		+			
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme		+			
Kompozisyonda Zenginlik		+			
İnsanların fiziksel ayrıntılarını resme yansıtır.	+				
İnsanların Ruhsal gelişimlerini resme yansıtır.		+			
Resimlerinde cinsiyet farklılığına yer verir.	+				
Fikirde yaratıcılık				+	

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Kağıtın tümünün kullanılması	+				
Ayrıntılara yer verilmesi	+				
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme		+			
Kompozisyonda Zenginlik		+			
İnsanların fiziksel ayrıntılarını resme yansıtır.		+			
Fikirde yaratıcılık		+			

Şekil 4'e göre resmi renklendirme (belirgin), figürde yeterlilik (belirgin), kompozisyonda yeterlilik(belirgin), kâğıdın tümünün kullanılması (çok belirgin), ayrıntılara yer verilmesi (çok belirgin), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme(belirgin), kompozisyonda zenginlik(belirgin), insanların fiziksel özelliklerini resme yansıtmama(belirgin), fikirde yaratıcılık (belirgin) olduğu görülmüştür.

Şekil 5. Kız 11 Yaş

Şekil 5 incelendiğinde cinsiyet ayrımı yapılmış, figürlerde ayrıntıya yer verilmiş ancak renklendirme yapılmamıştır. Resim hakkında “50 yıl sonra ailem ile tatilde mutluyuz”

Şekil 6 incelendiğinde insan figürlerinde cinsiyet ayrımı yapmasına rağmen ayrıntılara yer vermemiştir. Cansız nesneler gereceğe uygun olarak sembolize edilmeye çalışılmıştır. Renk çeşidine fazla yer vermemiştir. Resimdeki bu özellikler öğrencinin şema öncesi döneminde ait olduğunu göstermektedir.

Tablo 7.Yaratıcılığa İlişkin Öğeler

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme			+		
Figürde yeterlilik			+		
Kompozisyonda yeterlilik		+			
Kağıtın tümünün kullanılması		+			
Ayrıntılara yer verilmesi			+		
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme			+		
Kompozisyonda Zenginlik			+		
İnsanların fiziksel ayrıntılarını resme yansıtır.				+	
Fikirde yaratıcılık				+	

Tablo 7'ye göre resmi renklendirme (normal), figürde yeterlilik (normal), kompozisyonda yeterlilik (belirgin), kâğıdın tümünün kullanılması (belirgin), ayrıntılara yer verilmesi (normal), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme (normal), kompozisyonda zenginlik(normal), insanların fiziksel özelliklerini resme yansıtmaya (az belirgin), fikirde yaratıcılık (az belirgin) olduğu görülmüştür.

Şekil 7. Kız ve 9 Yaş

Öğrenci resim hakkında “Teknoloji gelişirse göz taraması ve el taraması olur. Hatta robot öğretmen olabilir. Güneşin rengi çatıya geçebilir.” Şekil 7 incelendiğinde insan figürlerini tam olarak yansıtamamıştır. İnsan resimlerinde orantısız bir gösterim vardır. Genel olarak bazı organların eksik çizimi söz konusudur. Cansız nesnelerin gösteriminde tam bir gerçeklik sembolize edilememiştir. Nesneler ile renkler arasında doğrudan bir ilişki yoktur. Buradan hareketle resminin şema öncesi döneme ait olduğu söylenebilir.

Tablo 8. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme			+		
Figürde yeterlilik				+	
Kompozisyonda yeterlilik				+	
Kağıtın tümünün kullanılması				+	
Ayrıntılara yer verilmesi				+	
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme				+	
Kompozisyonda Zenginlik				+	
İnsanların fiziksel ayrıntılarını resme yansıtır.			+		
Fikirde yaratıcılık					+

Tablo 8’e göre resmi renklendirme (normal), figürde yeterlilik (az belirgin), kompozisyonda yeterlilik (az belirgin), kâğıdın tümünün kullanılması (az belirgin), ayrıntılara yer verilmesi (az belirgin), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme (az belirgin), kompozisyonda zenginlik (az belirgin), insanların fiziksel özelliklerini resme yansıtmaya (normal), fikirde yaratıcılık (hiç belirgin değil) olduğu görülmüştür.

Şekil 8. Kız ve 9 Yaş

Şekil incelendiğinde insan figürleri gerçeğe uygun olarak çizilmemiştir. Organlar arasında orantı yoktur. Baş ve başta bulunan göz ve burna ilişkin ayrıntılara yer verilmemiştir. Diğer nesnelerde gerçeğe uygun olarak çizilmemiştir. Öğrenci “Müslümanlık azalttığı için mahşer günü yaklaşır. Susuzluk başlar, kuraklık başlar, bitki yetişmez ve insanlar açlıktan ve susuzluktan ölürlər” şeklinde resme açıklama getirmiştir. Resmin şema öncesine ait olduğu söylenebilir.

Tablo 9. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme			+		
Figürde yeterlilik				+	
Kompozisyonda yeterlilik				+	
Kağıtın tümünün kullanılması		+			
Ayrıntılara yer verilmesi				+	
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme			+		
Kompozisyonda Zenginlik				+	
İnsanların fiziksel ayrıntılarını resme yansıtır.				+	
Fikirde yaratıcılık					+

Tablo 9’a göre resmi renklendirme (normal), figürde yeterlilik (az belirgin), kompozisyonda yeterlilik (az belirgin), kâğıdın tümünün kullanılması (belirgin), ayrıntılara yer verilmesi (az belirgin), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme (normal), kompozisyonda zenginlik (az belirgin), insanların fiziksel özelliklerini resme yansıtırma (az belirgin), fikirde yaratıcılık (hiç belirgin değil) olduğu görülmüştür.

Şekil 9. Kız ve 11 Yaş

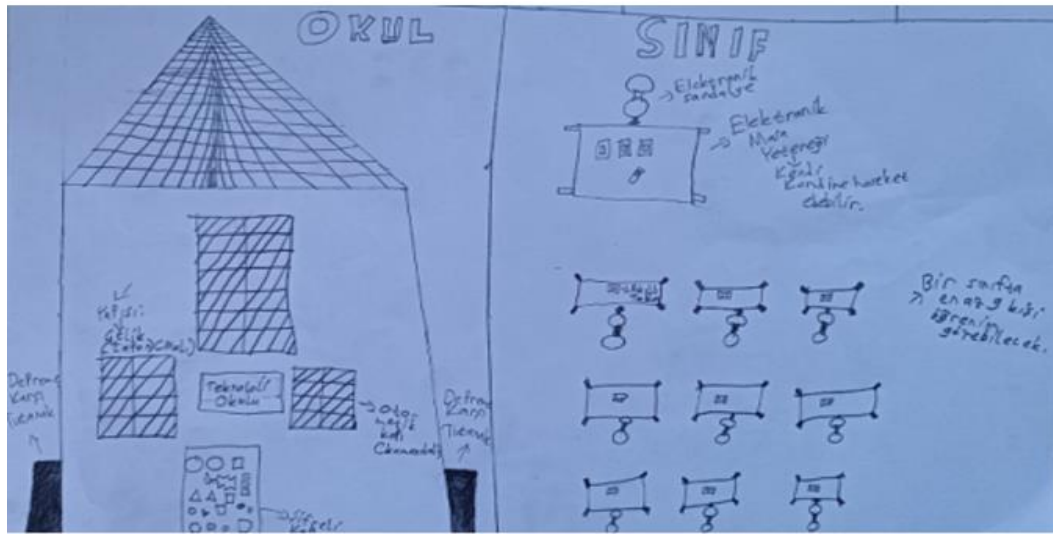
Şekil 9’ta görüldüğü gibi farklı renkleri olan bir masada oturmakta olan öğretmen ve ayakta elinde bir kalem olan öğrenci görülmektedir. Öğrenci resim hakkında “Her gün tek bir kişiye özel robot öğretmen ile ders” yapılacak diye açıklamasını ifade etmiştir. Öğretmen ve öğrenciyi çizdiği resimlerde cinsiyet ayrımına yer vermesi, farklı türde renkleri kullanması, nesneleri doğru bir şekilde çizimlerle sembolize etmiş olması ve perspektif etkilerinin görülmesi öğrencinin “Gerçeklik Döneminde olduğunu göstermektedir”

Tablo 10. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme		+			
Figürde yeterlilik		+			
Kompozisyonda yeterlilik			+		
Kağıdın tümünün kullanılması			+		
Ayrıntılara yer verilmesi	+				
Fikirlerde eylem			+		
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme				+	
Kompozisyonda Zenginlik			+		
İnsanların fiziksel ayrıntılarını resme yansıtır.	+				
Resimlerinde cinsiyet farklılığına yer verir.		+			
Fikirde Yaratıcılık				+	

Tablo 10’a göre resmi renklendirme (belirgin), figürde yeterlilik (belirgin), kompozisyonda yeterlilik(normal), kağıdın tümünün kullanılması(normal), ayrıntılara yer verilmesi (çok belirgin), fikirlerde eylem (normal), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme (az belirgin), kompozisyonda zenginlik(normal), insanların fiziksel özelliklerini resme yansıtmaya (çok belirgin), fikirde yaratıcılık (az belirgin) olduğu görülmüştür.

Şekil 10. Kız ve 11 Yaş

Şekil 10’da görüldüğü gibi öğrenci kâğıdı ikiye bölerek bir okul ve okulun içindeki bir sınıfı çizmiştir. Okulu teknoloji okulu olarak ifade etmiş ve kapı, pencere ve çatısını resmetmiştir. Sınıfın içini ise tek kişilik sıralarda oturan 9 öğrencinin öğrenim gördüğü ve önlerinde tabletler bulunan bir sınıf hayali kurgulamıştır. Öğretmen masasını elektronik masa ve özellik olarak da kendi kendine hareket etme özelliğinin bulunduğu ifade etmiştir. Resimdeki nesne ve insan çizimlerine bakıldığında öğrenci çizimlerinde ayrıntıya yer vermediği, cinsiyet ayrımına dikkat etmediği, insanların gösteriminde sembollerden yararlandığı ve kompozisyonun çok yeterli olmadığı görülmektedir. Resimdeki bu özelliklerden hareketle öğrencinin Şema Öncesi Dönemin özelliklerini gösterdiği söylenebilir.

Tablo 11 . Yaratıcılığa İlişkin Görüşler

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme					+
Figürde yeterlilik				+	
Kompozisyonda yeterlilik				+	
Kâğıdın tümünün kullanılması			+		
Ayrıntılara yer verilmesi			+		
Fikirlerde eylem				+	
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme			+		
Kompozisyonda Zenginlik				+	
İnsanların fiziksel ayrıntılarını resme yansıtır.					+
Resimlerinde cinsiyet farklılığına yer verir.					+
Yasadığı toplumun kültürünü resimlere					+

yansıtır.
Fikirde Yaratıcılık

+

Tablo 11'e göre resmi renklendirme (hiç belirgin değil), figürde yeterlilik (az belirgin), kompozisyonda yeterlilik (az belirgin), kağıdın tümünün kullanılması (normal), ayrıntılara yer verilmesi (normal), fikirde eylem (az belirgin), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme (normal), kompozisyonda zenginlik (az belirgin), insanların fiziksel özelliklerini resme yansıtma (hiç belirgin değil), resimde cinsiyet farklılığına yer verme (hiç belirgin değil), yaşadığı toplumun kültürünü resme yansıtma (hiç belirgin değil) fikirde yaratıcılık (az belirgin) olduğu görülmüştür.

Şekil 11. Kız 10 Yaş

Şekil 11' e göre öğrenci kâğıdın ortasına bir kadın ve bu kadının etrafında paralar çizmiştir. Kağıdın ortasındaki kadının etrafına ve kağıdın uçlarına kadınları resmetmiştir. Öğrenci çizdiği resim hakkında “50 yıl sonra mesleğimi bitirip zengin ve popüler olmak istiyorum” şeklinde açıklama eklemiştir. Çizdiği resimlerde kadınların elleri ve ayakları gerçekçi bir şekilde çizilmemiş ve parmaklara yer vermemiştir. Resimde cinsiyet ayırımına yer vermiştir. Ortada buluna kadın zengin olmuş bir insanı sembolize etmekte ve kenarlarda bulunan kadınlar ise onu hayranlıkla izlemektedir. Bu şekilde öğrenci gelecekte zengin olmayı ve diğer insanlar tarafından popüler olarak görülmeyi resme aktarmıştır. Öğrencinin çizimleri ve ayrıntıları incelendiğinde Şema Önceki Döneme ait olduğu söylenebilir. Artut (2004) Şema öncesi dönemdeki çocukların insan figürlerinde geometrik şekilleri kullandıklarını ifade etmektedir. Yukarıdaki resme bakıldığında Artut'un ifade ettiği gibi

insan gövdesi dikdörtgen şeklinde ve kafa daire şeklinde çizilmiştir. Yine kadınının üzerinde bulunan etek üçgen şeklinde resmedilmiştir.

Tablo 12. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme		+			
Figürde yeterlilik			+		
Kompozisyonda yeterlilik				+	
Kağıdın tümünün kullanılması			+		
Ayrıntılara yer verilmesi			+		
Fikirlerde eylem			+		
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme			+		
Kompozisyonda Zenginlik				+	
İnsanların fiziksel ayrıntılarını resme yansıtır.			+		
Resimlerinde cinsiyet farklılığına yer verir.		+			
Yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtır.					+
Fikirde Yaratıcılık					+

Tablo 12'e göre resmi renklendirme (belirgin), figürde yeterlilik (normal), kompozisyonda yeterlilik(az belirgin), kağıdın tümünün kullanılması(normal), ayrıntılara yer verilmesi (normal), fikirde eylem (normal), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme(normal), kompozisyonda zenginlik(az belirgin), insanların fiziksel özelliklerini resme yansıtmalı(normal), resimde cinsiyet farklılığına yer verme (belirgin), yaşadığı toplumun kültürünü resme yansıtmalı(hiç belirgin değil) fikirde yaratıcılık(hiç belirgin değil) olduğu görülmüştür.

Şekil 12. Erkek ve 11 Yaş

Şekil 12'ye göre öğrenci iki tane uçan araba, iki tane roket, güneş, iki kişi ve bir gökdelen çizmiştir. İnsan figürlerinde orantılı ve gerçeğe yakın olarak sembolize edememiştir. Kollar ve parmaklar, ayaklar ve eller gerçekçi olarak çizilmemiş yine insanlar zemin üzerinde dengesiz bir şekilde yerleştirilmiştir. Öğrenci resim hakkında “Gökyüzünde uçan arabalar olacak, gökdelenlerin camları üçgen şeklinde olacak, insanlar uçabilecek ve roketler gidecek” şeklinde ifade etmiştir. Yavuzer (2014) şema öncesi döneme ait çocukların resimlerinde insan figürlerini çöp adam şeklinde çizimlerle sembolize ettiklerini ifade etmektedir. Buradan hareketle Resim 11'deki insan figürlerine bakıldığında gökdelen olarak çizilen resimde insanların çöp adam şeklinde çizildiği ve roketin her iki tarafında yer alan insanların çöp adamlar benzer şekilde çizildiği görülmektedir. Buradan hareketle öğrencinin Şema Öncesi Döneme ait olduğu söylenebilir.

Tablo 13. Yaratıcılığa İlişkin Ögele

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme			+		
Figürde yeterlilik				+	
Kompozisyonda yeterlilik				+	
Kağıdın tümünün kullanılması			+		
Ayrıntılara yer verilmesi				+	
Fikirlerde eylem			+		
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme			+		
Kompozisyonda Zenginlik				+	
İnsanların fiziksel ayrıntılarını resme yansıtır.				+	
Resimlerinde cinsiyet farklılığına					+

yer verir.	
Yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtır.	+
Fikirde Yaratıcılık	+

Tablo 13'e göre resmi renklendirme (normal), figürde yeterlilik (az belirgin), kompozisyonda yeterlilik (az belirgin), kağıdın tümünün kullanılması (normal), ayrıntılara yer verilmesi (az belirgin), fikirde eylem (normal), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme(normal), kompozisyonda zenginlik(az belirgin), insanların fiziksel özelliklerini resme yansıtma (az belirgin), resimde cinsiyet farklılığına yer verme (hiç belirgin değil), yaşadığı toplumun kültürünü resme yansıtma (hiç belirgin değil) fikirde yaratıcılık (az belirgin) olduğu görülmüştür.

Şekil 13. Kız ve 10 Yaş

Şekil 13'e bakıldığında öğrenci resimde iki tane kız, bir tane ağaç, çiçekler, bulutlar ve güneşi sembolize etmiştir. İnsanları geometrik şekilde başları yuvarlar gövdeleri ise dikdörtgen şeklinde ifade etmiştir. Yine insanların kollarını çöp adam şeklinde çizmiştir. Bu sembolleştirme çocuğun Şema öncesi döneme ait olduğunu göstermektedir. Yine bu döneme ilişkin öğrenci kendi dünyasını esas alarak nesneleri ve canlıları ilişkilendirir ve anlamlandırır. Buradan hareketle resimde öğrenci çiçekleri kendi anlam dünyasında göre çizmiştir. Öğrenci çizdiği resim hakkında ise “Gelecekte güzel bir dünya ve ailemle çok güzel ve huzurlu bir yaşam istiyorum” şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 14. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme		+			
Figürde yeterlilik				+	
Kompozisyonda yeterlilik				+	
Kâğıdın tümünün kullanılması		+			
Ayrıntılara yer verilmesi				+	
Fikirlerde eylem				+	
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme			+		
Kompozisyonda Zenginlik			+		
İnsanların fiziksel ayrıntılarını resme yansıtır.				+	
Resimlerinde cinsiyet farklılığına yer verir.			+		
Yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtır.					+
Fikirde Yaratıcılık				+	

Tablo 14'e göre resmi renklendirme (belirgin), figürde yeterlilik (az belirgin), kompozisyonda yeterlilik (az belirgin), kağıdın tümünün kullanılması (belirgin), ayrıntılara yer verilmesi (az belirgin), fikirde eylem (az belirgin), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme (normal), kompozisyonda zenginlik (normal), insanların fiziksel özelliklerini resme yansıtmaz (az belirgin), resimde cinsiyet farklılığına yer verme (normal), yaşadığı toplumun kültürünü resme yansıtmaz (hiç belirgin değil) fikirde yaratıcılık (az belirgin) olduğu görülmüştür.

Şekil 14. Kız ve 9 Yaş

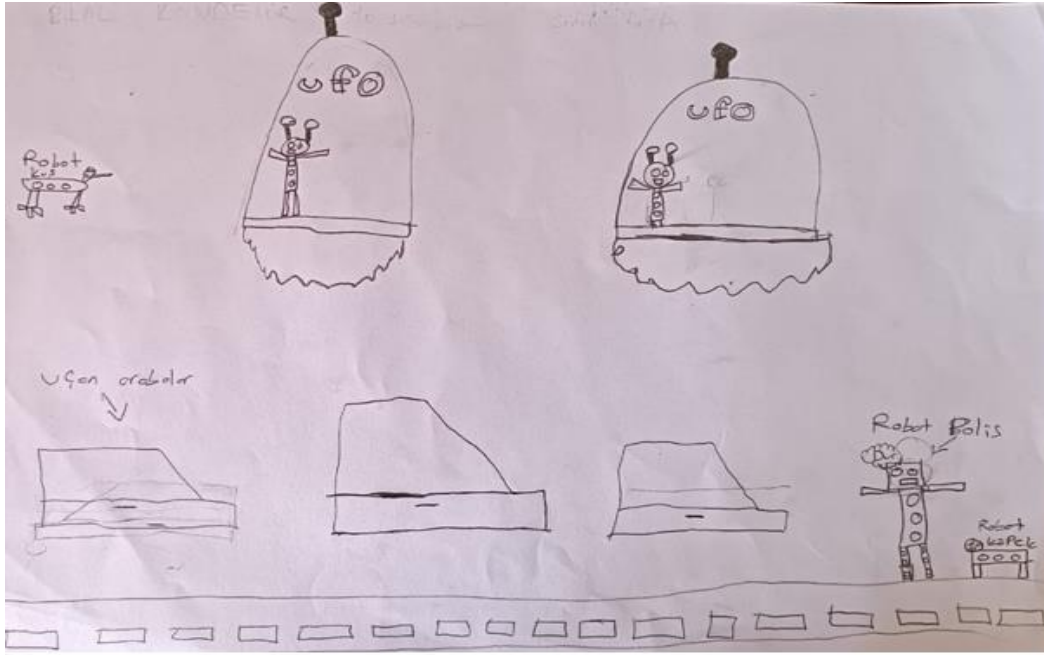
Şekil incelendiğinde kız öğrenci 50 yıl sonra “Uçan arabalar çıkar, adamlar kadınlara şiddet uygular onları dilendirir. Artık herkes robot kullanır, hava egzoz tumanı içinde kalır bütün ağaçlar kesilir oksijen kalmaz.” Şeklinde görüşünü dile getirmiştir. Öğrencinin resmine bakıldığında resmin alt kısmında ağacın kesildiğini, siyah renkli ve gözlerinden yaş akan dilendirilmiş olan bir bayan resmetmiştir. Yine resmin orta kısmında uçan araba ve robot ve bunların üstünde egzoz dumanı ile kaplandığını çizmiştir. Tema olarak öğrenci çevre kirliliği, yeşil alanların yok edilmesi, robotlar ve uçan arabalara odaklanmıştır. Dilenci olarak çizilen resme bakıldığında dilencini bağdaş kurarak oturmakta olduğu ve yüzünün olumsuz bir durumu ifade edecek şekilde çizdiği, önünde kâğıt ve bozuk paraların olduğu yine ağlamakta olduğunu resmetmiştir. Ağacı ve robotu gerçeğe yakın bir şekilde sembolize etmiştir. Resimdeki bu özelliklerden hareketle öğrencinin gerçeklik döneminde olduğu görülmektedir. Bu döneme ilişkin özelliklere bakıldığında çocuklar insan figürlerinde toplumsal sembolleri ve kuralları benimsemekte ve insan figürlerinde kültürün özellikleri net bir şekilde görülmektedir. Öğrencinin yaşadığı şehir göz önüne alındığında dilenci olarak çizilen bayan çarşafli olarak çizilmesi bu bölgede yaşayan kadınların giysi şeklini yansıtmıştır. Yine çevreye dönük olarak ifade edilen kaygılar bu dönemin özelliklerini yansıtmaktadır.

Tablo 15. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme	+				
Figürde yeterlilik			+		
Kompozisyonda yeterlilik		+			
Kâğıdın tümünün kullanılması		+			
Ayrıntılara yer verilmesi		+			
Fikirlerde eylem		+			
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme		+			
Kompozisyonda Zenginlik		+			
İnsanların fiziksel ayrıntılarını resme yansıtır.		+			
Resimlerinde cinsiyet farklılığına yer verir.	+				
Yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtır.		+			
Fikirde Yaratıcılık				+	

Şekil 14'e göre öğrencinin yaratıcılık kriterleri açısından değerlendirilmesi görülmektedir. Tablo 15'e göre resimde yer alan yaratıcılık öğelerine bakıldığında resmi renklendirme (çok belirgin), figürde yeterlilik (normal), kompozisyonda yeterlilik (belirgin), kağıdın tümünün kullanılması (belirgin), ayrıntılara yer verilmesi (belirgin), fikirlerde eylem (belirgin), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme (belirgin), kompozisyonda zenginlik (belirgin), insanların fiziksel ayrıntılarını resme yansıtmaya (belirgin), insanların ruhsal gelişimlerini resme yansıtmaya (belirgin), resimde cinsiyet farklılığına yer verme (çok belirgin), yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtmaya (belirgin), fikirde yaratıcılık (az belirgin) olduğu görülmüştür. Tablo 14'e göre öğrenci ağaçların kesilmesi ile çevre kirliliğinin ortaya çıkacağını ve oksijenin azalacağını ifade etmiş bunun sonucunda hava kirliliğine neden olan gazların atmosferde birikeceğini resimde çizmiştir. Bu durum resimde en az iki kavram arasında ilişkinin kurulduğunu göstermektedir.

Şekil 15. Erkek ve 10 Yaş

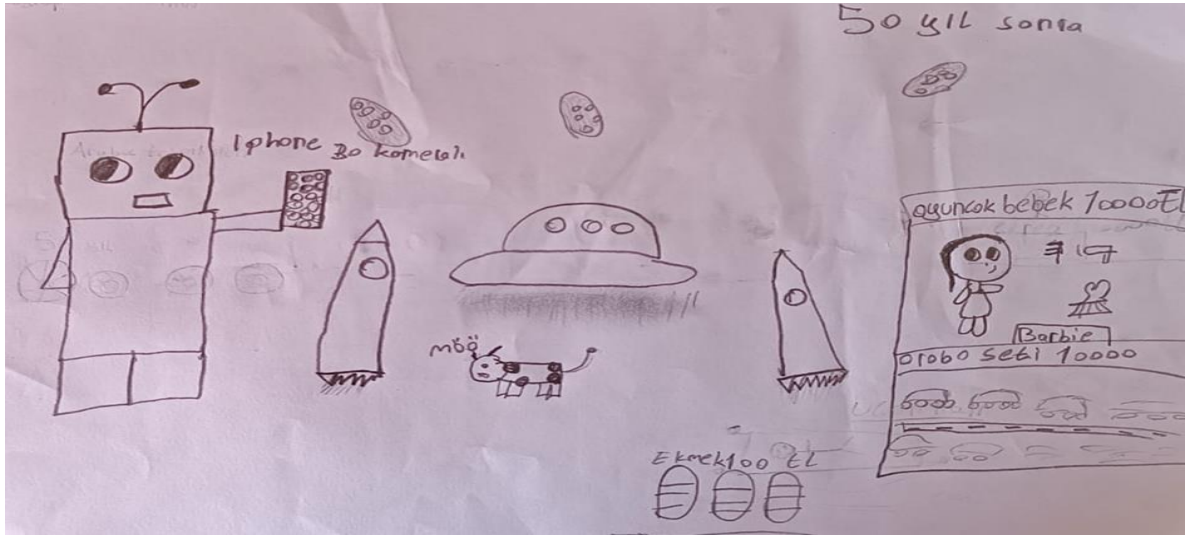
Öğrenci “Gelecekte uçan arabalar ile yolculuk yapılacak, hava taşıtları UFO olacak, gelecekte hayvanlar ve insanlar robot olacak ve bütün dünyayı robotlar kontrol edecek “şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Resim incelendiğinde resmin en alt kısmında bir yol ve yolun üstünde hareket eden uçan arabalar ve hemen onların yanında robot bir polis ve robot bir köpek bulunmaktadır. Resmin üst kısmında hava taşıtı olarak UFO’ları resmetmiştir. Resimlerdeki canlı ve cansız figürler incelendiğinde daha çok geometrik şekillerden yararlanıldığı görülmektedir. Bu durum öğrencinin şematik dönemde olduğunu göstermektedir. Yine bu dönemde vücudun farklı bölümleri oval ya da dikdörtgen şeklinde çizilmektedir. Bu şekiller birbirinden ayrıldığında figürde anlam bütünlüğü kaybolmaktadır.

Tablo 16. Yaratıcılığa İlişkin Ögele

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme					+
Figürde yeterlilik				+	
Kompozisyonda yeterlilik			+		
Kâğıdın tümünün kullanılması			+		
Ayrıntılara yer verilmesi				+	
Fikirlerde eylem				+	
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme				+	
Kompozisyonda Zenginlik			+		
Yasadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtır.					+
Fikirde Yaratıcılık				+	

Şekil 15'e göre öğrencinin yaratıcılık kriterleri açısından değerlendirilmesi görülmektedir. Tablo 16'ya göre resimde yer alan yaratıcılık öğelerine bakıldığında resmi renklendirme (hiç belirgin değil), figürde yeterlilik (az belirgin), kompozisyonda yeterlilik (normal), ayrıntılara yer verilmesi (az belirgin), fikirlerde eylem (az belirgin), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme (az belirgin), kompozisyonda zenginlik (normal), yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtma (hiç belirgin değil), fikirde yaratıcılık (az belirgin) olduğu görülmüştür.

Şekil 16. Kız ve 10 Yaş

Öğrenci “Her şey çok pahalı yeni icatlar uçan arabalar ama onlarda komik geliyor” diye çizdiği resim hakkında görüşünü ifade etmiştir. Resim incelendiğinde bir robot ve robotun elinde Iphone 30 kameralı telefon bulunuyor. Onun yanında roketler ve roketlerin ortasında bir UFO bulunmaktadır. Yine resimde UFO’nun altında inek bulunmaktadır. Resmin sağ tarafında ise oyuncak bebek ve fiyatı yer almaktadır. Fiyatların yüksek olacağı resimde ifade edilmiştir. Öğrenci kızlar için bebek ve erkekler içinde arabalar çizmiş. Buradan hareketle cinsiyet ayrımına yer verdiği söylenebilir. Resimlere bakıldığında canlı ve cansız olan varlıkları gerçeğe yakın olarak sembolize etmiştir. Yine bebek olarak çizdiği resimde cinsiyete ait bazı ayrıntılara yer vermiş olması bu öğrencinin şematik dönemde olduğunu göstermektedir.

Tablo 17. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme					+
Figürde yeterlilik			+		
Kompozisyonda yeterlilik				+	
Kağıdın tümünün kullanılması			+		
Ayrıntılara yer verilmesi			+		
Fikirlerde eylem			+		
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme			+		
Kompozisyonda Zenginlik			+		
Yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtır.					+
Fikirde Yaratıcılık					+

Şekil 16'ya göre öğrencinin yaratıcılık kriterleri açısından değerlendirilmesi görülmektedir. Tablo 17'ye göre resimde yer alan yaratıcılık öğelerine bakıldığında resmi renklendirme (hiç belirgin değil), figürde yeterlilik (normal), kompozisyonda yeterlilik (az belirgin), kağıdın tümünün kullanılması(normal), ayrıntılara yer verilmesi (normal), fikirlerde eylem (normal), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme (normal), kompozisyonda zenginlik (normal), yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtmama (hiç belirgin değil), fikirde yaratıcılık (hiç belirgin değil) olduğu görülmüştür.

Şekil 17. Kız ve 10 Yaş

Öğrenci “Elli yıl sonra her şey değişecek akıllı tahtalar ve bilgisayarlar kendileri açılıp kapanacaklar ve kendi kendilerini kontrol edebilecekler “şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Resim incelendiğinde öğrencinin sınıfının resmini sembolize ettiği söylenebilir. İnsan çizimlerine bakıldığı zaman kol ve bacakların gerçeğe uygun olarak sembolize edilmediği görülmektedir. Daha çok insanı çöğ adam şeklinde resme yansıtmıştır. Genel olarak şema öncesi dönemin özelliklerine bakıldığında, öğrencilerin genel olarak insan kafasını yuvarlak olarak ifade ettikleri, gözleri nokta şeklinde gösterdikleri ve kol ve bacakları ise çöp adam şeklinde gösterdikleri ifade edilmektedir (Yavuzer,1992). Buradan hareketle öğrencinin şema öncesi döneme ait olduğu söylenebilir.

Tablo 18. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme				+	
Figürde yeterlilik				+	
Kompozisyonda yeterlilik			+		
Kâğıdın tümünün kullanılması			+		
Ayrıntılara yer verilmesi			+		
Fikirlerde eylem					+
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme					+
Kompozisyonda Zenginlik				+	
Yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtır.					+
Fikirde Yaratıcılık					+

Şekil 17’ye göre öğrencinin yaratıcılık kriterleri açısından değerlendirilmesi görülmektedir. Tablo 18’ye göre resimde yer alan yaratıcılık öğelerine bakıldığında resmi renklendirme (az belirgin), figürde yeterlilik (az belirgin), kompozisyonda yeterlilik (normal), kağıdın tümünün kullanılması (normal), ayrıntılara yer verilmesi (normal), fikirlerde eylem (hiç belirgin değil), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme (hiç belirgin değil), kompozisyonda zenginlik (az belirgin), yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtırma (hiç belirgin değil), fikirde yaratıcılık (hiç belirgin değil) olduğu görülmüştür.

Şekil 18. Erkek ve 9 Yaş

Öğrenci “Robot bana meyve getiriyor. En sağdaki havuz. Ortadaki ben koltukta oturuyorum. Yukarıdaki saha, ben tv izliyorum onun yanındaki uçan araba” görüşünü ifade etmiştir. Resme bakıldığında insan figürlerinin çöp adam şeklinde sembolize edildiği görülmektedir. Bu dönemde genellikle insan figürlerinde kafa yuvarlak ve gözler nokta şeklinde ifade edilir. Bu dönem şema öncesi dönemin başlangıcı olarak ifade edilmektedir.

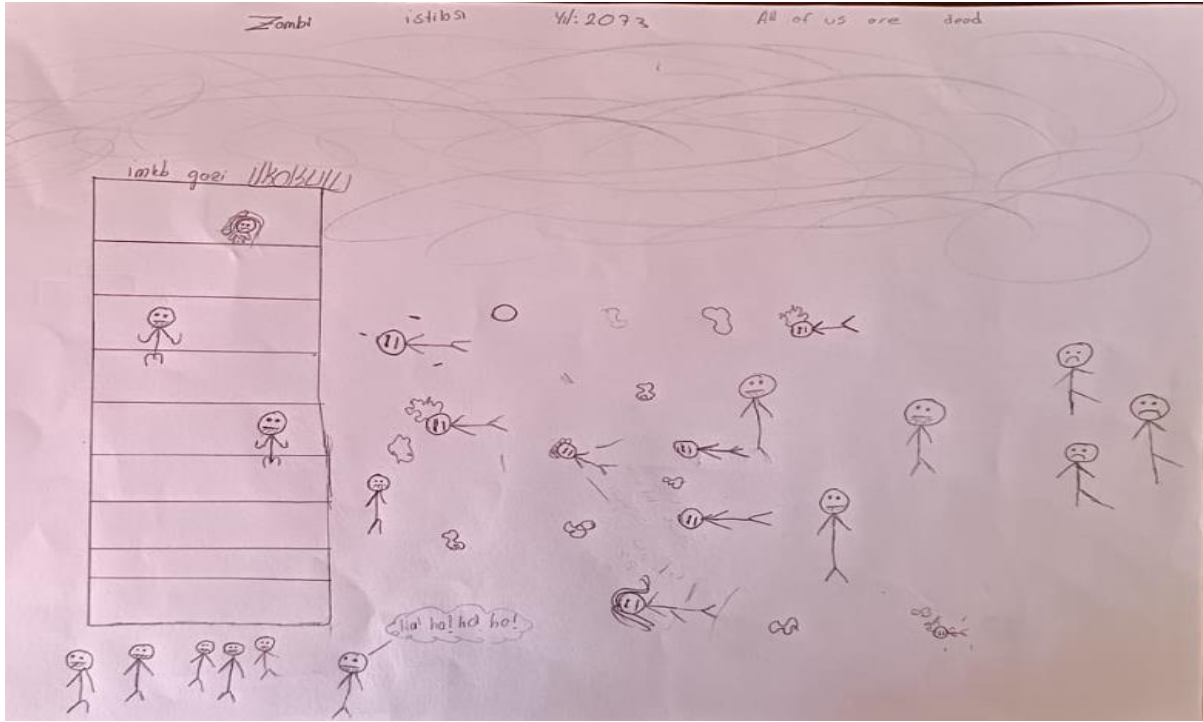
Tablo 19. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme				+	
Figürde yeterlilik				+	
Kompozisyonda yeterlilik			+		
Kâğıdın tümünün kullanılması			+		
Ayrıntılara yer verilmesi			+		
Fikirlerde eylem					+
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme					+
Kompozisyonda Zenginlik				+	
Yasadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtır.					+
Fikirde Yaratıcılık					+

Şekil 18’e göre öğrencinin yaratıcılık kriterleri açısından değerlendirilmesi görülmektedir. Tablo 19’e göre resimde yer alan yaratıcılık öğelerine bakıldığında resmi renklendirme (az belirgin), figürde yeterlilik (az belirgin), kompozisyonda yeterlilik (normal), kâğıdın tümünün kullanılması(normal), ayrıntılara yer verilmesi (normal),

fikirlerde eylem (hiç belirgin değil), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme (hiç belirgin değil), kompozisyonda zenginlik (az belirgin), yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtma (hiç belirgin değil), fikirde yaratıcılık (hiç belirgin değil) olduğu görülmüştür.

Şekil 19. Kız ve 10 Yaş

Öğrenci çizmiş olduğu resim hakkında “2073 yılında zombi istilası olacağını düşünüyorum” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.” Resme bakıldığında bir okul ve okulun içinde öğrenciler mevcut. Yine dışarıda zombiler bazı insanlar öldürmüş olduğundan yan yatıyor şeklinde çizilmiştir. Burada insanlar çöp adam şeklinde çizilmiş ve ayrıntıya yer verilmemiştir. Kol ve bacaklar kafadan çıkmaktadır. Kol ve bacakların kafadan çıkar gibi çizilmesi karalama evresinin son dönemine ait bir özelliktir (Artut,2004). Çocuklar bu dönemde insan figürlerinde kafa, kol, ağız ve göz gibi organlar gibi ayrıntılara yer vermeye başlar. Bu dönem karalama evreninin son dönemidir (Dilci,2017).

Tablo 20. Yaratıcılığa İlişkin Öğeler

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme					+
Figürde yeterlilik				+	
Kompozisyonda yeterlilik				+	
Kâğıdın tümünün kullanılması			+		
Ayrıntılara yer verilmesi				+	

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Fikirlerde eylem					+
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme					+
Kompozisyonda Zenginlik					+
Yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtır.					+
Fikirde Yaratıcılık					+

Şekil 19'a göre öğrencinin yaratıcılık kriterleri açısından değerlendirilmesi görülmektedir. Tablo 20'e göre resimde yer alan yaratıcılık öğelerine bakıldığında resmi renklendirme (hiç belirgin değil), figürde yeterlilik (az belirgin), kompozisyonda yeterlilik (az belirgin), kağıdın tümünün kullanılması(normal), ayrıntılara yer verilmesi (az belirgin), fikirlerde eylem (hiç belirgin değil), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme (hiç belirgin değil), kompozisyonda zenginlik (hiç belirgin değil), yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtmaya (hiç belirgin değil), fikirde yaratıcılık (hiç belirgin değil) olduğu görülmüştür.

Şekil 20. Erkek ve 10 Yaş

Öğrenci çizdiği resim hakkında “Gölgelendirme yaptım. İleri zamanda büyük enerji ile uçan araba olabilir. Robotlar insanlara hizmet eder. Her binada bir market olacak.” Görüşünü ifade etmiştir. Resme bakıldığında resmin üst kısmında 3 tane yüksek katlı bina ve aralarında sokak lambası çizilmiş. Binaların önünde ise büyük enerji ile çalışan uçan arabalar yer almaktadır.

Resimdeki canlı figürlere bakıldığında insan gövdesinin dikdörtgen şeklinde çizildiği görülmektedir. Yine insan figürlerinde insan kafasının geometrik şekil olarak çizilmiştir. Bu göstergeler öğrencinin şema öncesi döneme ait olduğunu göstermektedir.

Tablo 21.Yaratıcılığa İlişkin Öğeler

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme					+
Figürde yeterlilik				+	
Kompozisyonda yeterlilik				+	
Kâğıdın tümünün kullanılması		+			
Ayrıntılara yer verilmesi			+		
Fikirlerde eylem				+	
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme					+
Kompozisyonda Zenginlik				+	
Yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtır.					+
Fikirde Yaratıcılık					+

Şekil 20'ye göre öğrencinin yaratıcılık kriterleri açısından değerlendirilmesi görülmektedir. Tablo 21'ye göre resimde yer alan yaratıcılık öğelerine bakıldığında resmi renklendirme (hiç belirgin değil), figürde yeterlilik (az belirgin), kompozisyonda yeterlilik (az belirgin), kâğıdın tümünün kullanılması(belirgin), ayrıntılara yer verilmesi (normal), fikirlerde eylem (az belirgin), iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme (hiç belirgin değil), kompozisyonda zenginlik (az belirgin), yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtmaya (hiç belirgin değil), fikirde yaratıcılık (hiç belirgin değil) olduğu görülmüştür.

4.2. Öğrencilerin Çizdikleri Resimlerde Kullandıkları Temalar

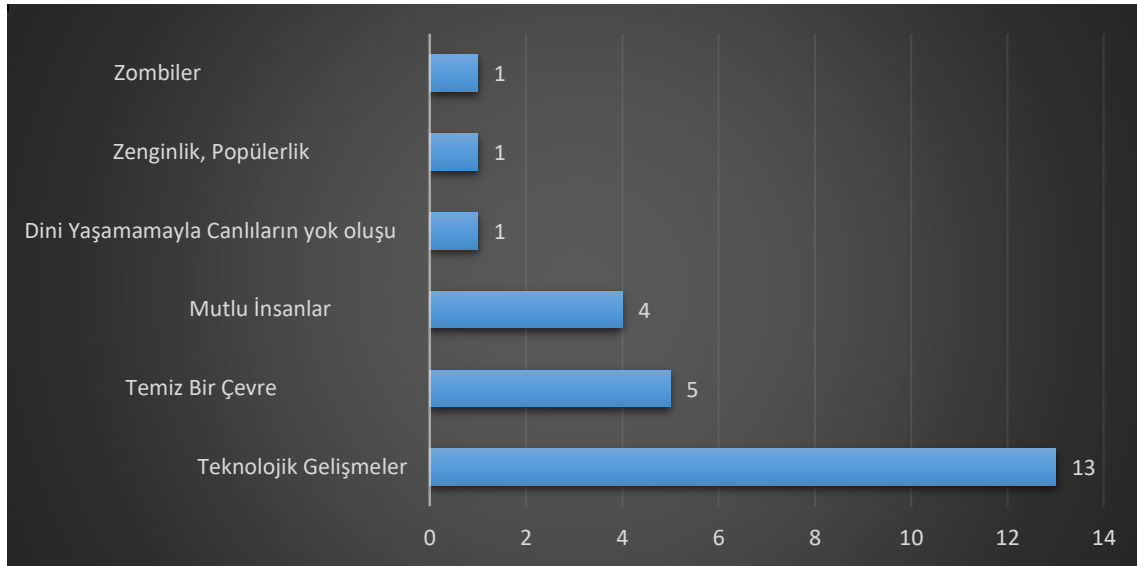
Çocukların çizdikleri resimlerdeki temalar aşağıdaki Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22. Resimlerde Oluşan Temalar

Temalar	f
Teknolojik Gelişmeler	13
Temiz Bir çevre	5
Mutlu İnsanlar	4
Dini yaşamama nedeniyle canlıların yok oluşu.	1
Zenginlik, Popülerlik	1
Zombiler	1
Kadına Şiddet	1

Yukarıdaki tabloya göre öğrencilerin çizdikleri resimlerin frekanslarına bakıldığında en fazla teknolojik gelişmeler ve temiz bir çevre temasının olduğu en az temalar ise Dini yaşam nedeniyle canlıların yok oluşu, zengin ve popülerlik, zombiler ve kadına şiddet olarak görülmüştür.

Şekil 21. Resimlerde Oluşan Temalar

Şekil 21'e göre öğrencilerin çizdikleri resimlerde en fazla teknoloji temalı resimlere yer vermişlerdir. Teknoloji temalı resimlerde, uçan arabalar, uçan robotlar, dijital sınıflar ve robot öğretmenlere yer verdikleri görülmüştür. İkinci sırada ise temiz bir çevre temasını kullanmışlardır. En az kullandıkları temalar ise kadına şiddet, Zombiler, Zenginlik ve Popülerlik, dini yaşamama nedeniyle canlıların yok oluşu temasını kullanmışlardır.

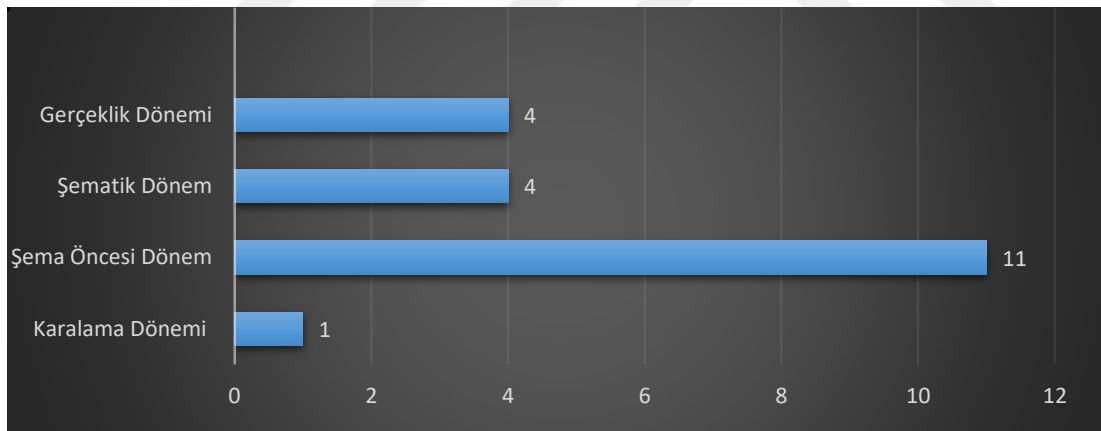
Tablo 23. Öğrencilerin Bulunduğu Evreler

Sıra	Mahlas	Yaş	Evre
1	Zeynep	10	Şematik Dönem
2	Mustafa	9	Şema Öncesi Dönem
3	Ayşe	9	Gerçeklik Dönemi
4	Gülsüm	10	Gerçeklik Dönemi
5	Zehra	11	Şematik Dönem
6	Fatma	10	Şema Öncesi Dönem
7	Kadriye	9	Şema Öncesi Dönem
8	Ela	9	Şema Öncesi Dönem
9	Lale	11	Gerçeklik Dönemi

10	Elif	10	Şema Öncesi Dönem
11	Pelin	10	Şema Öncesi Dönem
12	Umut	11	Şema Öncesi Dönem
13	Nisa	10	Şema Öncesi Dönem
14	Hümeysra	9	Gerçeklik Dönemi
15	Emre	10	Şematik Dönem
16	Habibe	10	Şematik Dönem
17	Şaziye	10	Şema Öncesi Dönem
18	Muhammed	9	Şema Öncesi Dönem
19	Derya	10	Karalama Evresi
20	Ali	10	Şema Öncesi Dönem

Öğrencilerin bulundukları resim çizme evrelerine bakıldığında zaman en fazla öğrencinin Şema öncesi dönemde bulunduğu bir öğrencini ise karalama evresinde bulunduğu tespit edilmiştir.

Şekil 22.Öğrencilerin Çizim Dönemlerine İlişkin Frekanslar

Şekil 22 'ye göre 11 öğrenci Şema Öncesi Dönem, 4 kişi Şematik Dönem, 4 kişi Gerçeklik Dönemi ve 1 kişide karalama evresinde olduğu görülmektedir.

Tablo 24.Öğrencilerin Resimlerde En Çok Kullandıkları Yaratıcılık Öğeleri

Yaratıcılık	Çok belirgin	Belirgin	Normal	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme	2	5	4	5	4
Figürde yeterlilik	1	3	5	10	1
Kompozisyonda yeterlilik		4	5	10	1
Kağıdın tümünün kullanılması	2	5	9	3	
Ayrıntılara yer verilmesi	4	1	8	6	1
Fikirlerde eylem		3	4	4	4
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme	1	4	7	3	5
Kompozisyonda Zenginlik		5	6	9	1
İnsanların ruhsal gelişimlerini resimlere yansıtır.		1			
Resimlerde cinsiyet farklılığına yer verir.	2	2	1		3
Yaşadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtır.		1			11
Fikirde Yaratıcılık		1	2	7	8

Tablo 24'e göre öğrencilerin çizdikleri resimlerde en çok kullandıkları yaratıcılık öğelerine bakıldığında 4 kişinin çok belirgin olarak ayrıntılara yer verdiği, 5 kişinin resim renklendirme, kağıdın tümünü kullanma ve kompozisyonda zenginlik öğelerine belirgin bir şekilde yer verdikleri görülmüştür. 11 kişi ise yaşadığı toplumun kültürüne belirgin bir şekilde yer vermedikleri ortaya çıkmıştır.

V. BÖLÜM

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Öğrencilerin resimlerinin gelişim aşamaları incelendiğinde 1 tane öğrencinin karalama evresi, 11 öğrencinin şema dönemde, 4 öğrencinin şematik dönemde ve 4 öğrencinin de gerçeklik döneminde olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan Öğrencilerin 9-11 yaş dönemi aralığında yer almaktadır. Bu yaş dönemi aralığında olan öğrencilerin gerçeklik döneminde olmaları gerekmektedir. Yavuzer (1992) çocukların çizdikleri resimlerin yaş ve gelişim dönemlerine bağlı olarak daha gerçekçi ve orantılı olmaktadır. Ancak araştırma sonucunda gerçeklik döneminde olması gereken 16 öğrenci karalama, şema öncesi ve şema dönemine ait olduğu ortaya çıkmıştır. Erkek öğrencilerden 4'ü şema öncesi döneme ait özellik gösterirken 1 öğrenci şematik döneme ilişkin özellik göstermiştir. Kız öğrencilere bakıldığında ise, 1 öğrenci karalama, 7 öğrenci şema öncesi, 3 öğrenci şematik ve 4 öğrencinin gerçeklik dönemine ait özellik gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu durum Sosyoekonomik düzey, anne baba tutumları, anne babanın eğitim durumu, yaşanan bölge, öğretmen tutumları, sanat eğitimin niteliği, görsel uyaranlar ve teknolojik gelişmelerden kaynaklanmış olabilir. Konu ile ilgili Kaya (2022)'nin yapmış olduğu çalışmada, çocuk resimlerinin gelişim aşamalarının sosyoekonomik durum ve sanat eğitiminin niteliği ile ilgili olduğunu ileri sürmüştür. Sosyoekonomik yönden yetersiz olan bir ailede yetişen çocukların okullarda akademik olarak da düşük düzeyde başarı göstermektedirler. Bu durum aile içindeki uyarıcı eksikliği ve anne baba tutumlarındaki eksikliklerden kaynaklanmaktadır. Bütün bu eksiklikler çocukların zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişimlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Kağıtcıbaşı,1990:48). Bu sonuç bu araştırma sonucunu desteklemektedir. Yine çocuğun birçok becerisinin geliştiği aile ortamındaki uyarıcılar ve anne baba tutumların çocukların resim çizme aşamalarını etkilediği söylenebilir. Özellikle bu yaştaki çocukların resim çizme becerilerin gelişmesinde bu becerilere uygun uyarıcıların çokluğu çocukların resim çizme konusundaki bilgi ve becerilerini geliştireceği düşünülmektedir. Bu sonucu destekleyen araştırmalara alan yazında rastlanmaktadır (Artut,2004; Özkaya, 2007 ve Bulut'un ,2014). Çocuk resimlerinin çizgisel gelişim aşamalarının gelişimini etkileyen bir diğer değişkenin günümüzdeki teknolojik gelişmelerden kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Özellikle teknolojik gelişmeler çocuklara sunulan uyarıcıların artmasına neden olmuştur. Küçük yaşlardaki çocukların teknoloji ile yakından ilgilenmeleri onların birçok uyarıcı ile karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Bu durum çocukların resim ile

ilgili birçok öge hakkında bilgi ve ilgi düzeylerini artırmış olabilir. Konu ile ilgili Yaşar ve İnce'nin (2019)'in yapmış olduğu çalışmada değişen yaşam biçimleri ve teknolojik alandaki gelişmeler çocukların düşünüş ve yaşayış biçimlerinin farklılaşmasına neden olmuştur. Günümüzde teknoloji ile daha fazla zaman geçiren ve teknolojiye ulaşma imkânı açısından avantajlı olan çocukların birçok bilgi açısından daha avantajlı olduğu ifade edilmektedir. Bu durum Sosyoekonomik durum ile doğrudan ilişkilidir. Sosyoekonomik durumu orta ve ileri düzey olan çocukların teknolojiyi olumlu kullanmaları durumunda teknolojik çocukların resimlerine olumlu yansıttığı Aral ve Keskin (2018) tarafından vurgulanmıştır. Ancak teknolojinin olumsuz kullanılması durumunda ise bu durum olumsuzla dönüşmekte olduğu ifade edilmektedir. Nitekim Kaçan ve Kimzan'ın (2017) yapmış olduğu araştırmalarda teknolojiyi olumsuz kullanan çocukların duygusal ve zihinsel olarak olumsuz etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Çocukların resim çizme aşamalarını etkileyen bir diğer değişkenin sanat eğitiminin niteliği olduğu söylenebilir. Özellikle sanat eğitiminin direkt uygulayıcı olarak öğretmenin başat rol aldığı söylenebilir. Dolayısı ile öğretmenlerin bu konudaki yeterliliği çocukların resim yapma ve resim konusundaki resim çizme aşamalarını doğrudan etkileyeceği ifade edilmektedir (Çiftçi vd, 2021). Özellikle okullarda geleneksel öğrenme yaklaşımının dışına çıkıp çocukların bireysel öğrenmelerini sağlayan farklı yöntem ve tekniklerin kullanılması öğrencilerin resim konusunda yaratıcılık düzeylerinin gelişmesine katkı sunduğu gibi resim çizme aşamalarının gelişmesine de katkı sağlayacağı ifade edilmektedir (Çiftçi vd, 2021). Çocukların görsel sanatlar dersi ile karşılaşması formal olarak okul öncesi eğitim ile başlamak da ve ilkokul 4.sınıfa kadar devam etmektedir. Resim dersleri çocukların resim ile ilgili becerilerinin gelişmesinde önemli katkılar sağladığı ifade edilmektedir. Buradan hareketle görsel sanatlar dersinin etkili bir şekilde işlenmesi çocukların resim çizme aşamalarını etkileyeceği düşünülmektedir. Bu araştırma sonucunda birçok öğrencinin yaş seviyesine bağlı olarak resim çizme dönemlerinin alt düzeyde olduğu görülmüştür. Bunun bir nedeni de görsel sanatlar dersinin etkili ve verimli bir şekilde işlenmemesinden kaynaklanmış olabilir. Nitekim alan yazında yapılan çalışmalarda görsel sanatlar dersini istenen verimlilikte işlenmediği ve buna neden olarak da öğretmenlerin sınıf olanaklarının istenilen düzeyde olmadığı resim derslerinde başka derslerin işlendiğini ifade etmişlerdir (Kutluer,2022). Yine ilkokullarda sınıf öğretmenlerini birçok dersi vermek durumunda olması bu derslerde gerekli uzmanlaşmayı önlediğinden öğretmenlerin bu alandaki yetkinliklerinin sınırlı düzeyde kaldığı ifade edilebilir.

Çocukların “50 yıl sonra nasıl bir dünya hayal ediyorsunuz” konusunda çizmiş oldukları resimlerde hangi yaratıcılık öğelerini kullandıklarını belirlemek için yapılan

betimsel analiz sonuçlarına göre en fazla ayrıntılara yer verme, kağıdın tümünü kullanma, resmi renklendirme, resimde cinsiyet farklılığına yer verme ve iki ya da daha fazla kavram arasında ilişki kurmaya çok belirgin şekilde yer verdikleri ortaya çıkmıştır. Öğrenciler resimlerinde yaratıcılık öğelerinden resmi renklendirme, kompozisyonda zenginlik, kompozisyonda yeterlilik, iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme, resimlerde cinsiyet farklılığına vurgu yapma, fikirde eylem ve figürde yeterlilik öğelerine belirgin bir şekilde yer verdikleri bulunmuştur. Çocuklar resimlerinde yaratıcılık öğelerinden yaşadığı kültürün öğelerini resimlere yansıtmaya, fikirde yaratıcılık, iki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi kurma, fikirlerde eylem, resmi renklendirme öğelerini resimlerde hiç belirgin şekilde kullanmadıkları ortaya çıkmıştır. Öğrenciler resimlerinde yaratıcılık öğelerinden figürde yeterlilik, kompozisyonda yeterlilik, ayrıntılara yer verilmesi, kompozisyonda zenginlik ve fikirde yaratıcılık öğelerine az belirgin olarak yer vermişlerdir. Çocuklarda yaratıcılığın gelişimini etkileyen birçok değişken mevcuttur. Bunlar, aile, çevre, eğitim, öğretmenler ve kültür olarak ifade edilebilir. Özellikle çocukların aldıkları eğitim yaratıcılıkları üzerinde önemli bir değişken olduğu ifade edilmektedir (Sungur,1997). Bu derslerin başında görsel sanatlar dersi gelmektedir. Görsel sanatlar dersinin etkili ve verimli bir şekilde anaokulu ve ilkokuldan verilmesinin çocuklarda yaratıcılığını geliştirdiği alan yazında ifade edilmektedir (San, 2008:20-21). Yine Arhavi (2003: 215) sanat eğitiminin çocuklarda yaratıcılığı gelişmek için önemli avantajlar sağladığını ifade etmektedir. Bütün bunlar göz önüne alındığında yapılan bu araştırmada çocukların yaratıcılığın farklı öğelerini kullanmaları aldıkları eğitim, görsel sanatlar dersinin etkili ve verimli işlenip işlenmemesi, aile ve çevrelerinden kaynaklanmış olabilir. Nitekim fikirlerde yaratıcılık öğesini birçok öğrencinin çok az düzeyde kullandığı ortaya çıkmıştır. Bu durum çocukların yeterli uyarıcıyla karşılaşmaması, Sosyo-ekonomik düzey vb etkenlerden kaynaklanmış olabilir. Moore ve Russ (2008: 427) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmada görsel sanatlar dersinde uygulanan farklı tür etkinliklerin öğrencilerin yaratıcılık düzeylerini etkilediklerini ortaya koymuştur. Buradan hareketle ilkokullarda uygulanmakta olan görsel sanatlar derslerinin etkili bir şekilde işlenmesinin çocukların yaratıcılık düzeylerini olumlu yönde etkileyecekleri ileri sürülebilir. Nitekim yapılan bu araştırmada öğrencilerin yaratıcılığa ilişkin bazı öğeleri çok belirgin ve belirgin olarak kullandıkları bulunmuştur. Bu durumun birçok nedeni olabilir. Ancak görsel sanatlar dersinin bunun üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Bu araştırmada bazı öğrencilerin resimlerinde ayrıntılara yer verme öğesine normal ve normalin altında yer vermişlerdir. Bu durum çocukların algısal gelişimlerinin birbirlerinden farklı olduğunu göstermektedirler. Bu durum çocukların aile yapıları, çevresel faktörler ve aldıkları

eğitimdeki farklılıklardan kaynaklanmış olabilir. Nitekim alan yazında bu sonucu destekleyen araştırmalara rastlanmaktadır (Batı ,2012). Öğrenciler resimlerinde iki ya da daha fazla kavram arasında ilişki kurma konusunda birçok öğrenci normal ve normalin altında kalmıştır. Öğrenciler ne kadar fazla kavram sahip ve bu kavramlar arasında ilişki kurması yaratıcılığın bir göstergesi olarak ifade edilmektedir (Çetin ve Koyuncuoğlu, 2013). Çocuklarda kavram gelişimi son derece önemlidir. Özellikle kavram gelişiminde ailenin Sosyo-ekonomik düzeyi, eğitim seviyesi, yaşanılan çevre ve alınan eğitimin niteliği gibi birçok değişken tarafından etkilenmektedir. Bu çalışmada öğrenciler arasında çıkan farklılıklar yukarıda ifade edilen nedenlerden kaynaklanmış olabilir. Öğrencilerin kavram geliştirme sürecinde hayatlarında farklı uyarıcılarla karşılaşmakta ve uyarıcılarla yeni kavramlar oluşturup bunlar arasında ilişki kurmaktadır. Öğrencilerin çizdikleri resimlerdeki fikirlerinde bakıldığında bir öğrencinin haricinde normal ve normalin altında olduğu ortaya çıkmıştır. Yaratıcı bireylerin özellikleri olan bireylerin hayal kurma, özgürlüğüne düşkün olma, özgün ürünler ortaya koyma ve sınırların ve bilinenlerin dışına çıkma gibi özelliklerinin olduğu ifade edilmektedir (Aktan, 2015). Araştırmanın yapıldığı çevredeki çevresel değişkenlerin birçok yönden sınırlı olması öğrencilerin yaratıcı fikir üretmeden sorun yaşamalarına neden olabilir. Özellikle çocukların yaşadıkları aile ortamı ve yaşadıkları çevredeki uyarıcıların çok ve farklı olması yaratıcılıklarını tetikleyen önemli bir unsurdur. Bu uyarıcıların eksik olması çocukların yaratıcı fikir üretmelerini olumsuz etkilemiş olabilir. Yine ilkokul ve anaokulu yıllarında aldıkları eğitimin niteliği de çocukların özgün fikir üretmelerinde önemli dezavantaj oluşturmuş olabilir. Özellikle çocuğun yetişmiş olduğu aile ortamında çocuğun sağlıklı bir şekilde desteklenmesi çocuğun yeteneklerine saygı duyulup onların geliştirmek için uygun ortamların sağlanması çocukların fikirlerinin zenginleşmesine önemli bir etkidir. Bu anlamda çocukların aile ortamlarında gerekli desteğin ve uygun ortamın olmadığı ileri sürülebilir. Bu sonuçları destekleyen araştırma sonuçları alan yazında mevcuttur (Dağlıoğlu (2020),

VI. BÖLÜM

6. ÖNERİLER

1. Sınıf öğretmenlerinin görsel sanatlar eğitimi dersinde daha etkili ve verimli olabilmeleri için, bu konuda seminerler verilerek bilgilerinin güncellenmesi sağlanabilir.

2. İmkanlar doğrultusunda Görsel Sanatlar derslerini branş öğretmenlerinin vermesi yararlı olacaktır.

3. Okullarda öğrencilerin kendilerini rahat ifade edebilecekleri, görsel belleklerini geliştirici, görsel donanım olarak zenginleştirilmiş “görsel sanat atölyeleri” kurulabilir.

KAYNAKÇA

- Abacı, O. (2006). *Okul öncesi dönem çocuklarında görsel sanat eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür.
- Abacı, O. (2014). Okul öncesinde sanatsal gelişim. Z. F. Temel (Ed.). Her yönüyle okul öncesi eğitim (ss. 190-212). Ankara: Hedef.
- Abbs, P. (1989). *Ais for aesthetic. essays on creative and aesthetic education*. London and New York: The Falmer Press.
- Adıgüzel, D. Ç. (2016). *Sınıf öğretmenlerinin yaratıcı düşünme becerileri ile öğretmen davranışlarının öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine katkısı arasındaki ilişki* [Yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Akkurt, S., & Boratav, O. (2018). Neden sanat eğitimi? *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 1(1), 54-60.
- Arıcı, B. (2010). Resim, psikoloji ve çocuğun dünyasında resim. *Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık Dergisi*, 2(19), 15-22.
- Artut, K. (2004). *Okul Öncesi Resim Eğitimi*. Ankara: Anı.
- Artut, K. (2006). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Artut, K. (2010). Sanat eğitiminde özel öğretim yöntemlerine giriş. K. Artut (Ed.), *Güzel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri içinde* (ss.3-28). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ayan, B. E. (2017). *Okul öncesi ve ilkökul öğretmenlerinin yaratıcılığa ilişkin görüşleri ile öğrencilerinin yaratıcılık performansları arasındaki ilişki* [Yüksek Lisans Tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Ayaydın, A. (2010). Görsel sanatlar eğitiminde ölçme ve değerlendirme süreci üzerine. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(187), 240-250.
- Aydın, M. (2009). *Sorun çözme becerisi ile yaratıcılık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Baltacı, H. (2013). *Çocuğun yaratıcılık performansında görsel değerlerin yeri*. [Doktora Tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Batı, MA (2012). *Etkili takım çalışması: Örgütsel araştırmadan pratik dersler*. John Wiley ve Oğulları.

- Batıboy, D. (2011). *Piyano eğitiminde yaratıcı ve analitik yaklaşımlar* 2nd International Conference on New Trends in Education Their Implications 27-29 April, 2011 Antalya- Turkey.
- Boz, İ. ve Yılmaz, H. (2018). Sınıf öğretmenlerinin yaratıcı düşünme becerisi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*. 1(1). 68-81.
- Bulut, Ş. (2007). *İlköğretim birinci kademe öğrencilerinin çizgisel gelişimlerine etki eden sosyo- ekonomik faktörler* [Yüksek Lisans Tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.
- Busse, T. V.& Mansfield, R.S. (1980). Theories of the creative process: areview and a perspective. *The Journal of Creative Behavior* 14(2), 91-132.
- Buyurgan, S. (2001). Okul deneyimi 1 dersi ile ilgili izlenimler. *Çağdaş Eğitim*, 274, 32-38.
- Braun, V., ve Clarke, V. (2013). Başarılı nitel araştırma: Yeni başlayanlar için pratik bir rehber. Adaçayı.
- Buyurgan, S., Buyurgan, U. (2012). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Can Yaşar, M. ve Aral, N. (2009). The effects of early childhood education on creative thinking skills. *Journal of Theoretical Educational Science*, 3(2), 201-209.
- Clark, R. S., & Plano Clark, V. L. (2019). Grit within the context of career success: a mixed methods study. *International Journal of Applied Positive Psychology*, 4, 91-111.
- Cloninger, C. R. Svrakic, D. M. & Przybeck, T.R(1993). A psychobiological model of temperament and character, *Archives of General Psychiatry*, 50(12), 975-990.
- Craft, A. (2013). The limits to creativity in education: Dilemmas for the educator. *British Journal of Educational Studies*. 51(2), 113-127.
- Cropley, A. J. (2004). *Creativity in education & learning: A guide for teachers and invention*. New York: Harper Collins.
- Çankırılı, A. (2015). *Çocuk Resimlerinin Dili*. İstanbul: Zafer.
- Çakmak, G. (2010). *İlköğretim birinci kademe Türkçe öğretim programının öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini geliştirmeye etkisine yönelik öğretmen görüşleri (Tokat İli Örneği)* [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Çetin, Z. ve Koyuncuoğlu, B. (2013). *İz Bırakmak: “Çocuk, Sanat ve Yaratıcılık”*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Danış, E. D. (2011). *İlköğretim ikinci kademe görsel sanatlar eğitimi estetik beğeninin geliştirilmesinde materyal kullanımının yeri, önemi ve uygulanması*. E. Yolcu

- (Editör). *2.Ulusal Güzel Sanatlar Eğitimi Sempozyumu, 8-10 Nisan 2010, Çanakkale, Bildiriler içinde* (s.86-95). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2011). *Eğitimde Yeni Yönelimler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2015). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dilci, T. (2014). *Aile İçi Yaşamın Çocuk Resimlerindeki İz*. İstanbul: İdeal Kültür.
- Dilmaç, O. (2009). *16. ve 20. Yüzyıllar arasında Avrupa’da ekonomik düzeyde sanat eğitiminin oluşumu ve Türkiye’deki sanat* [Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Doğan, N. (2005). *Eğitimde Yeni Yönelimler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğan, F. K. (2012). *Okul öncesi dönemde masal öğretiminde insancıl (hümanist) ve teknolojik (e-kitap) yöntemlerinin karşılaştırılması* [Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Ergen, Z. G. (2013). *Proje yaklaşımının anasınıfına devam eden çocukların yaratıcılıklarına etkisinin incelenmesi* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Erişti, S.D. (2019). *Görsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Erkuzu, D., & Çoban, A. (2019). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze görsel sanatlar dersi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 5(2), 239-253.
- Ersoy, E. Başer, N. (2009). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin yaratıcı düşünme düzeyleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 128-137.
- Etike, S ve Kurtuluş, Y. (2002). *Sanat Eğitimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Fisher, R. (2004). *What is creativity?* R. Fisher ve M. Williams. *Unlocking Creativity: Teaching across the curriculum*. 6-20. New York: David Fulton Publishers.
- Fischer E. (2018). *Sanatın Gerekliliği*. İstanbul. Timaş Yayınları.
- Gökay, M. (2009). *Görsel Sanatlar Eğitimi. A. O. Alakuş ve L. Mercin (Ed.), Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Guba, E. G. (1991). Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries, educational communication and technology: a journal of theory, *Research, and Development*, 29(2): 75-91.
- Halmatov, S. (2016). *Çocuk Resimleri Analizi ve Psikolojik Resim Testleri* (3. Baskı) Ankara: Pegem.

- Kara, A. (2007). *Okul öncesi dönemde 5-6 yaş grubu çocukların yaratıcılık düzeylerini etkileyen faktörlere ilişkin öğretmen görüşleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Kaya, D. (2015). *Çocuklara yönelik dergi ve kitaplarda tipografi sorunları* [Yüksek Lisans Tezi]. Arel Üniversitesi.
- Karakuş, M. (2001). Eğitim ve yaratıcılık. *Eğitim ve Bilim*. 26(119). 3-7.
- Kırıçoğlu O.T. (2005) *Sanatta Eğitim Görmek Öğrenmek Yaratmak*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kırıçoğlu, O. T. (2005). *Sanatta Eğitim*. Ankara: Pegem.
- Kırıçoğlu, O. T. (2015). *Sanat, Kültür, Yaratıcılık* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Koçak, R. İçmenoğlu, E. (2012). Üstün yetenekli öğrencilerin duygusal zekâ ve yaratıcılık düzeylerin yaşam doyumlarını yordayıcı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 4(37). 73-85.
- Lincoln, Y. ve Guba, E. (1985). *Naturalistic inquiry: Establishing Trustworthiness*, Beverly Hills.
- Malchiodi, C. A. (2013). *Çocukların Resimlerini Anlamak*. Nobel Tıp Kitabevleri.
- Mangır, M. ve Aral, N. (1992). *Çocukta yaratıcılık ve yaratıcılığın geliştirilmesi*, 8. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. Ya-Pa Yayınları. İstanbul.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research. A guide to design and implementation*. San Francisco: John Wiley-Sons.
- MEB (2018). *Görsel sanatlar dersi öğretim programı* (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2014). *Qualitative data analysis* [Nitel veri analizi].
- Morris, G.C (2002). *Psikoloji anlamak, psikolojiye giriş*, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Çeviri Editörleri Ayvaşık, H. B. Sayıl, M., 1., Ankara.
- Morris, W. (2006). *Creativity: Its Place In Education* Jpb. Com, Erps-Kwerps, Belgium.
- <http://www.jpg.com /creative/ Creativity-in-Education.pdf>. National Advisory Committee on Creative and Cultural Education (NACCCE). (1999). *All our futures: Creativity, Culture and education*. London: Department for Education and Employment.

- Orhan, G. (2014). *Yaratıcılık, Nörofizyolojik, Felsefi ve Eğitsel Temeller*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Onur, D. (2018). Psikoloji kuramları ve yaratıcılık ilişkisi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 145-156.
- Ömeroğlu, E. ve Turla, A. (2001). Okulöncesi dönemde yaratıcılık eğitimi ve desteklenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 151. 49-53.
- Öncü, E. (2014). *Öncü Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve Geliştirilmesi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öner, F. K. (2018). Sanat antropolojisinin sanat ve sanat eleştirisi açısından önemi. *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi*, 24(95).95-104.
- Özerbaş, M. A. (2011) Yaratıcı düşünme öğrenme ortamının akademik başarı ve bilgilerin kalıcılığı etkisi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3). 675-705.
- Özmuş, M. (2012). Öğretmen eğitiminde yaratıcılık ve inovasyon. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. (2013). 731-746.
- Özsoy, V. ve Alakuş, A. O (2017). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara. Pegem Akademi.
- Özsoy, V. (2007). *Görsel Sanatlar Eğitimi*. Ankara: Gündüz.
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative Evaluation And Research Methods*. Newbury Park: Sage
- Prentice, R. (2000). Creativity: a reaffirmation of its place in early childhood education. *The Curriculum Journal*, 11(2), 145-158.
- Saarilahti, M. Cramond, B., Sieppi, H. (1999). 15 Creativity nurtured in Finnish classrooms? *Childhood Education*, 75(6). 326-331.
- San, İ. (1977). *Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık*. Ankara: Türkiye İş Bankası.
- San, İ. (2009). *Sanat ve Eğitim*. Ankara Ütopya Yayıncılık.
- San, İ (2019). *Sanatlar, Eğitim ve Kültür*. İstanbul: Yeni insan Yayınevi.
- Simonton. D. K. (2000). Creativity: Cognitive, personal, developmental and social aspects. *American Psychologist*. 55(1), 151-158.
- Striker, S. (2005). *Çocuklarda Sanat Eğitimi*. Epsilon.
- Stenberg, R.J. & Lubart, T.I (1999) The concept of creativity:prospects and paradigms.
- Soğancı, Ö. S. (2019). Etnografi Yaklaşımında Bir İfade Olanağı Olarak Görsellik. Ankara: Pegem Akademi.

- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory. London: Sage.
- Sungur, N. (1997). *Yaratıcı Düşünce*. İstanbul Evrim Yayınevi
- Sungur, N. (2001). *Yaratıcı Okul Düşünen Sınıflar*. İstanbul: Evrim Yayıncılık.
- Şen, Ü. (2010). Sanat eğitiminde bilimsel araştırma yöntemlerinin kullanılması. *Atatürk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 343-360.
- Tanju, E. H. (2012). *Yaratıcı düşünme ve kuram yaklaşımlar*. E. Çelebi Öncü (Ed.) Erken Çocukluk Döneminde Yaratıcılık ve geliştirilmesi içinde, Ankara:Pegem Akademi, 21-44.
- Temizkalp, G. (2010). *Öğretmen adaylarının yaratıcılık düzeyleri* [Yüksek Lisans Tezi]. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Torrance, E. P. (1997). Creativity in the classroom;What research says to the teacher. Washington. D. C: National Education Association.
- Türkdoğan, G. (1984). *Sanat Eğitimi Yöntemleri (resim iş öğretimi)*. Gazi Eğitim Enstitüsü. 2. Baskı.
- Uçan, A. (1995). AGSL müzik bölümleri modelinin yapısı, niteliği, kapsamı ve dayandığı temeller. AGSL Müzik Bölümleri Semineri, 106-146, Bursa: Uludağ Üniversitesi Yayınları.
- Usal, Y. (2012). *Okul öncesi görsel sanatlar bilgisinin verilmesinde materyal kullanımının çocuklar yaratıcılığına etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Uysal, A. (2005). İlköğretimde verilen sanat eğitimi derslerinin yaratıcılığa etkileri. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, 1, 41-47.
- Ünver, E. (2002). *Sanat Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Üstün Vural, D. (2009). *Sanat eğitiminin gerekliliği ve işlevi*. A. O. Alakuş ve L. Mercin (Ed). Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yavuzer, H. (1992). *Resimleriyle Çocuk*. 13.Basım. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2012). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşilyaprak, B. (2002). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Pegem.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

- Yılmaz, M. G. (2011). *Görsel sanatlar eğitimi*. A. Alakuş ve L. Mercin (Editörler). *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi* (s. 13-18). İçinde Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yin, R. K. (2017). *Qualitative Research From Start To Finish*. New York: The Guilford Press
- Yolcu, E. (2004). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Nobel

EKLER

Ek 1. Etik İzin Belgesi

AMASYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ETİK KURULU GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU (VELİ İZNİ)

Sayın Veli,

Bu çalışma, İlkokul 4. Sınıf öğrencilerinin Görsel Sanatlar dersinde yaptıkları resimlerin yaratıcılıkla ilişkisinin incelenmesi başlıklı bir araştırma çalışması olup İlkokul 4. Sınıf öğrencilerinin Görsel Sanatlar dersinde yapmış oldukları resimlerin yaratıcılığa etkisinin olup olmadığının araştırılması amacını taşımaktadır. Çalışma, Zeynep Nisa KÜÇÜK tarafından yürütülmekte ve sonuçları ile birlikte ortaya konacaktır / Çocukların yaratıcılık gelişimine ışık tutulacaktır.

- Bu çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, ... (araştırmanın türü/türleri) yapılarak sizden veriler toplanacaktır.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler depolama yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zamanda ayrılabilirsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.
- Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümünden Doç. Dr. Hasan Baltacı'ya yöneltebilirsiniz.

Bu bilgileri okuyup bu araştırmaya gönüllü olarak katılmanızı ve size verdiğimiz güvenceye dayanarak bu formu imzalamanızı rica ediyoruz. Sormak istediğiniz herhangi bir durumla ilgili bizimle her zaman iletişime geçebilirsiniz. Araştırma sonucu hakkında bilgi almak için iletişim bilgilerimizden bize ulaşabilirsiniz. Formu okuyarak imzaladığınız için çok teşekkür ederiz. Saygılarımızla...

Araştırmacı Adı: Zeynep Nisa KÜÇÜK(Öğretmen)

Adres : Murat Köyü İlkokulu Murat Küme Evleri Merkez/AĞRI

İş Tel :

Cep Tel :

Velisi bulunduğum 4 sınıf öğrencisi yapılacak olan “İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin Görsel sanatlar dersinde yapmış oldukları resimlerin yaratıcılığa etkisinin olup olmadığının araştırılması” isimli çalışmaya katılmasına izin veriyorum.

Öğrenci Velisi

Ad-Soyadı:

Adres:

Tel:

İmza :

Ek 2. Araştırma İzin Belgesi

	T.C. AĞRI VALİLİĞİ İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Sayı : E-78971437-605.01-67506812 Konu : Araştırma İzni (Zeynep Nisa KÜÇÜK)	03.01.2023
DAĞITIM YERLERİNE	
İlgi : E-78971437-20-67328769 sayılı ve 02/01/2023 tarihli valilik oluru	
Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi programı öğrencisi Zeynep Nisa KÜÇÜK'ün "İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersinde Yapmış Oldukları Resimlerin Yaratıcılığa Etkisinin Olup Olmadığının Araştırılması" başlıklı tez çalışmasını olur yazısı ekimizde sunulmuş olup , denetimi okul müdürlüklerince yapılmak üzere gerekli kolaylıkların sağlanması hususunda;	
Gereğini rica ederim.	
Hasan KÖKREK Vali a. İl Milli Eğitim Müdürü	
Ek: 1-Valilik Oluru 2-Kayıtlı yazı ve ekleri	
Dağıtım: 1-7 İlçe Kaymakamlığı(İlçe MEM) 2-Merkez ilçeye bağlı seçili kurumlar	
Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.	
Adres : İl Millî Eğitim Müdürlüğü Strateji Geliştirme Şube Müdürlüğü AR-GE birimi Merkez/AĞRI Telefon No : 0 (472) 280 94 42 E-Posta: Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr	Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys Bilgi için: Muhammed Fatih TURAN Unvan : Öğretmen İnternet Adresi: Faks:
Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 821b-3202-3135-9957-9e93 kodu ile teyit edilebilir.	
	

Ek 3. Resim Çizme Aşamalarına İlişkin Özellikler

ŞEMA ÖNCESİ DÖNEM(4-7 YAŞ)

- 1.Çocuk çevresiyle daha fazla etkileşim içerisine girmiştir. Bu durum çizimlerine yansımaktadır.
- 2.Çocuk düşünmeye başlar, kendi bedeninin farkına varır.
- 3.Çizimlerde, sembol ve figürlere yer verilir.
- 4.Çizimlerde cinsiyet farklılığına yer verilir.
- 5.İnsan figürü çizgilere yansır. Belirli bir konu etrafında çizim yapılır.
- 6.Tüm ana ve ara renkler kullanılır.
7. ‘Çöp adama’ çizimlerde çokça rastlanır.

ŞEMATİK DÖNEM(7-9 YAŞ)

- 1.Zihinde yeni şemalar oluşturulur. Şemaların içinde geometrik şekillere yer verilir.
- 2.Çizilen insan figürü elbiseli olarak çizilmeye başlar.
- 3.Yer ve gök çizgisi oluşmaya başlar.
- 4.Figürler birbiri arasında ilişki kurularak çizilir.
- 5.İnsan figürü çizgilere yansır. Belirli bir konu etrafında çizim yapılır.
- 6.Gerçeğe uygun renkler kullanılır.
- 7.Resimde ilk perspektif denemeleri başlar.

GERÇEKLİK DÖNEMİ(9-12 YAŞ)

- 1.Oran orantıya dikkat edilerek resimler çizilir.

2.Çizimlerde toplum kurallarının etkisi görülür.

3.Bir önceki evreye göre daha çok detaya yer verilir.

4.Çizimler gerçeğe uygun olma kaygısı taşımaktadır.

5.Derinlik kazanması açısından yer ve gök çizgisi birleştirilir.

6.Resimlerde hayali öğeler değil, katı gerçeklik hakimdir.

7.Resimde konu cinsiyete göre seçilir.

Ek 4. Yaratıcılık Anketi

Yaratıcılık	Çok Belirgin	Belirgin	Orta Düzey	Az belirgin	Hiç belirgin değil
Resmi renklendirme					
Figürde yeterlilik					
Kompozisyonda yeterlilik					
Ayrıntılara yer verilmesi					
Fikirlerde eylem					
İki ya da daha fazla kavram arasındaki ilişkiyi inceleme					
Kompozisyonda Zenginlik					
İnsanların fiziksel ayrıntılarını resme yansıtır.					
İnsanların Ruhsal gelişimlerini resme yansıtır.					
Resimlerinde cinsiyet farklılığına yer verir.					
Yasadığı toplumun kültürünü resimlere yansıtır.					
Fikirde yaratıcılık					

ÖZ GEÇMİŞ

ZEYNEP NİSA KÜÇÜK

Öğrenim Bilgisi

Doktora Başlangıç bitiş tarihi	 Üniversitesi Ana Bilim Dalı (Danışmanın unvanı adı SOYADI)
Yüksek Lisans 15.01.2020	Amasya Üniversitesi Temel Eğitim Ana Bilim Dalı (Doç. Dr. Hasan BALTACI)
Lisans 31.07.2015-21.06.2019	Amasya Üniversitesi Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Eserler

A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

1. ...

B. Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

1. ...

C. Yazılan ulusal/uluslararası kitaplar veya kitaplardaki bölümler:

1. ...

D. Ulusal bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitaplarında (proceedings) basılan bildiriler:

1. ...

E. Ulusal hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

...